

MASTEROPPGAVE

Emnekode: ECO5005

Navn: Erlend Grindheim

*«Hvordan er IFRS 16 blitt implementert blant selskaper notert på Oslo børs?»
- ett casestudie*

Dato: 01.12.2020

Totalt antall sider: 107

Sammendrag

Formålet med oppgaven er å se nærmere på hvordan regnskapsstandarden IFRS 16 om leieavtaler er implementert blant selskaper notert på Oslo børs. Standardendringen medfører at tidligere operasjonelle leieavtaler i de fleste tilfeller skal balanseføres, og er motivert av en mer homogen regnskapspraksis hvor man ikke kan oppnå en ønsket regnskapsføring ved å tilpasse avtalen på en viss måte. Standarden ble gjeldende fra januar 2019 og er for de aller fleste selskaper først å se i årsregnskapene utgitt i år. Standarden byr på en utstrakt valgadgang som kan ha en effekt på regnskapets størrelser og kvalitet. I oppgaven er det sett nærmere på disse valgene og vurderingene som ligger bak, observerbare faktorer og tendenser til sammenhenger og tilfeldigheter.

Studien er gjennomført som ett casestudie etter Eisenhardt's prinsipper som blir redegjort for etter en kort innledning i caset. Videre presenteres det relevant regnskapsteori og de aktuelle aspektene av IFRS 16 som jeg har tatt for meg. Etter dette analyseres case individuelt og på sektornivå før en kryss-analyse av hele utvalget.

Undersøkelsen bygger på en både kvalitativ og kvantitativ tilnærming basert på sekundærdata ved dokumentanalyser av de konsoliderte årsregnskapene. Studien er omfatter regnskapene til selskap notert på Oslo børs, innenfor markedsplassens definerte sektorer for energi, forbruk og konsum, og det er her tatt ett teoretisk utvalg av tre selskap per sektor.

Jeg finner at IFRS 16 er blitt implementert med en stor variasjon av valgte løsninger, og truffet ulikt på selskapene i utvalget. Jeg har ikke funnet noen helt klare fellesnevner for de valgene som er gjort, men at ett ressurs hensyn ofte virker tungtveiende og unntak og forenklinger er i stor grad benyttet der de har en effekt. Avslutningsvis i oppgaven forsøker jeg å svare på forskningsspørsmålene og oppsummerer de inntrykk og erfaringer som jeg sitter igjen med fra studien.

Forord

Denne masteroppgaven er utarbeidet i forbindelse med avslutningen av min toårige masterutdannelse i regnskap og revisjon ved Handelshøgskolen (HHN) Nord Universitet. Oppgaven tilsvarer 30 studiepoeng og er skrevet innenfor temaet finansregnskap. Prosessen har vært svært krevende, og lite har gått etter planen. Samtidig har regnskapsforståelsen min økt betraktelig, og jeg leverer nå en oppgave jeg er fornøyd med.

Jeg valgte å ta for meg IFRS 16 som tema da den var høyst aktuell på tidspunktet jeg startet arbeidet med oppgaven. Denne fordypningen i implementeringen av regnskapsstandarden har allerede gitt meg fordeler nå når jeg har startet min karriere. Og jeg opplever at standarden har vært akkurat interessant og kompleks nok til å motivere meg for å gjøre ett såpass stort arbeid som utredningen skal representere. Jeg håper mine inntrykk og erfaringer kan bidra positivt til den kunnskapen som allerede er blitt delt.

Korona-restriksjonene endret hverdagene våre i mars. For å sikre gjennomførbarhet av studien la jeg om til at større deler av datainnsamlingen baserer seg på sekundærinformasjon, og mer av det teoretiske grunnlaget er hentet fra tidligere pensum da det var lettere tilgjengelig. Jeg føler likevel ikke at dette har svekket oppgaven min noe betydelig.

Jeg ønsker å takke respondentene fra Equinor og SalMar som disponerte sin tid til meg i en nokså unormal hverdag. Jeg vil også gi en stor takk til veilederne Anatoli Bourmistrov og John Erik Rønning som har bidratt med sin imponerende kompetanse og fungert som en nødvendig pisk.

Tønsberg, desember 2020

Erlend Grindheim

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	i
Forord	ii
Innholdsfortegnelse	iii
Forkortelser	vi
Figurregister	vii
Tabelloversikt.....	viii
1 Innledning.....	1
1.1 Leieavtaler	1
1.1.1 IFRS 16	1
1.2 Problemstilling.....	2
1.2.1 Motivasjon, Formål og Relevans	4
1.2.2 Avgrensing, Metode, Data	4
1.2.3 Hovedfunn.....	5
1.2.4 Rapportens oppbygning.....	5
2 Metode.....	5
2.1 Casestudie.....	5
2.1.1 Typer data.....	9
2.1.2 Juridisk metode	9
2.1.3 Dokumentanalyse	9
2.1.4 Semistrukturerte intervjuer.....	10
2.1.5 Utforming av intervjuguide	11
2.1.6 Definisjon av observasjonsenhet, populasjon og hensiktsmessighet	11
2.1.7 Feilkilder og validitet	11
3 Teori	12
3.1 Kapittelinnledning	12
3.2 Perspektiver på kommunikasjon.....	12
3.3 Rapporteringskvalitet.....	13
3.4 Regnskapsteori.....	14
3.4.1 Forutsetningene for regnskap.....	15
3.4.2 Relevante teoretiske konsepter.....	16
3.4.3 Relevante prinsipper.....	17
3.5 Det konseptuelle rammeverket	18
3.5.1 Målsetninger.....	18
3.5.2 Kvalitetskrav	19
4 IFRS 16	21
4.1 Kapittelinnledning	21
4.2 Målsetning, virkeområde og definisjon	22
4.3 Innregning, måling, Presentasjon og opplysningskrav	23
4.4 Utleiers behandling.....	24
4.5 Implementering.....	25
4.6 Effekter på størrelser	26

4.7	Standardsetters forventninger	26
4.7.1	Kostnader	26
4.7.2	Nytte	27
CASESTUDIE	27
Utvalg	27
Kvalitative analyser	28
Kvantitative analyser	29
5	Energisektoren.....	29
5.1.1	Kapittelinnledning.....	29
5.2	Equinor	30
5.2.1	Intervju	30
5.2.2	Kvalitativ analyse av årsregnskapet	33
5.3	BW Offshore Limited.....	35
5.3.1	Kvalitativ analyse av årsregnskapet	35
5.4	Aker BP ASA	37
5.4.1	Kvalitativ analyse av årsregnskapet	37
5.5	Energisektoren – Forskjeller og likheter	40
5.5.1	Kvantifiserbare data	40
5.5.2	Andre betraktninger.....	43
6	Forbrukssektoren.....	45
6.1.1	Kapittelinnledning.....	45
6.2	SATS	45
6.2.1	Kvalitativ analyse av årsregnskapet	46
6.3	Gyldendal.....	47
6.3.1	Kvalitativ analyse av årsregnskapet	47
6.4	Europris	48
6.4.1	Kvalitativ analyse av årsregnskapet	49
6.5	Forbrukssektoren – Forskjeller og likheter.....	49
6.5.1	Kvantifiserbare data	49
6.5.2	Andre betraktninger.....	53
7	Konsumsektoren.....	54
7.1.1	Kapittelinnledning.....	54
7.2	Mowi.....	54
7.2.1	Kvalitativ analyse av årsregnskapet	54
7.3	Lerøy.....	56
7.3.1	Kvalitativ analyse av årsregnskapet	56
7.4	SalMar	57
7.4.1	Kvalitativ analyse av årsregnskapet	58
7.4.2	Intervju	59
7.5	Konsumsektoren – Forskjeller og likheter.....	60
7.5.1	Kvantifiserbare data	60

7.5.2	Andre betraktninger.....	64
8	Kryssanalyse.....	65
9	Litteraturgjennomgang	70
10	Teoretisk diskusjon	73
10.1	Kommunikasjon og kvalitet.....	73
10.2	Teoretiske betraktninger	74
10.2.1	Konseptuelle perspektiver.....	74
10.2.2	Prinsipielle tilnærminger.....	75
10.3	IASB og det konseptuelle rammeverket	76
10.3.1	Målsetningen	76
10.3.2	Kvalitetskravene.....	77
10.3.3	Diskusjon om sammenlignbarhet	77
10.3.4	Kostnad / nytte	78
10.3.5	Forventinger	78
11	Forskningsspørsmål.....	79
11.1	Variasjoner av implementeringsmetoder og forenklinger	79
11.1.1	Implementeringsmetode	79
11.1.2	Bruksrett måling.....	79
11.1.3	Regnskapsmessig behandling og prestasjon i balanseoppstillingen	80
11.1.4	Unntakene.....	81
11.1.5	Utskilling av ikke leie -komponenter	81
11.1.6	Grandfathering of contracts.....	82
11.1.7	Leieperiode.....	82
11.2	Observerbare faktorer	83
11.3	Tendenser og tilfeldigheter	84
11.3.1	Energisektoren.....	84
11.3.2	Forbrukssektoren.....	85
11.3.3	Konsumsektoren.....	86
12	Konklusjon	87
12.1	Avsluttende kommentarer.....	88
12.1.1	Brukernytten av balanseførte leieavtaler.....	88
12.1.2	Standardsetting	88
	Litteraturliste	89
	Vedlegg	1
	Vedlegg 1: Mal intervjuguide	1
	Vedlegg 2: Variablene.....	3
	Vedlegg 3: Kvantifiserbare data Energisektoren	5
	Vedlegg 4: kvantifiserbare data Forbrukssektoren.....	6
	Vedlegg 5: Kvantifiserbare data Konsumsektoren.....	7

Forkortelser

FASB	Financial Accounting Standards Board
IAS	International Accounting Standards
IASB	International Accounting Standards Board
IFRIC	International Financial Reporting Interpretations Committee
IFRS	International Financial Reporting Standards
SIC	Standard Interpretations Committee

Figurregister

- Figur 1: Oppgavens teoretiske rammeverk s. 12
- Figur 2: Structure of an accounting theory. Hentet fra: (Riahi-Belkaoui, 2004) s. 15
- Figur 3: Relativ størrelse energisektoren s. 40
- Figur 4: Effekter energisektoren s. 40
- Figur 5: Bevegelser energisektoren s. 41
- Figur 6: Diskontering energisektoren s.41
- Figur 7: Relativ regnskapsmessig behandling energisektoren s. 42
- Figur 8: Relativ kompleksitet energisektoren s.42
- Figur 9: Valg energisektoren s. 43
- Figur 10: Relativ størrelse forbrukssektoren s. 50
- Figur 11: Effekter forbrukssektoren s. 50
- Figur 12: Bevegelser forbrukssektoren s. 51
- Figur 13: Diskontering forbrukssektoren s. 51
- Figur 14: Relativ regnskapsmessig behandling forbrukssektoren s. 52
- Figur 15: Relativ kompleksitet forbrukssektoren s. 52
- Figur 16: Valg forbrukssektoren s. 53
- Figur 17: Relativ størrelse konsumsektoren s. 60
- Figur 18: Effekter konsumsektoren s. 61
- Figur 19: Bevegelser Konsumsektoren s. 61
- Figur 20: Diskontering konsumsektoren s. 62
- Figur 21: Relativ regnskapsmessig behandling konsumsektoren s. 62
- Figur 22: Relativ kompleksitet konsumsektoren s. 63
- Figur 23: Valg konsumsektoren s. 63
- Figur 24: Relativ størrelse snitt s. 65

- Figur 25: Effekter snitt s. 66
- Figur 26: Bevegelser snitt s. 67
- Figur 27: Diskontering snitt s. 67
- Figur 28: Relativ regnskapsmessig behandling snitt s. 68
- Figur 29: Relativ kompleksitet snitt s. 69
- Figur 30: Valg snitt s. 69
- Figur 31: Kost/nytte matrise energisektoren s. 85
- Figur 32: Kost/nytte matrise forbrukssektoren s. 86
- Figur 33: Kost/nytte matrise konsumsektoren s. 87

Tabelloversikt

- Tabell 1: Kvantifiserbare data energisektoren, vedlegg 3
- Tabell 2: Kvantifiserbare data forbrukssektoren, vedlegg 4
- Tabell 3: Kvantifiserbare data konsumsektoren, vedlegg 5

1 Innledning

1.1 Leieavtaler

Leieavtaler som finansieringsform kan spores tilbake til rundt 2000 år før Kristus hvor leiebetingelser for jordbruksutstyr og husdyr ble tegnet på leirtavler. Den første kjente reguleringen av leieavtaler kan spores tilbake til Babylonske lovverk fra ca. 1700 før Kristus (Canadian Finance & Leasing Association, 2007).

I den moderne økonomien har leieavtaler en sentral rolle hos mange aktører, enten de er finansielt eller operasjonelt begrunnet. Kravene som til nå har vært stilt av de ledende standardsetterne kan gi forskjellig regnskapsmessig eksponering for midler som er leide, selv om det eksisterer en rett og forpliktelse som reelt sett kan veie tungt.

Regnskapsføring av leieavtaler etter den internasjonale regnskapsstandarden IFRS ble først redegjort for i standarden «IAS 17 Accounting for Leases» som ble utgitt i 1982. Den til nå gjeldende standarden for leiekontrakter «IAS 17 Leases» ble utgitt i 1997 med virkning fra april 2001, og har senere blitt revidert i 2003. Tilleggsinformasjon og veiledning har blitt utgitt av tolkningskomiteene SIC-15 om incentiver for operasjonell leie, SIC-27 om substansvurderinger i 2001, og IFRIC 4 om identifisering av om en avtale inneholder en bruksrett på eiendel som skal innregnes ble utgitt i 2004 (IASB, 2016b).

Regnskapsføring etter de da gjeldende retningslinjene frem til 2019 gav større muligheter for å holde leieavtaler utenfor balansen. Veiledningene for å identifisere en leieavtale ga mer rom for subjektivitet, og klassifisering som operasjonell leieavtale resulterte i at tilknyttede forpliktelser ikke ble balanseført. Dette medførte at leieavtaler som har lik økonomisk substans kunne bli regnskapsført på svært forskjellige måter, avhengig av kriteriene i avtalen (PwC, 2016).

1.1.1 IFRS 16

IAS 17 har møtt mye kritikk for å ikke dekke brukernes behov, blant annet fordi selskapers reelle gjeldsgrad ikke reflekteres og at det er mange muligheter å oppnå en mer ønsket

regnskapsføring ved å strukturere leieavtalene på viss måte (Bernhoft, Kvifte, & Røsok, 2018).

I januar 2016 vedtok derfor IASB å innføre «IFRS 16 Leases» som den prinsipielle standard for regnskapsføring, måling, presentasjon og formidling av leieavtaler i finansiell rapportering som følger IFRS. Standarden har virkning fra 1. januar 2019 og erstatter IAS 17, SIC-15, SIC-27 og IFRIC 4 (IASB, 2016b). I den nye standarden er identifikasjon av leieavtale betydelig mer redegjort for. Leietakers mulighet for å klassifisere en leieavtale som operasjonell er revet bort, som gjør at alle identifiserte leiekomponenter skal behandles på en måte som ligner mer på finansiell leie etter IAS 17.

Nesten alle norske selskaper som rapporterer etter IFRS benytter seg av leieavtaler. IFRS 16 vil direkte medføre en utvidet balansestørrelse. Og nøkkeltall som gjeldsgrad, rentedekningsgrad, EBITDA, resultatstørrelser og avkastning vil bli påvirket (PwC, 2016).

(IFRS 16 og de større regnskapsmessige utslagene av implementeringen er redegjort for i oppgavens kapittel 4.)

1.2 Problemstilling

Standarden byr på en rekke valg og vurderinger som skal gjøres, både som prinsipp og som «forenklingsmuligheter» ved implementering. På den ene siden kan valgene gi store utslag på rapporteringskvaliteten og brukernytten ved avveininger mellom kvalitative egenskaper. På den andre siden er implementeringen av standarden ressurskrevende hvor valgene i varierende grad vil virke kostnadsbesparende, og enkelte valg vil redusere effekter som tenkelig er subjektivt uønskede for enhetens interesser.

Gjennom implementeringsprosessen som nå er over for de norske IFRS rapporterende selskapene er disse spørsmålene nettopp blitt tatt stilling til. Jeg ser for meg at det er variasjoner i hvor mye vekt som er tillagt de forskjellige hensyn og effekter av valgene som er gjort, og det vil derfor være spennende å se på hvilke faktorer som kan ha vært med på å

påvirke valgene, og hvordan. Jeg er også interessert i å finne ut om det er noen sammenheng i valgte løsninger blant selskap med like egenskaper eller som spiller etter like betingelser.

Problemstillingen min defineres som:

«Hvordan er IFRS 16 blitt implementert blant selskaper notert på Oslo børs?»

Forskningsspørsmålene jeg da vil ta for meg for å se nærmere på dette er:

1. «Hvilke variasjoner av implementeringsmetoder og forenklinger er benyttet?»

Den utstrakte valgadgangen gir selskapene muligheter for å tilpasse implementeringsprosessen og effekten standarden har på regnskapene. Valgene bygger på vurderinger som selskapene gjør internt som kan gi store variasjoner i praksis da det ved implementering ikke finnes særlig etablerte normer. Målsetningen min vil være å beskrive de tydeligste valgene som jeg observerer, samt å resonere rundt vurderingene som ligger bak og effektene av dem.

2. «Hvilke faktorer opplever jeg som sentrale i vurderingene som er gjort?»

Jeg vil gjennom arbeidet danne inntrykk av hvilke hensyn og egenskaper som spiller inn på selskapenes vurderinger. Målsetningen min vil være å danne en oppfatning av hva som kan ha avgjort hvor vektene ligger i vurderinger, og hvilke egenskaper som kan forklare variasjon i valgte regnskapsmessige løsninger.

3. «Hvilke inntrykk sitter jeg igjen med av tendenser til sammenhenger og tilfeldigheter?»

Finnes det noen faktorer som kan forklare valgte løsninger, på selskap eller sektornivå eller ser jeg noen klare tendenser til at de samme vurderingene har blitt lagt til grunn for valg, eller er løsningene mer tilfeldige. Målsetningen min her blir å erfare om forskjeller og likheter blant utvalget kan forklare tendenser i valgte løsninger, og å sitte igjen med inntrykk av sammenhenger mellom egenskaper og valg.

1.2.1 Motivasjon, Formål og Relevans

Formålet med studien kan deles i to. Det vil være samfunnstjenlig å kunne dele mine erfaringer om hvordan regnskapspraksis har tilpasset seg standarden, og andre observasjoner av de valgte regnskapsmessige løsningene. Dersom valgene kan tilskrives selskapsspesifikke egenskaper, og med moderne regnskapsteori som en referanseramme, kan det forklare tegn på framvoksende normer for en mer homogen praksis. Det vil også gi en nytte for regnskapsprodusenter og standardsettere å kjenne til erfaringer rundt implementeringen av standarden og den utstrakte valgdgangen, da disse kan være fordelaktig å ha med seg under utvikling og implementering av kommende endringer i regnskapspraksis.

Siden standarden ble utgitt i 2016 har det blitt produsert store og omfattende brukerveiledninger som gjør at de rent tekniske aspektene er gått i dybden på allerede. Det er også publisert en rekke artikler om forventede effekter av standarden på nøkkeltall, med omfattende simuleringer og prediksjoner. Med unntak av de få selskapene som valgte å tidlig innføre standarden, er IFRS 16 først å se i årsregnskapene som publiseres nå i skrivende stund. Med andre ord er implementeringsprosessen nettopp avsluttet, som gjør temaet for oppgaven svært aktuelt.

1.2.2 Avgrensing, Metode, Data

Studien er avgrenset til selskaper som oppgir at de rapporterer i tråd med IFRS, som er notert på Oslo børs, innenfor markedsplassens definerte sektorer. Dette er av praktiske hensyn til tilgjengelighet av data, sammenlignbarhet i rammer og markedsbetingelser, og oppgavens omfang.

Studien vil bli gjennomført som ett casestudie etter Eisenhardt's prinsipper (Eisenhardt, 1989). Dette er formålstjenlig for problemstillingens art og temaets aktualitet, og vil bli mer utdypet i oppgavens kapittel 2. Datagrunnlaget baseres hovedsakelig på sekundærdata ved dokumentanalyser av de konsoliderte årsregnskapene. Det vil også benyttes noe støttende primærdata fra intervjuer der det lar seg gjøre, og noe annen sekundærdata fra publisert relevant informasjon som artikler.

1.2.3 Hovedfunn

IFRS 16 har truffet ulikt på selskapene i utvalget, men har i de fleste tilfeller medført en vesentlig balanseutvidelse. Jeg har erfart en stor variasjon i valgte regnskapsmessige løsninger, og har ikke funnet noen klare fellesnevner for de valgene som er gjort. Men at ett ressurs hensyn har preget mye av implementeringen. Unntak og forenklinger er i stor grad benyttet der de har hatt en kostnadsreducerende effekt. Kvalitetshensynet virker å veie tyngre hos de større selskapene, og dem som har opplevd de mest betydelige balanseutvidelsene. Mens hensynet til å redusere kostnader har virket å ha mer plass hos selskap der implementeringen har vært mer ressurskrevende, og balanseutslagene mindre. De klareste kostnadsdriverne synes å være omfang, kompleksitet og diversitet av leieavtaler.

1.2.4 Rapportens oppbygning

I det videre går vi inn i rapportens kapittel 2 om valg av forskningsmetode, fremgangsmåte og instrumenter benyttet. Kapittel 3 om det teoretiske rammeverket benyttet og kapittel 4 om IFRS 16, valgene og forventninger. I kapittel 5 til 8 gjennomgås casene og analyser. Kapittel 9 om det som er publisert av meninger og erfaringer rundt problemstillingen, og kapittel 10 som inneholder en teoretisk diskusjon. I kapittel 11 og 12 går jeg tilbake til forskningsspørsmålene og forsøker å konkludere på problemstillingen på bakgrunn av de erfaringene jeg har tilegnet meg.

2 Metode

2.1 Casestudie

En casestudie kan være en nyttig forskningsmetode dersom man ønsker å forstå dybden av kontemporære fenomen, der grensene mellom fenomen og kontekst ikke er tydelige (Yin, 2018). Fokuset i en casestudie blir dermed å forstå dynamikken i enkelte settinger, med målet å kunne beskrive, teste, eller bygge teori (Eisenhardt, 1989). Valgt metodikk for oppgaven er passende da hovedfokuset er å forstå ett kontemporært fenomen hvor de relevante faktorer ikke er like tydelige.

En casestudie kjennetegnes ved at den håndterer distinkte situasjoner hvor det er flere interessante variabler enn spørsmål. Den bruker eksisterende teoretiske utgangspunkt for å lede design, datainnsamling og analyse. Og det benyttes flere kilder av bevis som trianguleres (Yin, 2018). Det kan gjøres casestudier av enkelte og multiple -caser, og caser kan ha ett oppdelt design implementert seg selv. Utgangspunktet i en casestudie med flere caser er at hver case skal behandles individuelt. Produktet av en god casestudie gir teori som er logisk oppbygd og kan testes (Eisenhardt, 1989).

Kathleen M. Eisenhardt redegjør i sin anerkjente artikkel «Building Theories from Case Study Research» (1989) for en åtte-steps prosess for casestudie som hun refererer til som «roadmap». Veikartet dekker hele forskningsprosessen fra start til avslutning og omfatter prinsipper som er nødvendig for å nå gode konklusjoner.

1. I startfasen defineres en problemstilling, i hvert fall i tilstrekkelig grad til å holde fokus. Dette for å ikke bli overveldet av all den dataen som kan finnes. Det skal heller ikke gjøres for mange teoretiske betraktninger da det er lett for å tillegge disse for stor vekt som korrupperer den videre forskningen. Likevel burde det identifiseres noen viktige variabler og mulige dimensjoner fra eksisterende litteratur som kan være relevant for problemstillingen, men teoretiske antagelser om variablenes forhold bør unngås.

Oppgavens forskningsspørsmål er i utgangspunktet åpne, men presise nok til å fungere som en pekepinn på interessante variabler i dataene. Forskningsoppgaven gjøres uten andre antagelser enn de som er klart tydelige, som at enheters omfang av leieavtaler vil være synlig i balansen med mer proporsjonale størrelser enn tidligere.

2. Ved valg av case(r) er det viktig å definere populasjonen. Dette for å sette grenser for utvalgets generaliserbarhet. Utvalget av caser kan gjøres tilfeldig, men i de fleste casestudier vil ikke det være fordelaktig. Dersom man bruker en teoretisk tilnærming til utvelgelse, kan man finne polare caser hvor de interessante fenomenene er observerbare. Men målet i teoribygging er å finne caser som har en viss sannsynlighet

for å støtte og å videreføre den fremvoksende teorien, helhetlig, men også på ett kategorisk nivå. Casene i oppgaven består av selskaper som forhåpentlig vis vil være sammenlignbare nok til å kunne si noe om tendenser og variasjoner, både på sektornivå og populasjonen samlet.

3. Når man utformer instrumenter, er det vanlig å kombinere forskjellige innsamlingsmetoder. Som ved hypotesetesting gir flere metoder en større substans til funnene gjennom triangulering. En casestudie kan inneholde både kvalitative og kvantitative metoder, mest vanlig er intervjuer, observasjoner og arkiv / dokumenter. Dataene i oppgaven er hovedsakelig hentet fra de konsoliderte årsregnskapene, men det gjennomføres også kvalitative intervjuer med sikte på å støtte opp og gi en dypere innsikt.
4. Ved datainnsamlingen kan innsamlet data analyseres parallelt, men separat fra innsamlingen. Notater og refleksjoner rundt de inntrykk man tilegner seg gjennom prosessen bør man ha med seg da man enda ikke vet hva man får bruk for i fremtiden. Man kan i løpet av innsamlingen endre enkelte elementer i instrumentene dersom man ser det som fordelaktig. Eksempler på dette er dersom man får tilgang til nye kilder, eller inkluderer nye spørsmål i intervjuguiden. Denne fleksibiliteten er rettferdiggjort fra ett opportunistisk ståsted. Hver case er i utgangspunktet individuelle, og dypere innsikt i hver case kan prioriteres over standardisering av data.
5. I analysen kan det være vanskelig å ikke gå seg vill i all dataen man har innsamlet. Å ha en god oppdeling av casene og detaljerte beskrivelser av undersøkelsene kan hjelpe å generere mer innsikt. Fokuset i analysen bør i første omgang holdes mot å tilegne seg kjennskap til de individuelle casene, og ikke generaliserbare sammenhenger. I denne sammenheng vil det i første omgang gjøres en dypere analyse av de individuelle regnskapene med fokus på definerte kategorier av interesse, før tolkning av funn og kryss – analyser.

- I en «kryss – analyse» mellom casene kan man benytte seg av enkelte taktikker for å kunne se forbi inntrykk man har dannet. Ved bruk av slike linser vil man øke sannsynligheten for å nå fram til presise og pålitelige teorier. Dette kan være ved å kategorisere og dimensjonere for å identifisere forskjeller og likheter, eksempelvis ved å gruppere casene. En annen taktikk er å starte med å sette case mot hverandre i par, for så å identifisere forskjeller og likheter. I kryss – analysen vil det forhåpentligvis vise seg noen sammenhenger det kan være mulig å bygge videre på.
6. Hypoteser formes når man kan måle konstruksjoner og bekrefte sammenhenger. Ved at man systematisk sammenligner den fremvoksende teoretiske rammen med bevis fra de forskjellige casene. Dette kan gjøres ved å omdefinere definisjoner av konstruksjoner og finne beviser som måler konstruksjonen i hvert case. Når man bruker forskjellige kilder for å lage målinger som definerer og skiller konstruksjonen etablerer man konstruksjons validitet. For å validere en fremvoksende hypotese brukes en replikasjons logikk, man ønsker her å motbevise eller bevise de identifiserte sammenhengene. Dersom sammenhenger kan bevises vil dette øke forståelsen av den underliggende dynamikken, som er kritisk for intern validitet.
 7. Litteraturgjennomgang beskrives som en essensiell del av teori bygging, dette ved å søke etter likheter og motsetninger i eksisterende teorier. Motstridende litteratur er viktig da bevisene svekkes hvis det ignoreres, og burde sees som en mulighet til å forbedre den fremvoksende teorien. Likheter i eksisterende litteratur er viktig da det kan binde sammen fenomener, som kan gi en større bredde i generaliserbarheten og sterkere intern validitet. Dette er spesielt nyttig i casestudier da funnene ofte er forankret i ett fåtall av caser. Det finnes ikke så veldig mye litteratur rundt implementeringen av standarden enda, men en del publikasjoner rundt konsekvenser og erfaringer blir diskutert i oppgavens kapittel 9 litteraturgjennomgang.
 8. Studien avsluttes når den fremvoksende teoriens inkrementelle forbedring synes å være minimal. Dette skjer når man ikke ser det sannsynlig at flere caser vil tilføye noe særlig, og den iterative prosessen mellom data og teori stanser opp. Man ender da opp

med produkt som konsepter, rammeverk, mulig teori, bekreftelse av eksisterende teori, eller ingenting. Dessverre begrenser oppgavens omfang hvor mange caser som kan inkluderes, og studien må derfor avsluttes før den er helt moden. Studien vil forhåpentligvis bidra med verdifulle inntrykk og erfaringer.

2.1.1 *Typer data*

Sekundærdata er relevante informasjonskilder som er samlet inn for ett annet formål enn forskningen. Primærdata er «originale» data som er innsamlet hovedsakelig for å støtte i forskningen (Easterby-Smith, Thorpe, Jackson, & Jaspersen, 2018).

Data deles også opp i det som er kvalitativt og kvantifiserbart. Kvalitative og kvantitative data har forskjellige egenskaper som kan skilles ved at kvantifiserbare data viser til numerisk informasjon gjennom tallstørrelser og mengder. Kvalitative data er biter av ikke-numerisk informasjon (Easterby-Smith et al., 2018), og kan ikke uten videre kan telles i ulike kategorier (Johannessen, Christoffersen, & Tufte, 2011). Kvalitative data er i utgangspunktet mindre strukturert og standardiserbart, avhengig av valgt innsamlingsmetode. Hvilken type data man bør benytte kommer an på fenomenet som studeres, og hva som er tilgjengelig.

I oppgaven benyttes sekundærdata fra årsregnskapene bestående av både kvalitative og kvantitative data, og støttende kvalitative primærdata fra intervjuer.

2.1.2 *Juridisk metode*

Juridisk metode brukes når ett rettsspørsmål skal løses, men vil til en viss grad være anvendelig her da det ofte oppstår ett tolkningsspørsmål av begreper i standarder, forarbeider og rammeverket ellers.

2.1.3 *Dokumentanalyse*

Kvalitative data må fortolkes og kan ikke uten videre telles i ulike kategorier. Ved analyse kan datamengden reduseres, og det lages ett rammeverk for å håndtere innholdet på en

meningsfull måte. Man analyserer ved å dele data opp i biter og tolker ved å plassere det innenfor rammer eller sammenhenger (Johannessen et al., 2011).

Dataanalysen har to formål, organisere data etter tema og å analysere og tolke. Man kommer som regel lengst ved å starte med å systematisere dataen før man går løs på analysen, forståelse forutsetter organisert materiale (Johannessen et al., 2011). Organiseringen kan gjøres ved kategoribasert inndeling, hvor man systematisk setter setninger og avsnitt inn i kategorier som for eksempel temaer. Temaene kan for eksempel hentes fra en intervjuguide som benyttes som en overordnet inndeling. Bruk av diagrammer og tabeller kan være ett nyttig hjelpemiddel som gir oversikt og synliggjør sammenhenger som kan være vanskelig å få fram (Johannessen et al., 2011).

For å på en strukturert måte innhente relevant informasjon benyttes temaene ressursbruk, holdninger, valg og vurderinger og forretningsmessige effekter som kategoribasert inndeling i datainnsamlingen. Både ved dokumentanalyse og som utgangspunkt for intervjuguide. Kvantifiserbare data vil føres opp i tabeller som gir grunnlag for forklarende diagrammer. Diagrammene vil presenteres sektorvis og utvalgsvis i analysene for å bedre kunne synliggjøre utslag, variasjoner og tendenser.

2.1.4 Semistrukturerte intervjuer

Et kvalitativt intervju kan være formålstjenlig dersom man ønsker å forstå og beskrive noe. Dette fordi intervjuet er mer en dialog enn rene spørsmål og svar, og vil derfor være egnet til de beskrivende, fortolkende og teoretiske problemstillingene (Johannessen et al., 2011).

Intervjuene kan struktureres og tilpasses i ulik grad med hensyn til hvilken framgangsmåte intervjueren velger å benytte. Ett semistrukturert intervju tar utgangspunkt i en intervjuguide, men er likevel fleksibel i forhold til rekkefølge og utforming av spørsmål og tema. Dersom det velges en for ustrukturert framgangsmåte kan det bli vanskeligere å sammenligne informasjonen som innhentes fra andre kilder. Mens dersom en mer strukturert måte benyttes vil man få mer standardiserte svar (Johannessen et al., 2011). Dette vurderes i forhold til

problemstillingen man ønsker å belyse. Det benyttes semi-strukturerte intervjuer innledningsvis og utledningsvis i datainnsamlingen for å gi innsikt og støtte opp studien.

2.1.5 *Utforming av intervjuguide*

Intervjuguden er en liste over temaer og generelle spørsmål. Ut i fra problemstillingen identifiseres de sentrale deltemaene, og det formes spørsmål som skal oppmuntre informantene til å komme med utdypende informasjon (Johannessen et al., 2011).

Intervjuguiden struktureres ved først: Innledning hvor forskeren presenterer seg selv og prosjektet samt opplyser om rettigheter, anonymitet og så videre, Faktaspørsmål som er enkle og trygge, Introduksjonsspørsmål hvor åpne spørsmål om temaet, forståelse og erfaringer rundt det er sentralt, Overgangsspørsmål som er den logiske forbindelsen som drar intervjuet fra ett mer generelt sted mot det mer personlige, Nøkkelspørsmålene som er hoveddelen av intervjuet hvor man går løs på ting som krever utdypning, Kompliserte og sensitive spørsmål dersom de er nødvendige, og Avslutning hvor avsluttende kommentarer og uklarheter og eventuelle spørsmål fra informanten tas opp (Johannessen et al., 2011). Mal for intervjuguide finnes i vedlegg 1.

2.1.6 *Definisjon av observasjonsenhet, populasjon og hensiktsmessighet*

Diskusjon om overnevnte tema finnes i forkapittelet til casedelen på side 28.

2.1.7 *Feilkilder og validitet*

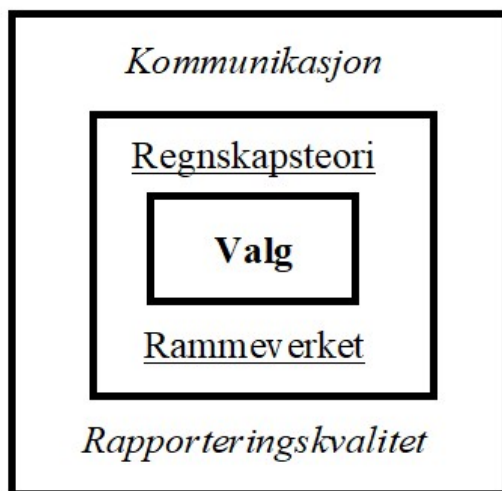
Datagrunnlaget er hentet fra subjektive kilder innenfor selve enheten. Årsrapportene kan i tillegg til å være finansiell rapportering også kan betraktes som en markedsaktivitet med andre formål. Intervjuobjektene som har bidratt med sine erfaringer, er også dem som har hatt de tyngste ansvar under implementeringen.

Det er begrensninger for hva jeg forventer å fange opp da store de datamengdene er tidkrevende å jobbe seg igjennom. Oppgavens omfang begrenser også utvalgsstørrelsen som følgelig gjør funn mindre valide. Jeg antar utvalget jeg har valgt å ta med videre vil være nok til å gi meg erfaringer som vil bidra til en interessant oppgave.

3 Teori

3.1 *Kapittelinnledning*

IFRS 16 kommer med endrede retningslinjer for å regnskapsprodusenters innsamling, måling og rapportering av leieavtaler. I rapporteringen kommuniseres det utad den finansielle informasjonen enheten vurderer som relevant og riktig, som skal ta utgangspunkt i nytten det vil gi brukerne av regnskapet. For å best forstå hvilke faktorer som har vært sentrale i enheters vurderinger vil jeg forsøke å se på de valgene som er gjort i lys av en teoretisk ramme av generelle perspektiver på kommunikasjon og rapporteringskvalitet. Og på ett dypere nivå de regler og normer som er gitt av moderne regnskapsteori og IASBs konseptuelle rammeverk.

Figur 1: Oppgavens teoretiske rammeverk

3.2 *Perspektiver på kommunikasjon*

Ordet kommunikasjon stammer fra det latinske «communicare» som betyr det «å gjøre felles». Falkenheimer & Heide forklarer kommunikasjon som ett komplekst begrep som lar seg skille ut i tre mellommenneskelige antagelser. 1. Handler mer om en prosess enn en

tilstand, 2. noe som finner sted mellom flere mennesker og knytter dem sammen i tid og rom, og 3. har ett slags objekt eller innhold som skal gjøres felles (Brønn & Arnulf, 2014). Med informasjon menes vanligvis det innholdet som skal gjøres felles i kommunikasjonen, altså det som kobler sammen hendelser og objekter som er utenfor oss med vår mentale forståelse. Prosessen vi nå skal studere er «kommunikasjonen» av finansiell informasjon i konsernregnskapene.

De fleste anerkjente betegnelse på kommunikasjon i kommunikasjonsforskningen kan deles inn i to grunnleggende perspektiver, overføring og deling. Ved å tilnærme disse perspektivene til kommunikasjonen kan det være mulig å analysere og forstå hvorfor formidlingen av budskapet ikke alltid blir optimal (Brønn & Arnulf, 2014).

Kommunikasjon som overføring av ett budskap handler om effektiv formidling mellom avsender til en mottaker, og sees som vellykket når budskapet har nådd fram. Det viktige her blir å formulere budskapet med tanke på mottaker. Man prøver å gi et korrekt objektive bilde av hvordan virkeligheten ser ut, fokuset reduseres til passive mottakere og individuelle tolkninger problematiseres ikke. En konsekvens av dette perspektivet er at det fører til en blind tro på kommunikasjonseffektiviteten til organisasjonen (Brønn & Arnulf, 2014).

3.3 Rapporteringskvalitet

Kvaliteten på de finansielle rapportene varierer fra selskap til selskap. Høy finansiell rapporteringskvalitet kjennetegnes ved at regnskapsinformasjonen er beslutningsnyttig (Robinson, Robinson, & Cope, 2015). Den regnskapsmessige inntjeningskvaliteten gjelder inntjening og kontantstrøm fra konsernets faktiske økonomiske aktiviteter i forhold til forventinger om nåværende og fremtidige økonomiske resultater (Robinson et al., 2015).

Sammenhengen mellom rapporteringskvalitet og inntjeningskvalitet er at høy finansiell rapporteringskvalitet ses som en forutsetning for å kunne vurdere konsernets inntjeningskvalitet. Denne sammenhengen kan illustreres som et kvalitetspekter hvor brukerne må vurdere i hvilken grad finansielle rapporter er utarbeidet etter prinsipper og

standarder som gir beslutningsnyttig informasjon, og hvorvidt regnskapsinformasjonen reflekterer inntjeningskvalitet (Robinson et al., 2015).

Mulige problemer som kan påvirke finansiell rapporteringskvalitet kan være rapporterte størrelser og tidspunkt for regnskapsføring (Robinson et al., 2015). For eksempel kan aggressive holdninger som overestimering eller akselerert inntektsføring og underestimering av kostnader, bidra til at regnskapsinformasjon klassifiseres feil (Robinson et al., 2015). Tiltente «feilklassifiseringer» kan påvirke konsernets sammenlignbarhet fordelaktig i forhold til andre selskaper.

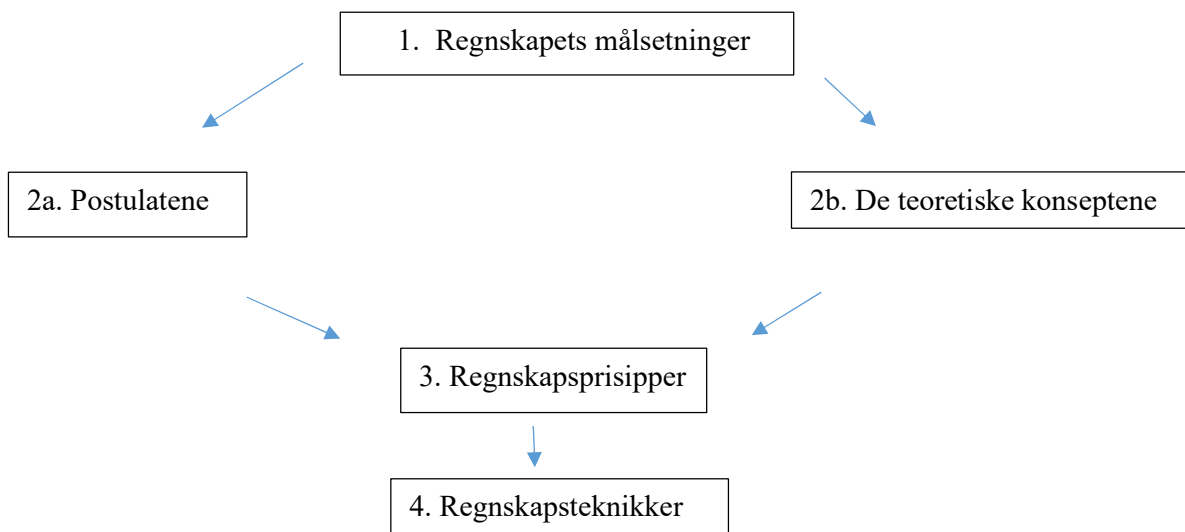
Tidligere klassifiseringer som operasjonelle leieavtaler kunne gjøres ved å strukturere kontrakter på en viss måte. Hensikten med IFRS 16 er å redusere mulighetene for dette. Likevel åpner standarden for enkelte valg og forenklinger som kan gjøre at enheter treffer ulikt på det overnevnte kvalitetspekteret.

3.4 Regnskapsteori

Finansiell rapportering er kommunikasjon av økonomiske aktiviteten i en organisasjon og det er i Norge regnskapsplikt for de fleste foretak jf. regnskapsloven § 1-2. Regnskapet er ett informasjonssystem som består av innsamling, måling og rapportering av det økonomiske resultatet over en periode, og den finansielle stilling på ett gitt tidspunkt (Kristoffersen, 2012).

Kommunikasjonen rettes mot brukerne av regnskapet og bygger derfor på ett sett av fastlagte regler og prinsipper som utgjør ett «skriftspråk» som gjør det mulig for brukeren å forstå den økonomiske substansen i organisasjonens virksomhet.

Strukturen i finansregnskapet kan beskrives ved et sett av elementerter, og forholdet mellom dem som styrer utviklingen av regnskapsproduksjon (Riahi-Belkaoui, 2004).

Figur 2: Structure of an accounting theory.

Hentet fra: (Riahi-Belkaoui, 2004)

Postulatene er selv-bekreftende generelt aksepterte forutsetninger for at regnskapet skal kunne nå målsetningene, og reflekterer etablerte betingelser i miljøet der ett regnskap kan eksistere. De teoretiske konseptene er også selv-bekreftende og aksepterte tankesett da de sammen med målsetningene avbilder perspektiver rundt regnskapsenheten. Ut av dette er regnskapsprinsippene utledet som styrende beslutningsregler som setter grenser for hvilken praksis som er akseptert i regnskapsproduksjon (Riahi-Belkaoui, 2004).

3.4.1 Forutsetningene for regnskap

Enhets-postulatet går ut på at den individuelle regnskapsenheten er adskilt fra eiernes og andre interesser, og derfor begrenser innholdet i den finansielle rapporteringen. En regnskapsenhet kan for eksempel være ett aksjeselskap eller ett morselskap med konsolidert regnskap (Riahi-Belkaoui, 2004).

Fortsatt drift -postulatet, eller kontinuasjons forutsetningen, går ut på at regnskapet skal føres med sikte på kontinuitet. Det vil si at man forutsetter at den operasjonelle driften vil fortsette til konsernet har fullført prosjekter og innfridd forpliktelser. Dette reflekterer interessentenes forventninger og gir årsregnskapet en mening ved å være en periodisk kommunikasjon som del av en av en serie slike rapporter i den kontinuerlige driften. Fortsatt drift forutsetningen muliggjør en mer økonomisk substansiell verdsettelse av konsernets eiendeler og grunnlag for avskrivninger enn ved ett likvidasjonsperspektiv (Riahi-Belkaoui, 2004).

Måleenhets-postulatet, eller den monetære forutsetningen, går ut på at regnskapets representerer transaksjoner av kvantitative størrelser og trenger derfor en måleenhet for å gi de kommuniserte størrelsene noe mening og uniformitet. Regnskapsoppstillingene som informasjonssystem er begrenset til informasjon i monetære størrelser (Riahi-Belkaoui, 2004).

Regnskapsperiode -postulatet, er forutsetningen av at regnskapet skal kommunisere de formuesmessige bevegelsene i løpet av en gitt periode, og den finansielle stilling på ett visst tidspunkt. Brukerne av regnskap har behov for pålitelig og regelmessig rapportering for å tidvis kunne ta beslutninger og ha oversikt (Riahi-Belkaoui, 2004).

3.4.2 Relevante teoretiske konsepter

Eierteori bygger på regnskapsenheten som en agent for eiers interesser og innebærer at man ser konsernet fra ett eierperspektiv. Eierne er hovedsakelig opptatt av avkastning på sine investeringer som gjør at netto verdi blir den viktigste ligningen i regnskapet, Eiendeler – Gjeld = Egenkapital. Dette fordi konsernets eiere gjennom konsernet også eier eiendelene og forpliktelsene. Dermed er eierteori balanseorientert, eiendeler og forpliktelser reflekterer eiernes formue mens inntekter og kostnader ses som økninger eller reduksjon av denne (Riahi-Belkaoui, 2004).

Enhetsteori tar utgangspunkt i regnskapsenheten som ett selvstendig organ uavhengig av hvor kapitalen kommer fra. Fokuset er da på ressursene eiendelene utgjør og ikke de forskjellige ansvar man er forpliktet ovenfor. Ligningen man er mest opptatt av er da Eiendeler = Kapital, hvor kapital da utgjør egenkapital og gjeld. Enhetsperspektivet er resultatorientert da

hovedfokus er evnen til å generere resultat for å møte de samlede krav fra eiere og kreditorer (Riahi-Belkaoui, 2004).

3.4.3 Relevante prinsipper

Ved å følge kostprinsippet skal måling og innregning av kjøp gjøres etter verdien av vederlaget man yter på transaksjonstidspunktet, altså historisk kost (Riahi-Belkaoui, 2004). Eiendeler representerer ressurser som ikke er fullt utnyttet enda og kostnader er ressurser som er forbrukt.

Sammenstillingsprinsippet går ut på at kostnader skal innregnes i samme periode som tilhørende inntekter (Riahi-Belkaoui, 2004), kostnadsføring gjøres først når ressursen den representerer er forbrukt og tas ut av balansen.

Ved å følge ett objektivitetsprinsipp søker man å oppnå at påliteligheten av den finansielle informasjonen i mindre grad basere seg på subjektive målinger som kan gi korrumperte eller misvisende regnskap. Objektiv informasjon kan være upersonlig, bevisbasert, gi konsens og ikke avvike fra alternative målinger (Riahi-Belkaoui, 2004).

Den finansielle informasjonen skal være fullstendig, og skal reflektere de faktiske hendelser som har påvirket perioden. Regnskapet skal inneholde tilstrekkelig informasjon til å være nyttig og riktig beslutningsgrunnlag for brukerne, og må derfor dekke substansiell informasjon som kan være vesentlig (Riahi-Belkaoui, 2004).

Forsiktighetsprinsippet skal benyttes dersom det er tvil om hvilke utregninger som skal benyttes. Målinger skal gjøres med ett konservativt utgangspunkt ved at det minst gunstige estimatet skal tillegges større vekt (Riahi-Belkaoui, 2004).

Vesentlighetsprinsippet går ut på at regnskapsenheten ikke trenger å oppgi informasjon som ikke er vesentlig for brukerne (Riahi-Belkaoui, 2004). Dette krever da en skjønsmessig

vurdering av hvilken informasjon som er unyttig i en beslutningssammenheng, og muliggjør at man kan fjerne «støy» fra rapportene.

Uniformitet og sammenlignbarhets -prinsippet søker å oppnå sammenlignbarhet mellom enheter. Dersom selskaper med lignende regnskapsmessige utfordringer benytter samme praktiske løsninger vil man redusere forskjeller som kommer av ulike prosedyrer (Riahi-Belkaoui, 2004), og lettere kunne finansielt sette regnskapene opp mot hverandre.

3.5 Det konseptuelle rammeverket

IASB's konseptuelle rammeverk for regnskap er ment å forklare målsetningene og konseptene for finansiell rapportering etter IFRS (IASB, 2018). Dette ved å «representere en samling av underliggende forutsetninger og prinsipper som utarbeidelsen og presentasjonen av årsregnskap bygger på» (Johnsen, Kvifte, Kvaal, & Gjesdal, 2006).

De fleste ledende standardsettere har de siste 50 årene utarbeidet konseptuelle rammeverk. IASB's rammeverk bygger på det amerikanske FASB's rammeverk som ble utgitt på 80-tallet som var en respons på kritikk, blant annet angående forgjengerens APB's produsentfokus som gikk på bekostning av brukernes behov for beslutningsnyttig informasjon. IASB utga sitt første konseptuelle rammeverk i 1989, som representerer en komprimert kopi av FASB's rammeverk (Johnsen et al., 2006).

Gjeldende rammeverk ble utgitt i september 2010, og revidert mars 2018. Strukturen i rammeverket er hierarkisk ved at informasjonen må være rettferdiggjort på de overordnede nivåene før den kvalifiserer til regnskapsføring og måling.

3.5.1 Målsetninger

Formålet med regnskapet er utledet av målsetningen om å gi beslutningsnyttig finansiell informasjon om den rapporterende enheten til brukerne (CF,18). For å kunne ha en begrunnet oppfatning av formålet må vi først ta stilling til hvem regnskapet primært er laget for (Johnsen et al., 2006). Primære brukere av regnskapet blir gjentatte ganger i det konseptuelle

rammeverket definert som; eksisterende og potensielle investorer, långivere og andre kreditorer. Når det uformes nye standarder vill fokuset være å gi nyttig informasjon til flest mulig av primærbrukerne (CF,18).

Beslutningene som blir fremhevet i rammeverket er kjøp, salg eller hold av egenkapital og gjelds -interesser, tilbud eller oppgjør av lån og kreditt, og bruk av stemmerett eller innflytelse på ledelsen i forvaltningen av enhetens ressurser (CF,18).

Beslutningsnyttig informasjon, formålet med finansiell rapportering, er i rammeverket behandlet under ett beslutningsformål eller verdsettelsesformål, og ett kontrollformål eller oppfølgingsformål (Steinar Sars Kvifte, Johnsen, & Den Norske, 2008). Beslutningsformålet er omtalt i større omfang som nødvendig informasjon brukerne trenger angående de økonomiske ressurser og forpliktelser, og endringen i disse. Herunder effektene av transaksjoner og andre hendelser som påvirker beslutninger om å gjøre ressurser tilgjengelig for enheten. Formålet med regnskapet er ikke å gi en verdsettelse, men å gi brukerne informasjon som de kan danne seg en mening av enhetens verdi på bakgrunn av.

Kontrollformålet er beskrevet som brukernes innsyn i effisiens og effektivitet ledelsen har utvist under sitt ansvar av forvaltningen av enhetens ressurser. Denne informasjonen kan være nyttig når man vurderer enhetens prospekter for framtidige kontantstrømmer (CF,18)

3.5.2 Kvalitetskrav

Kvalitetskravene i rammeverket er kvalitative egenskaper og forbedrende karakteristikker som antas å være de viktigste egenskapene beslutningsnyttig finansiell informasjon kan ha. For at regnskapet skal være nyttig må informasjonen være relevant og tro gjengitt (faithful representation) (CF,18).

Relevant informasjon er informasjon som muligens kan påvirke brukernes beslutninger, som innebærer at den har en predikerende og/eller bekreftende -nytte. Informasjon er vesentlig dersom det kan forventes med rimelighet at en unnlattelse ville påvirket brukernes

beslutninger. Vesentlighet er ett aspekt av relevans basert på naturen og omfanget av innholdet i en individuell enhets finansielle rapportering, og det kan derfor ikke settes noe uniform terskelverdi (CF,18).

Tro gjengivelse går ut på at den finansielle rapporteringen skal reflektere den økonomiske substansen av fenomenen den gir seg ut for å rapportere. Informasjonen som gis skal så langt det går være fullstendig, nøytral og feilfri. En nødvendighet for å nytte seg av informasjon er at den blir forstått, og det kreves derfor fullstendig informasjon. Informasjonen skal være nøytral, da den ikke skal manipuleres eller på andre måter bøyes for at brukerne skal motta den på en mer ønsket måte. Feilfri informasjon er ikke nødvendigvis treffsikkert, men at fenomenet ikke blir avbildet med unnlaterelser eller feilinformasjon (CF,18).

Det kan bli nødvendig med avveininger mellom kvalitetskravene for å møte målsetningene med regnskapet. Eksempelvis vil det kanskje ikke kunne gis ett tilstrekkelig sikkert estimat, av ett fenomen som likevel er høyst relevant.

De forbedrende karakteristikene (enhancing qualitative characteristics) i det konseptuelle rammeverket er sammenlignbarhet, verifiserbarhet, tidsriktighet og forståelighet. Dette er karakteristikkene som vil støtte opp kvalitetskravene til relevans og tro gjengivelse.

Sammenlignbarhet gjør det mulig for brukerne å identifisere og forstå likheter og forskjeller i regnskapet. Dette er ikke det samme som konsistens, som kan hjelpe å gjøre regnskapet mer sammenlignbart mellom andre perioder og enheter (CF,18).

Informasjon er verifiserbart dersom forskjellige kompetente og uavhengige observatører kan nå en konsens rundt tro gjengivelse av den økonomiske substansen av fenomenet. Enkelte hendelser kan være vanskelig å verifisere, det vil vanligvis da være nødvendig å framlegge underliggende forutsetninger, metoder osv. (CF,18).

Tidsriktig informasjon er informasjon som er tilgjengelig for brukerne når det skal tas beslutninger som muligens kan påvirkes av informasjonen.

En klar og konsis presentasjon gjør informasjonen forståelig. Nivået av forståelighet i rammeverket er tiltenkt en bruker som har rimelig kunnskap om forretninger og økonomisk aktivitet, og som er nøysom når han gjennomgår regnskapet (CF,18).

De forbedrende karakteristikkene bør maksimeres der det er mulig å øke relevans og tro gjengivelse, selv om det kan forekomme avveininger mellom karakteristikkene.

Kostnadsbegrensninger, eller kostnad / nytte -vurderinger, vil kunne begrense rapporteringen av informasjon som har nytte dersom nytten ikke rettferdiggjør kostnaden. Finansiell rapportering medfører kostnader som brukerne indirekte tar på seg ved redusert avkastning. Dersom brukerne gjør en annen kostnad / nytte vurdering enn enheten, tar de likevel på seg kostnader for å innhente, analysere og tolke finansiell informasjon på andre måter. Når det utarbeides nye standarder vil IASB gjøre vurderinger ut ifra ett generelt plan av finansiell rapportering, og forbigå iboende subjektivitet hos de individuelle regnskapsenheter (CF,18).

4 IFRS 16

4.1 Kapittelinnledning

International Financial Reporting Standards (IFRS) er standardene for avleggelse av finansregnskap som blir utgitt av standardsetter International Accounting Standards Board (IASB), med det formål å « ..tilføye åpenhet, ansvarlighet og effektivitet til finansmarkeder over hele verden» (IASB). Den nye standarden som behandler leieavtaler «IFRS 16 Leases», og tilhørende tolkninger og veiledninger, tredde i kraft med virkning fra den første januar 2019. Med dette utgår tidligere bestemmelser som omhandler prinsipper for behandling av leieavtaler i finansiell rapportering etter IFRS, nærmere bestemt IAS 17, SIC-15, SIC-27 og IFRIC 4 (IASB, 2016b).

Standarden vil kunne treffe veldig ulikt på selskaper og bransjer. Kanskje de største forskjellene utspiller seg på grunn av valgt finansieringsløsning, og forskjellig varighet og verdi på leieavtaler. Eksempelvis vil ett selskap med ett stort omfang av korte og uvesentlige leieavtaler kunne unnta disse selv om de er samlet sett vesentlige. Og for selskaper som benytter seg av leieavtaler av operasjonelle grunner vil det i langt flere tilfeller måtte balanseføres. Jeg vil her først og fremst redegjøre for standarden og dens omfang, valg og større utslag. Det tekniske går ikke i dybden på da det ikke er relevant for oppgaven.

4.2 Målsetning, virkeområde og definisjon

Standardens målsetning er å sikre at leietakere og utleiere gir relevant informasjon ved tro gjengivelse av transaksjoner. Som gir ett grunnlag for brukerne av finansiell informasjon til å vurdere effekten leieavtaler har på en enhets finansielle stilling, økonomiske resultater og kontantstrømmer. Ved anvendelse av standarden skal enheten vurdere betingelsene i kontrakter, men også all annen relevant informasjon som også berører standardens vurderinger («all relevant facts and circumstances»), og konsistent behandle kontrakter av lik karakter og betingelser på lik måte (IASB, 2016b).

Standarden skal anvendes på alle leieavtaler, inkludert rettigheter fra framleie, med unntak for noen få eiendeler som biologiske eiendeler etter IAS 41 og lete-rettigheter for ikke-fornybar energi (IASB, 2016b).

Definisjonen av en leieavtale er at man overfører en rett til kontroll over bruken av en identifisert eiendel for en tidsperiode i bytte mot ett vederlag (IASB, 2016b). Definisjonen er lik som i IAS 17 men veiledningene er forskjellige (PwC, 2016). At det kan identifiseres en eiendel kan være implisitt eller eksplisitt i kontrakten. Det kan være eiendeler som kan fysisk avskilles, eller det vesentligste av kapasiteten til en større identifiserbar eiendel (Bernhoft et al., 2018). Retten til å kontrollere bruken tilfaller enheten dersom den har rett på de vesentligste av økonomiske fordeler som eiendelen gir, og rett til å bestemme bruken (Bernhoft et al., 2018).

Om en kontrakt er eller inneholder en leieavtale skal tas stilling til ved kontraktens starttidspunkt (at inception), og senere revurdering skal bare gjøres dersom vilkårene i kontrakten endres. Om det foreligger en leieavtale skal vurderes for hvert separerbare komponent i kontrakten (IASB, 2016b). Starttidspunktet er det tidligste av datoen for leieavtalen eller datoen bindende avtale ble inngått (Bernhoft et al., 2018). En leiekontrakt skal dekomponeres i leieavtaler dersom en identifisert eiendel «hverken er svært avhengig av, eller svært innbyrdes forbundet med, de andre eiendelene i kontrakten», og at den identifiserte eiendelen kan dras nytte av uavhengig av ressurser som er tungt tilgjengelig (Bernhoft et al., 2018).

Ikke leie -komponenter, som mannskap og serviceavtaler, skal skilles ut av leieavtaler. Men som en praktisk tilnærming åpner standarden likevel for at det kan gjøres som prinsippvalg for hver klasse av underliggende eiendeler å ikke skille ut ikke leie -komponenter (Bernhoft et al., 2018).

Leieperioden (lease term) skal beregnes som leieavtalens ikke -kanseller bare varighet, som vurderes til kontraktsperioden sammen med opsjoner til å utvide eller terminere dersom man er «rimelig sikker» på å benytte seg av opsjonen (IASB, 2016b). «Rimelig sikker ..forstås generelt som en høy terskel» (Bernhoft et al., 2018). Dersom det inntreer en begivenhet under leietakers kontroll som påvirker «sikkerheten» skal leieperioden revurderes (PwC, 2016).

4.3 Innregning, måling, Presentasjon og opplysningskrav

Leietaker «kan velge» å ikke innregne avtalen i balansen dersom den er av kort varighet eller leiekomponenten er av lav verdi, leien skal da kostnadsføres på en systematisk måte som best mulig mønstrer fordelene (IASB, 2016b). Unntaket for leieavtaler med kort varighet må gjøres av prinsipp for den enkelte klasse av underliggende eiendeler, og kan ikke unntas dersom den inneholder en kjøpsopsjon. Unntaket for eiendeler av lav verdi vurderes for hver leieavtale med utgangspunkt i nypris og er ikke situasjonsbestemt hvor lav verdi antas å være rundt 5.000 USD. Unntaket kommer i tillegg til enheters generelle regnskapsmessige vesentlighetsvurderinger (PwC, 2016).

Leieavtalen skal innregnes på leieavtalens begynnelse, datoen enheten «tiltrer» leieavtalen og eiendelen er tilgjengelig til bruk (commencement date), og skal representeres i regnskapet av en bruksrett-eiendel og en leie-forpliktelse. Bruksrett-eiendelen skal innregnes, avskrives og nedskrives etter en kostmodell. Leieforpliktelsen skal føres etter en nåverdimodell diskontert på avtalens implisitte rente, dersom den implisitte renten ikke er «lett tilgjengelig» skal leietakers inkrementelle eller marginale lånerente benyttes (IASB, 2016b). Leietakers inkrementelle lånerente er den renten leietaker hadde fått på finansieringen av samme eiendel dersom den skulle anskaffes ved lån og kjøp med tilsvarende vilkår i tilsvarende marked (Bernhoft et al., 2018).

Bruksrett-eiendelen kan presenteres på en egen linje i balansen eller opplyses om i notene. Dersom enheten velger å ikke presentere bruksrett-eiendelen på egen linje skal den innregnes i balansen som om den var eid av enheten, og det oppstår økte opplysningskrav for hvilke klasser av eiendeler som er berørt og omfanget av leieavtalene. Leieforpliktelsen skal presenteres tilsvarende, ved at dersom den ikke presenteres på egen linje skal det opplyses om omfang og linjene den inngår i. I resultatregnskapet skal rentekostnader på leieforpliktelser presenteres som en finansiell kostnad, og representeres avskilt fra avskrivninger (IASB, 2016b).

Leietakers noteopplysningskrav skal sett sammen med regnskapet ellers, gi brukerne ett grunnlag for å vurdere effekten leieavtaler på enhetens finansielle stilling, resultat og kontantstrømmer. (IASB, 2016b).

4.4 Utleiers behandling

Utleier skal som tidligere klassifisere identifiserte leieavtaler etter finansielle eller operasjonelle, hvorav operasjonelle utleieavtaler ikke overfører det vesentligste av risiko og økonomiske fordeler til leietaker (IASB, 2016b). Endringene fra IAS 17 er for utleier «mer beskjedne» og består hovedsakelig av utvidede notekrav (PwC, 2016).

Ved fremleie skal klassifisering gjøres basert på bruksrett-eiendelen. Modifikasjoner i utleiekontrakter skal justeres mot eksisterende leieavtale eller innregnes som en egen,

avhengig av modifikasjonen (PwC, 2016). Ved implementering må fremleier revurdere alle operasjonelle utleieavtaler for å sikre riktig klassifisering (Bernhoft et al., 2018).

4.5 Implementering

Ved implementering kan Leietakere velge mellom full retrospektiv metode, ved at regnskapet med sammenligningstall omarbeides til å ha alltid vært avlagt etter IFRS 16. Ved å benytte seg av en modifisert retrospektiv metode omarbeides ikke sammenligningstallene, og implementeringseffekten føres mot egenkapitalen i åpningsbalansen for inneværende år (IASB, 2016b).

Leietakere kan ved implementering velge å ikke revurdere om allerede inngåtte kontrakter inneholder en leieavtale etter ny definisjon og veiledning i IFRS 16 (IASB, 2016b) såkalt «Grandfathering of contracts».

Leieavtaler som tidligere var klassifisert som operasjonelle skal innregnes som en leieforpliktelse hvor nåverdien av leieforpliktelsene diskonteres på leietakers marginale lånerente. Bruksrett-eiendelen måles for hver leieavtale til en verdi tilnærmet som om IFRS 16 alltid hadde vært gjeldende, eller som ett beløp som tilsvarer den diskonterte leieforpliktelse justert for forskuddsbetalinger og påløpte leiebetaling (Bernhoft et al., 2018).

Det er adgang for enhetene å benytte seg av en rekke praktiske tilnærminger når operasjonelle leieavtaler innregnes, som porteføljedefinerte diskonteringsrenter, unngå å balanseføre avtaler som utløper innen 12 måneder, ekskludere direkte utgifter til avtaleinngåelse fra bruksrett-eiendelen, og bruke etterpåklokskap ved opsjons-vurderinger (Bernhoft et al., 2018).

Det skal gjøres en nedskrivningsvurdering av bruksrett-eiendelen på overgangstidspunktet, men enheter kan også bygge på tapskontrakter ved å føre tilhørende avsetninger mot bruksrett-eiendelen (PwC, 2016).

4.6 Effekter på størrelser

Isolert sett vil endringen av regnskapsmessig behandling av leieavtalene medføre at hver enkelt avtale har høyere kostnader i starten og synkende i etterfølgende perioder, en såkalt «front loading» (PwC, 2016). Dette fordi leieavtaler i de fleste tilfeller avskrives etter en kostmodell som varierer mindre enn tilhørende rentekostnad som er synkende. Enhetenes eiendeler og gjeldsgrad vil øke da klassifiseringsmuligheten som operasjonell er fjernet og medfører en balanseutvidelse. EBIT, EBITDA og kontantstrøm fra drift vil øke.

4.7 Standardsetters forventninger

I forbindelse med utgivelse av IFRS 16 i 2016 gjorde IASB en undersøkelse av de ulike effektene som ville komme som ett resultat av implementeringen. Av 30.000 selskaper var det 14.000 som opplyste om sine operasjonelle leieforpliktelser. Av de 14.000 ble det gjort ett utvalg på de 1.145 største selskapene som sto for over 80% av bokverdiene. IASB valgte å ekskludere finansieringsselskaper fra sine undersøkelser da balansestørrelsene ville stått for en uproporsjonal stor del av det totale utvalgets (IASB, 2016a).

I følge IASB's undersøkelse ville utvalgets estimerte nåverdi av opplyste operasjonelt klassifiserte leieavtaler tilsvare i snitt 5,4% av totale eiendeler. Hvorav sektorer som gjør utvalget i denne oppgaven hadde snitter på Forbruk 21,4%, Energi 5,5% og, Konsum 4,3% (IASB, 2016a).

4.7.1 Kostnader

IASB forventer at selskaper med vesentlige (material) ikke balanseførte leieavtaler til å inntreffe kostnader ved implementeringen av standarden, men tror ikke at kostnadene knyttet til å implementere eller etterleve standarden for alle leieavtaler vil være høyere enn dersom alle leieavtaler ble klassifisert som finansielle etter IAS 17 (IASB, 2016a). IASB ser det som sannsynlig at kostnader som vil inntreffe ved implementering stort sett vil dreie seg om etablering av systemer og prosesser, finne diskonteringsrenter, og kommunisering og utdanning. Mer enn dette er det nevnt at omfanget av konsernets leieavtaler, kompleksiteten i

avtalene og etablerte systemer for finansiell leie vil ha stor effekt på implementeringskostnadene (IASB, 2016a).

Kostnadsbesparelse er grunnlaget for at standarden inneholder såpass mange unntak og forenklinger. Likevel nevner IASB at vesentlighetskonseptet i det konseptuelle rammeverket og IAS 1 er gjeldende i IFRS 16, som i andre standarder (IASB, 2016a).

4.7.2 Nytte

IASB forventer at IFRS 16 vil forbedre rapporteringskvaliteten betydelig da det vil gi en mer tro gjengivelse av selskapers finansielle stilling, og transparenstil gjeldsgrad og total kapital. Dette vil gi større beslutningsnytte og sammenlignbarhet for investorer, som ikke lenger trenger å justere for leieavtaler (IASB, 2016a).

CASESTUDIE

Utvalg

Populasjonen er definert som Oslo børs som er Norges største markedsplass for notering og omsetning av finansielle instrumenter. Markedet besto av 195 utstedere per desember 2019 og hadde en total markedsverdi på 2.776 milliarder norske kroner den 07.01.2020 (Oslo børs, 2020).

Utvalget er hentet fra sektorene energi, forbruk og konsum, da disse er godt representert i populasjonen og er forventet å ha ulik effekt av standarden. Videre kriterier og ønskede egenskaper ved utvalget også tidlig utgivelse av årsrapport, IFRS som regnskapsspråk, størrelse, og sammenlignbarhet i utvalget.

Det er også gjort ett intervju innledningsvis og ett avslutningsvis i datainnsamlingen. Intervjuene vil gi dypere innsikt i regnskapsprodusenters perspektiv, utfordringer, og erfaringer som ikke er like lett tilgjengelig i regnskapene.

Kvalitative analyser

I den kvalitative analysen søkes det etter å identifisere alle de relevante faktorene som kan bidra til å forklare valgte løsninger og tilhørende vurderinger, effekter og så videre.

Årsrapportene består av mye informasjon, og for å ikke gå meg vill i all denne dataen valgte jeg å strukturere en angrepsplan ved å først avgrense analysen til å bare omfatte de konsoliderte årsregnskapene, for så å fordele fokuset mitt til tre kategorier. Kategoriene er valgt etter en forutsetning om at de vil være dekkende nok til å fange opp de fleste observerbare variablene som mulig kan fortelle meg noe om hvordan IFRS 16 er blitt implementert: Ressurser og holdninger, valg og vurderinger, og forretningsmessige effekter.

Ressurser og holdninger vil omfatte alle faktorer som kan relatere seg til selskapers kompetanse og ressursbruk ved implementeringen, og videre kan fortelle noe om hvilke observerbare tegn på holdninger og konsekvenser av dette. Faktorer jeg vil se etter her er: omfanget av den regnskapsmessige behandlingen av standarden og dens effekter, kvalitet på forklaringer og detaljgrad, opplysninger angående problemstillinger og leieavtalenes kompleksitet, hva som er sagt om systemer og prosesser for å etablere og sikre etterlevelse, allerede eksisterende prosesser for behandling av finansielle leieavtaler, og informasjon om konsernets utleieaktivitet.

Hovedfokuset i analysen blir å forsøke å hente ut de forskjellige valgene som er tatt og forklaringer på disse dersom de er tilgjengelig. Valgene dreier seg om: Prinsippvalg og opplysninger som: Presentasjon i regnskapsoppstillingene, måling av leieforpliktelse, kostnadsbesparende unntak, utskilling av ikke leie -komponenter, vesentlighetsvurderinger utover unntakene, opplysninger om aktiverte leiekostnader i balansen, leieperiode og forfallsanalyser. Ved implementering: valg av implementeringsmetode, revurdering av om kontrakter inneholder leieavtale etter ny definisjon, Innregning av avtaler som utløper i løpet av 12 måneder, og måling av bruksrett-eiendel.

De forretningsmessige effektene er mest synlige i kvantitative data og inntrykk fra intervjuer, men dersom årsregnskapene inneholder kvalitative opplysninger angående

forretningsmessige, strategiske eller skattemessige konsekvenser av implementeringen vil det havne under denne kategorien.

Kvantitative analyser

I den kvantitative analysen vil jeg forsøke å kvantifisere den kvalitative informasjonen jeg har samlet inn, og sette den opp mot annen relevant numerisk informasjon fra årsregnskapene. Jeg håper dette kan gi en oversikt over forskjeller og likheter som er observert, og forklare noen sammenhenger mellom valg og effekter. Data benyttet i de kvantitative analysene er oppsummert i tabeller som finnes i vedlegg 3 til 5.

Ut av tabellene har jeg laget diagrammer for å bidra til å synliggjøre tendenser og variasjoner som relaterer seg til forskningsspørsmålene jeg har tatt for meg. Diagrammene viser de mest tydelige aspektene av implementeringen og effektene av standarden som har vært tilgjengelig i årsregnskapene, gruppert på en måte som kan øke forståelse av hvordan standarden er blitt implementert. Diagrammene oppsummerer kapitlene sammen med andre betraktninger, og gjøres for selskap på sektornivå og for sektor på utvalgsnivå.

Formålet med de kvantitative analysene blir også å finne indikatorer på de selskapsspesifikke og sektorspesifikke egenskapene, og valgene som er gjort, og effektene av dem.

(%GT referer til den prosentmessige andelen av totalen som tilhører selskapet/sektoren per diagram. «Sektorsnitt» og «Utvalgssnitt» representerer ett hypotetisk selskap i diagrammene. %GT justerer for forskjeller som kommer av selskapsspesifikke egenskaper når fokuset er på å synliggjøre andre forhold, og skaper mer brukervennlige illustrasjoner.)

5 Energisektoren

5.1.1 Kapittelinnledning

Energisektoren består av selskaper som hovedsakelig har inntektsstrømmer fra energi-relaterte virksomheter ved aktiviteter som for eksempel produksjon eller transport. Dette kan være olje og gass -relatert eller annet som fornybar energi som vind eller vannkraft.

5.2 Equinor

Equinor er det største konsernet på Oslo børs og gikk ut av 2019 med en markedsverdi som utgjorde nesten 27% av markedsplassen samlet (Oslo børs, 2020). Konsernet driver hovedsakelig med leting, produksjon og bearbeiding av olje og gass, men har også store satsninger på havvind- og solenergi.

Equinors leiekontrakter består hovedsakelig av borerigger, transportskip, lagre og kontorbygninger. Problemstillinger som blir omhandlet i regnskapet nevnes som primæransvar for lisens (lisensoperatør -problematikken), riggdeleavtaler, utskilling av ikke leie -komponenter, leieperiode, variable leiebetalinger, og fastsetting av marginal lånerente.

På balansedagen 2019 utgjorde bruksrett-eiendeler og leieforpliktelser 3,4% og 3,7% av konsernets eiendeler og egenkapital/gjeld.

5.2.1 Intervju

Telefonintervju med regnskapsfaglig ekspert hos Equinor den 14.04.2020. Respondenten hadde ledende rolle i implementeringen av IFRS 16 fra begynnelsen av, og ansvar for det regnskapsfaglige da det ble nedsatt en tverrfaglig prosjektgruppe med felles prosjektleder.

Equinor startet arbeidet med standarden fra den ble vedtatt januar 2016, men fulgte godt med også før det da de visste at de var utsatt for en del problemstillinger standarden kunne medføre. De første seks til tolv månedene gikk det mye tid til å gjøre seg kjent med effekter og forstå problemer. I 2017 startet implementeringsprosjektet hvor det ble plassert ressurser på tvers av konsernet, hovedsakelig IT, innkjøp, jus og regnskap. IT prosesser og systemutvikling syntes å være det mest krevende. Implementeringen ble gjennomført med interne ressurser med unntak av noe ekstern IT. Respondenten er trygg på at de innehar kompetanse og ressurser til å etterleve standarden.

Av positive effekter er det blitt bedre kontroll på leiekontrakter, som også gir analytiske fordeler. Utover compliance med IFRS oppfattes ikke standarden som «nødvendig» eller en

«forbedring» sett fra Equinor sin side. Standarden har en betydelig effekt på gjeldsgrad og presentasjon av kontantstrøm fra drift, samt for klassifikasjon i resultatregnskapet. Equinor oppfatter ikke at endringene endrer synet brukerne av regnskapet har fått av Equinor, selv om effekten på gjeldsgraden ble lavere enn hva enkelte aktører hadde forutsatt, gitt leieinformasjon som tidligere ble opplyst om etter IAS 17.

Den største utfordringen viste seg å være å få på plass et tilpasset IT-system samt å etablere en prosess som sikrer fullstendighet. Et sentralt spørsmål var blant annet hvordan vite at man har fanget opp alle leieavtaler. Dette ble løst ved å bygge på en modul i eksisterende SAP system da tilgjengelige systemer ikke var tilpasset gode løsninger.

Det har vært vanskelig å etablere et godt IT-system og en god regnskapsprosess for leiekontrakter ettersom problemstillingene stadig endret seg etter hvert som elementer i standarden ble klarere. Prosessen beskrives som en «moving target» prosess. IASB's tolkningskomite IFRIC kom så sent som i mars 2019 med endelige føringer for hvordan leiekontrakter for felleskontrollerte driftsordninger skulle håndteres. Dette var i strid med den løsningen bransjen hadde konkludert på som skapte frustrasjon da dette påvirker konsernet som operatør for lisenser.

Etterlevelse av bestemmelsene i standarden har vært helt sentralt gjennom hele implementeringsprosessen, «compliance – det må følges». Dette gjorde at mer «fordelaktige» løsninger og prinsippvalg kunne bli forkastet dersom dette ville medføre en risiko for at man ikke ville klare å etterleve kravene innen tidsrammen. Det har vært få sterke føringer fra finansavdelingen og ledelsen ellers angående valg av prinsipper og overgangvalg for å oppnå en spesiell effekt, konsernet var mer opptatt av å sikre «compliance» enn å oppnå bestemte effekter på nøkkeltall. Å simulere effekten av prinsipper og valgmuligheter var lite aktuelt gitt tidsrammen. Det var imidlertid viktig å ikke ende opp med løsninger som konsernet mente ikke var representativt.

I regnskapsproduksjonen har den største utfordringen vært å sørge for at alle kontrakter blir registrert fullstendig og riktig vurdert. Konsernet har store kontrakter på områdene husleie,

tomt, skip, rigg, helikopter og lager. Ved implementering er det adgang til å ikke skille ut serviceelementer, som såkalte ikke leie -komponenter. Konsernet har likevel valgt å skille ut serviceelementer da dette utgjør ganske vesentlige summer. Komponenter som vedlikehold og mannskap utgjør ofte så mye som en tredjedel til halvparten av total kontraktsverdi ved leie av skip og rigger. Leieavtalene «føles» stort sett som serviceavtaler da de først og fremst er operasjonelle, men siden definisjonen i standarden likevel klassifiserer det som leieavtale blir kontrakten å regne som en leieavtale, selv om det er vesentlige ikke leie -komponenter.

Viktigste argument for ikke å inkludere disse servicekomponentene var at konsernet også eier og leier inn en del skip hvor disse komponentene ikke er en del av avtalen, men leies inn separat. Det var først og fremst hensynet til konsistens som tilsa at ikke leie komponenter skulle trekkes ut. I tillegg var det et poeng med standarden at ingen skulle ha spesielle insentiver til å tilpasse kontraktene sine for å oppnå en spesiell regnskapsføring, for eksempel ved å inkludere mannskap i kontrakten for å slippe å vise dette som driftskostnader.

Leieavtaler som ansees uvesentlig blir kostnadsført løpende. Konsernet brukte en mye høyere vesentlighetsgrense enn hva IASB benytter i sin unntaksregel for leie av eiendeler med lav verdi. Begrunnelsen var mangfoldet av kontrakter som ikke er vesentlig for regnskapet, fra kaffemaskiner til personbiler og hytter. De 10-20 største kontraktene står for nær 50% av samlede leieforpliktelser og et stort antall av konsernets kontrakter er samlet sett uvesentlig sett opp mot totale leiekostnader og regnskapet totalt sett. Å måle de store kontraktene riktig er høyeste prioritet.

Gjennom felleskontrollerte driftsordninger er konsernet operatør på en del lisenser. I følge IFRIC's tolkning av standarden skal konsernet balanseføre hele leieforpliktelsen dersom man utad fremstår som skyldner, også i situasjoner hvor operatøren i realiteten har en andel på for eksempel 40% og en veldig sterk regressrett mot de andre lisensdeltakerne (som oftest med forskuddsbetaling) og hvor alle partene garanterer for den samlede forpliktelsen. Bransjen konkluderte på en annen løsning som etter deres mening bedre reflekterte realiteten i avtalen, før denne løsningen ble overkjørt av tolkningskomiteen. Lisensdimensjoner bydde på problemstillinger som dukket opp sent og krevde store juridiske ressurser, samt tilpassing i IT-systemer.

Resultatføring eller balanseføring av avskrivningene på bruksretteiendeler (f.eks. rigg) der bruken ofte veksler mellom operasjonell produksjon og utvikling av varige driftsmidler, var noe teknisk utfordrende å etablere en effektiv prosess rundt. Det hadde vært veldig ressurskrevende å bokføre løpende, og løsningen ble et system som kostnadsfører som tidligere for så å justere manuelt basert på faktisk bruk.

Med unntak av problematikken rundt leiekontrakter inngått av operatør på vegne av felleskontrollerte driftsordninger (brutto/netto presentasjon) beskrives tolkninger av de mest sentrale begrepene i standarden som mindre problematisk da standarden er oppfattet som godt skrevet og relativt selvforklarende. Knyttet til tolkningsproblematikk var det enkelte diskusjoner rundt definisjon av leieperiode (lease term) og hvorvidt opsjonsperioder skulle inkluderes, men dette var ingen stor problemstilling for de fleste kontraktene.

Forretningsmessig har standarden i liten grad påvirket konsernet. Leiekontrakter er operasjonelt begrunnet, og vil bli benyttet som før der den vurderes som best egnet av andre grunner enn det finansielle aspektet. Det vil antakelig blir noen endrede juridiske formuleringer i leiekontrakter når denne inngås på vegne av felleskontrollerte ordninger. Hovedsakelig fordi IFRIC's løsning ikke hensyntar regressretten konsernet har i lisenser det er operatør for, og da ikke reflekterer det konsernet oppfatter som den økonomiske realiteten med tanke på risiko og de enkelte deltakernes reelle andel av leieforpliktelser.

5.2.2 Kvalitativ analyse av årsregnskapet

Kilde: Årsregnskapet (Equinor ASA, 2020)

Equinors konsoliderte årsregnskap består av 38.803 ord. Standarden er behandlet i note 23 «Leiekontrakter» og note 24 «Implementering av IFRS 16 Leieavtaler» som til sammen utgjør 8,74% av regnskapet. Regnskapet er rikt på informasjon om de skjønsmessige vurderingene som gjort i forbindelse med implementeringen.

Tidligere hadde konsernet finansielt klassifiserte leieavtaler som ved utgangen av 2018 besto av bruksretteiendeler på 4,4 milliarder og leieforpliktelser på 4,7 milliarder USD. Framleie av leieobjekter per årsslutt sto for finansielle fordringer på 54 millioner USD.

I balanser er det ikke presentert med egne linjer og bruksrett -eiendeler går under posten varige driftsmidler, mens leieforpliktelser går inn under poster for finansiell gjeld. Informasjon om bruksrett -eiendeler og leieforpliktelser er tabellarisk presentert hver for seg i hovednoten. Kostnader equinor har som primæransvar for, som belastes partnere i felleskontrollerte driftsordninger inntektsføres som «Andre driftsinntekter». Leieforpliktelsene hadde en gjennomsnittlig marginal lånerente på 3.1% for diskonteringsrentene.

Kortsiktige leieavtaler og leieavtaler som «har lav verdi» blir kostnadsført som operasjonelle eller innregnet i balansen avhengig av bruken av leieobjektet. Det opplyses om at variable leiekomponenter og kontrakter med lav verdi ikke er betydelige. Kortsiktige leiekostnader som er unntatt, utgjorde 435 millioner. Ikke leie -komponenter blir skilt ut fra leiekontrakten og regnskapsført separat for alle underliggende eiendelsklasser.

I Implementeringen benytter Equinor seg av modifisert retrospektiv metode for sammenligningsperioder, og velger å ikke omklassifisere eksisterende kontrakter, «grandfathering of contracts». Bruksretteiendeler er beregnet med utgangspunkt i leieforpliktelsen og nedskrevet for tilhørende tapsavsetninger. Leieavtaler som utløper innen 12 måneder fra implementering ble ikke innregnet. På bakgrunn av forfallsanalysen presentert i note «5 finansiell risiko- og kapitalstyring» går jeg ut ifra at 50% av konsernets nåværende leieforpliktelser blir innfridd i år 3.

I årsregnskapet er det presisert at «bruken av leieavtaler er i hovedsak operasjonelt begrunnet, og ikke som en valgt finansieringsløsning». Enkelte leieavtaler som forsyningsbaser, supplyskip, helikoptre og kontorbygninger har konsernet inngått for senere allokering til lisenser som det er operatør for og som er felleskontrollerte virksomheter. 375 Millioner USD av avskrivningene på bruksretteiendeler er aktivert i andre balanseposter.

5.3 BW Offshore Limited

Kilde: Årsregnskapet (BW Offshore Limited, 2020)

BW Offshore Limited produserer, eier og opererer såkalte FPSO'er (Flyte, Produksjon, Lagrings og Laste -fartøy) og er internasjonal leverandør av flyteproduksjons-tjenester og utvikling av oppdagede felt for olje og gass -næringen.

Konsernets leieavtaler består hovedsakelig av kontorer, leiligheter, kjøretøy, kontormaskiner og fartøy hvorav mesteparten av leieavtalene blir innregnet som bruksrett -eiendeler og leieforpliktelse. Konsernets nettoinvestering i finansielle utleieavtaler var 77,4 millioner i åpningsbalansen og 57,3 millioner ved årsslutt.

Bruksrett-eiendeler utgjør 0,65% av eiendelene, fordringer fra finansiell utleie utgjør 1,7%. Til sammen representerer balanseførte leieavtaler 2,35% av eiendelene. Leieforpliktelsene utgjør 0,68% av egenkapital og gjeld.

5.3.1 Kvalitativ analyse av årsregnskapet

Det konsoliderte årsregnskapet består av 26.105 ord. Standarden er behandlet i hovednoten «note 24 Leases» og i «Note 2 Significant accounting policies» hvor avsnittene som er viet til standarden omfatter ca. 10% av det konsoliderte årsregnskapet.

Informasjonen gitt om IFRS 16 og implementeringen er ganske «rett frem», med få forklaringer og lite detaljerte beskrivelser utover hva standarden krever. Det er ikke opplyst om noen særlige problemstillinger, heller ikke i forhold til systemer og prosesser. Alle leieavtaler hvor konsernet var leietaker var før implementering klassifisert som operasjonelle.

Som utleier bruker BW offshore hovedsakelig de samme prinsipper som tidligere under IAS 17. Dette vil si at den samme vurderingen angående klassifisering som finansiell eller

operasjonell, og IFRS 15 benyttes ved dekomponering og utskilling av ikke leie -komponenter i kontrakter.

Finansielle utleieavtaler blir netto -presentert som en fordring i balansen, finansinntekten på fordringen blir beregnet på grunnlag av en konstant periodisk avkastning på nettoinvesteringen. Som en del av klassifiseringen vurderes indikatorer som eksempelvis om leieperioden er over største delen av eiendelens levetid.

I balanseoppstillingen er bruksrett-eiendelen ført opp på egen linje som «right-of-use assets». Nettoinvesteringen fra finansiell utleie er presentert som «finance lease receivables» under både anleggsmidler og omløpsmidler. Leieforpliktelser er presentert som «long-term lease liability» og «short-term lease liability». Posten «Administrative expenses» henviser til note 24 om leieavtaler, noe som kan tolkes som at kostnadene til implementering kan finnes her. Bruksrett-eiendeler benyttet i oljeproduksjon avskrives etter produksjonsenhets -metoden.

Leieforpliktelsen innregnes til nåverdien av framtidige leiebetalinger ved nåverdiberegning av amortisert kost, diskontert på den inkrementelle lånerenten på begynnelses datoen (commencement date).

Konsernet velger ikke å innregne leieavtaler med kort varighet og eiendeler med lav verdi, eksempelvis enkelte IT -og kontorutstyr. Kostnader for leieavtaler med kort varighet var på 0,6 millioner i 2019. Konsernet har valgt å ikke skille ut ikke leie -komponenter og vil her innregne hele leiekontrakten som en enkelt komponent. Det er ikke opplyst om vesentlighetsvurderinger eller kostnader fra leieavtaler som er aktivert i andre balanseposter.

Konsernet benytter seg av den modifiserte retrospektive metode, ved å ikke omarbeide sammenligningstall etter IFRS 16. Kontrakter som ble inngått før 2019 og ikke blitt endret siden, blir ikke revurdert etter IFRS 16. Avtaler som da ikke ble identifisert som leieavtaler, men som ville blitt det nå, blir da ikke klassifisert som leieavtale (grandfathering of

contracts). Konsernet velger å ikke innregne leieavtaler som utløper innen 12 måneder fra implementering.

Ved måling av leieforpliktelser av tidligere operasjonelt klassifiserte leieavtaler benyttet konsernet en inkrementell lånerente som var i gjennomsnitt 4,95%. Det forklares også at den inkrementelle lånerenten benyttes i det videre «fordi» den implisitte lånerenten ikke er lett tilgjengelig.

Konsernet brukte etterpåklokskap ved beregning av leieperioder under implementeringen. Regnskapet presenterer ikke noe forfallsanalyse for leieforpliktelsen, men konsernet opplyser om at leieperioden for kontorer generelt er en til syv år, og leiligheter, lagerbygg og fartøy er mellom en og tre år. Da utgående balanse for bruksrett-eiendeler er på 22 millioner og leiebetalinger var 10,3 millioner, tar jeg utgangspunkt i at halvparten av leieavtalene utgår i år 3 i den videre analyse. Det opplyses om at dersom konsernet benytter seg av forlengelsesopsjoner som det ikke er rimelig sikker på at vil benyttes, vil leieforpliktelsen øke med 10,4 millioner.

5.4 Aker BP ASA

Kilde: Årsregnskapet (AKER BP ASA, 2020)

Aker BP beskriver seg selv som ett «oljeselskap» som driver med leting, utvikling og produksjon av olje og gass på den norske kontinentalsokkel. Konsernet oppgir at de benytter seg av leieavtaler på rigger, fartøy, andre lisensrelaterte forpliktelser og kontorer. Konsernets innregnede leieavtaler gir bruksrett-eiendeler tilsvarende 1,59% av totale eiendeler, og leieforpliktelser tilsvarende 2,56% av egenkapital og gjeld.

5.4.1 Kvalitativ analyse av årsregnskapet

Det konsoliderte årsregnskapet består av ca. 40.205 ord, og standarden er hovedsakelig behandlet i hovednoten «Note 26 Lease agreements» og i «Note 1 Summary of IFRS accounting principles» hvor avsnittene som omfatter standarden utgjør 4,46% av

konsernregnskapet. Behandlingen i Note 1 inneholder en god del gjentakelser på forskjellige steder, flere avsnitt er kopiert.

Leieavtaler som er inngått som operatør på vegne av felleskontrollerte driftsordninger (lisensoperatør problematikken), har konsernet valgt å nettoføre forpliktelsen dersom det finnes en direkte kobling mellom leieavtalen og lisensen eller feltet. Leieavtaler hvor denne koblingen ikke er spesifikk nok blir brutto-innregnet, og partnernes andel blir inntektsført via «other income».

Konsernet har ingen restverdi-garantier eller variable leiebetalinger. Det er ingen framleie av bruksrett-eiendeler og konsernet opplyser heller ikke om utleieaktivitet.

I balanseregnskapet er utslagene av IFRS 16 presentert på egne linjer ved en «Right-of-use assets», «Long-term lease debt» og «Short-term lease debt».

Så vidt jeg kan se opplyser ikke konsernet om hvordan de har målt bruksrett-eiendelene, men etter oppstillingen av bruksrett-eiendeler i «Note 12 Tangible fixed assets and intangible assets» later det til at bruksrett-eiendeler i stor grad er innregnet retrospektivt, som om standarden alltid har vært gjeldende. Denne gir en høyere gjeldsgrad enn dersom målingen er basert på nåverdi av leieforpliktelser.

Konsernet velger å unnta leieavtaler med kort varighet eller lav verdi fra innregning i balansen. Kostnader for kortvarige leieavtaler var 126 millioner USD i 2019.

Ikke leie -komponenter skilles ut for noen klasser av underliggende eiendeler som rigger, som beskrives som den mest vesentlige klassen. Konsernet skilte ut 123 millioner USD fra leieforpliktelser på disse kontraktene. Det opplyses ikke om ytterligere vesentlighetsvurderinger.

Konsernet har benyttet seg av den modifiserte retrospektive metoden, og sammenligningstall er derfor ikke omarbeidet. Det opplyses ikke om kontrakter som ikke inneholdt en leieavtale etter IAS 17 og IFRIC 4 ikke er revurdert etter ny definisjon.

Leieforpliktelsen beregnes som gjenværende leiebetalinger diskontert på konsernets inkrementelle lånerenter. Den gjennomsnittlige inkrementelle lånerenten benyttet var «omtrent» 6,7%, utdypet som mellom 4,16% til 6,67% hvor forskjeller begrunnes med varighet og når den var innregnet.

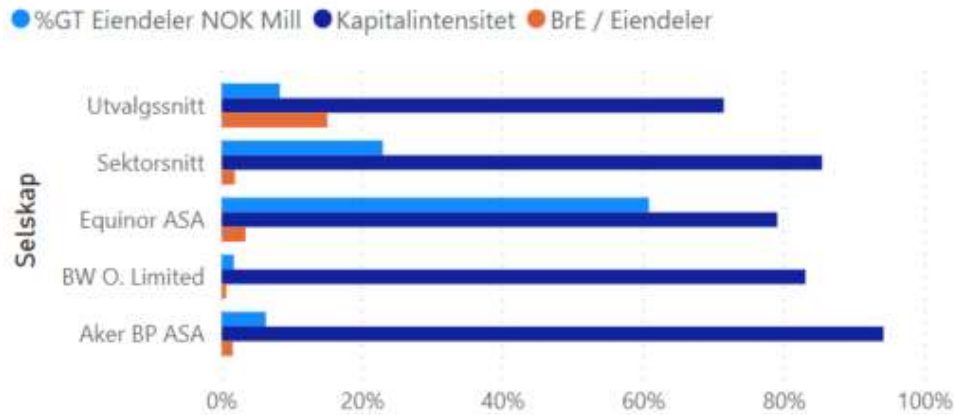
Bruksrett -eiendelene avskrives etter leieperiode da den vanligvis er kortere enn eiendelens levetid. Leieperioden er den ikke kanseller bare perioden justert for opsjoner som konsernet er rimelig sikker på å benytte, selskapet har ikke innregnet noen av forlengelsesopsjonene per balansedagen 2019. Ifølge forfallsanalysen av leieforpliktelser vil 50% av forpliktelsene være innfridd i år to til fem, dersom man deler gruppen i fire like år vil 50 % nåes i løpet av år tre.

Det opplyses om at overgangen til IFRS 16 har ikke påvirket egenkapitalen. Leieavtalene inneholder ingen restriksjoner for dividendepolitikk. Videre opplyses det om at bruksrett-eiendeler «hovedsakelig» er benyttet i utviklingsaktiviteter som blir aktivert i balansen, og det er derfor ingen vesentlige utslag av standarden i resultatregnskapet. Dette demonstreres også i en tabell i hovednoten hvor leiebetalinger blir allokert til aktiviteter, her er kun 15.278 av totalt 134.254 millioner USD allokert til operative utgifter

5.5 Energisektoren – Forskjeller og likheter

5.5.1 Kvantifiserbare data

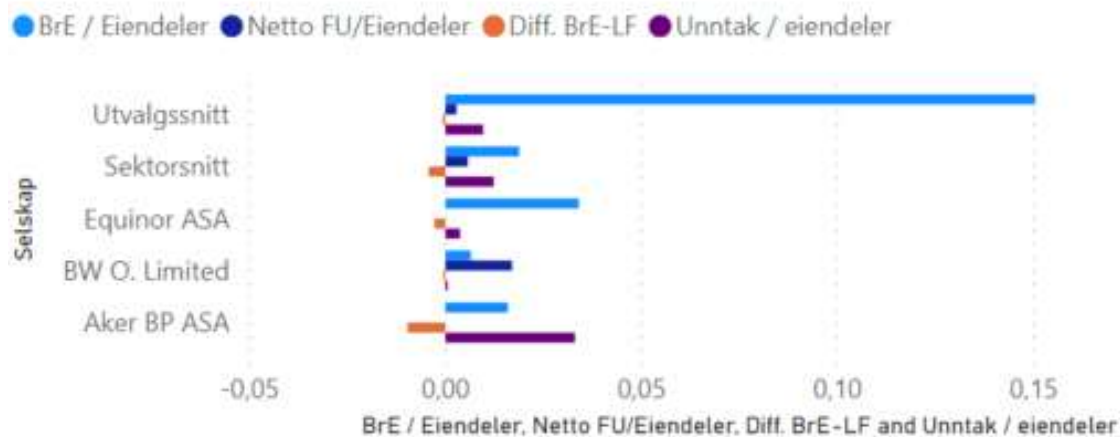
Relativ størrelse

Figur 3: Relativ størrelse energisektoren

Selskapene varierer ganske mye i størrelse hvor Equinor er desidert størst med en balanse på over 1.000 milliarder NOK. Selskapene er også kapitalintensive og har 79%, 83% og 94% av sine eiendeler bestående av anleggsmidler. Balansførte leieavtaler står for en forholdsvis liten del av dette fra 0,65% til 3,4% av eiendelene.

Effekter

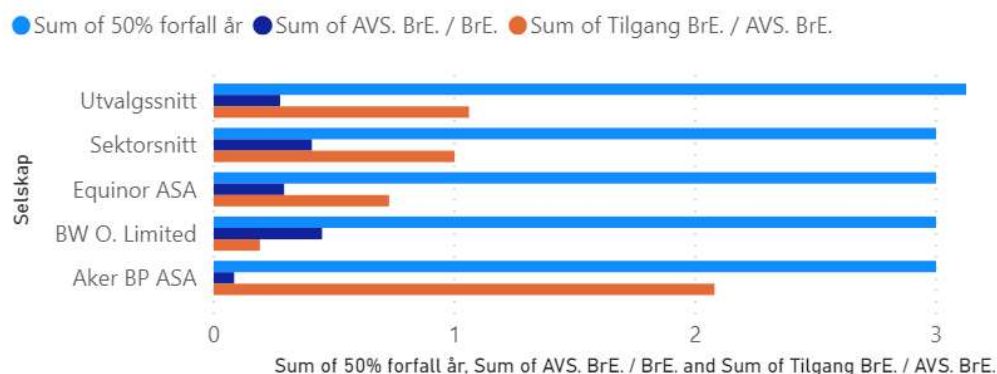

Figur 4: Effekter energisektoren

BW Offshore er det eneste selskapet i utvalget som oppgir noe vesentlig finansiell utleie. Differansen mellom leieforpliktelser og bruksretteeiendeler tilsvarte 0,28% hos Equinor der mye kan forklares av at tapsavsetninger ble innregnet, og 0,97% hos Aker BP der forklaringen

nok ligger i større omfang av retrospektiv bruksrett -måling. Spriket mellom Aker BP og Equinor på opplyste aggregat av unntak virker ganske stor da jeg så for meg at selskapene hadde mer sammenlignbare leieavtaler.

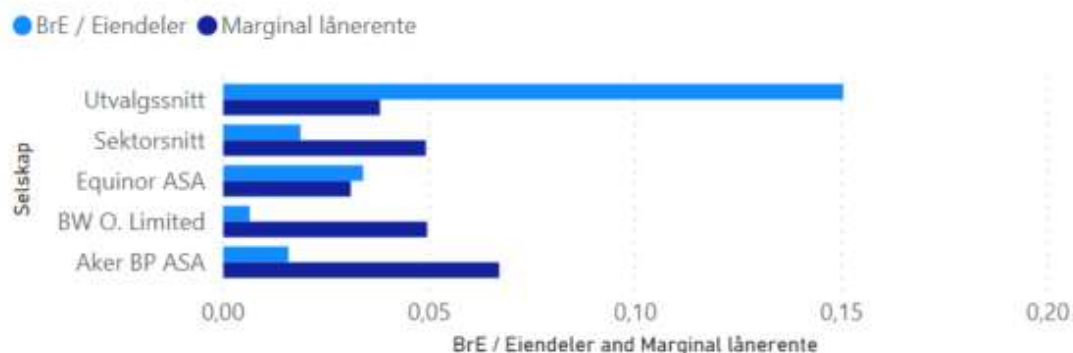
Bevegelser

Figur 5: Bevegelser energisektoren

Ut ifra de antagelser jeg har gjort meg opp i analysen ser det ut som selskapene har nokså lik forfallsstruktur på avtalene sine, som også kan være en mulig indikator på sammenlignbare avtaler og underliggende leieobjekter. Avskrivningene varierer fra 8,51% til 45%, og tilgang delt på avskrivninger varierer fra 19% til 208%. Uten å sette helt fingeren på hvorfor kan spekulere jeg i om det skyldes forskjell på investeringer gjort i perioden.

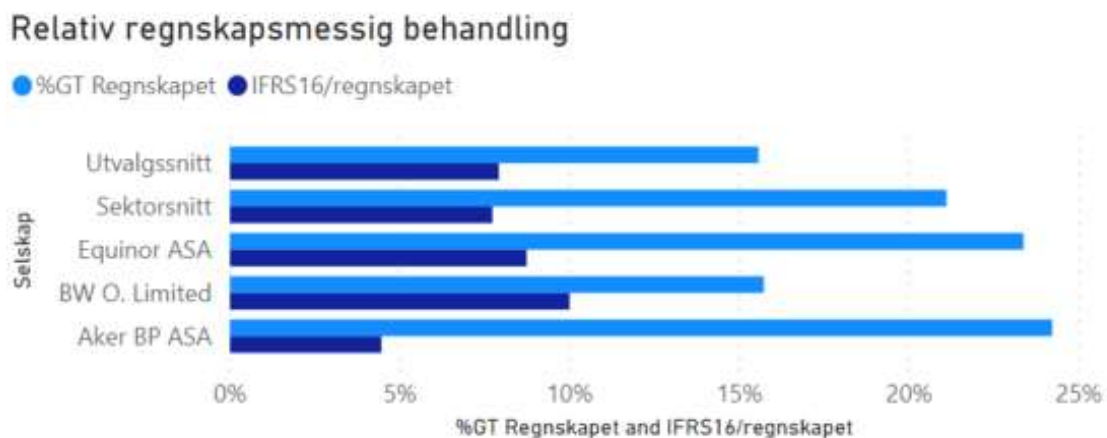
Diskontering

Figur 6: Diskontering energisektoren

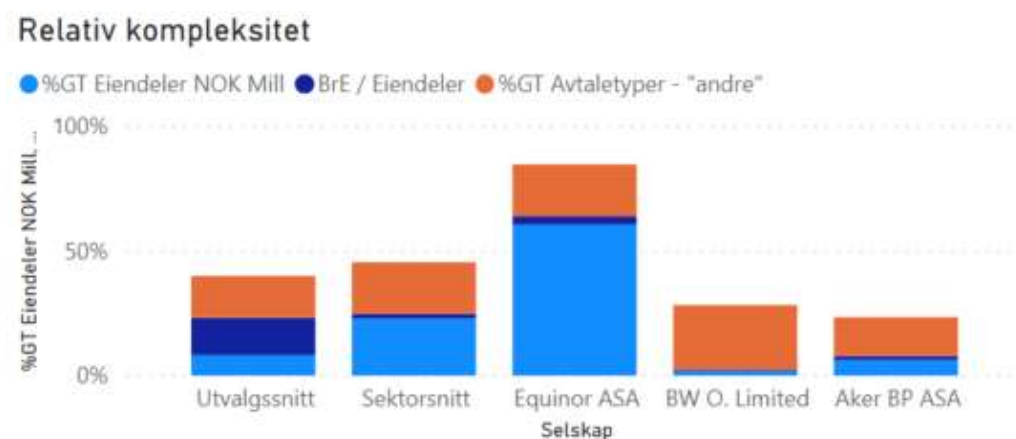
Selskapenes beregnede gjennomsnittlige marginale lånerente varierer fra 3,1% til 6,7%. Spriket er overraskende stort da sammenlignbare selskaper i samme markeder med de samme

underliggende leide eiendelene skulle hatt noenlunde samme betingelser. En større diskonteringsfaktor gir en lavere nåverdi av leieforpliktelse som innregnes i balansen.

Figur 7: Relativ regnskapsmessig behandling energisektoren

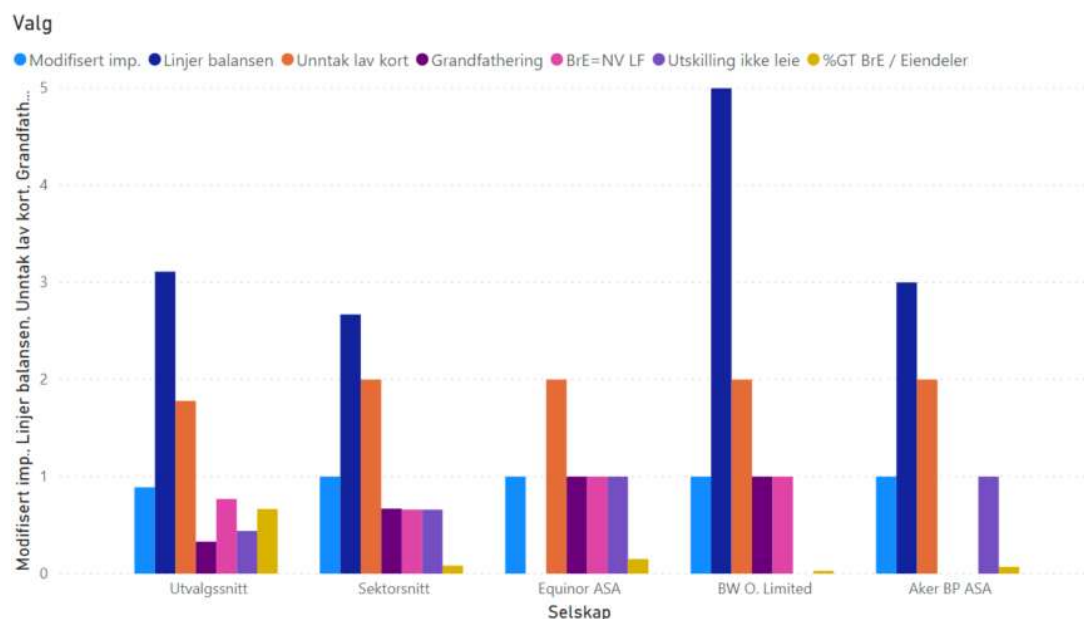
BW Offshore har den største regnskapsmessige behandlingen av IFRS 16 som skyldes at selskapets omfang av finansiell utleie gir større opplysningskrav. Equinor og Aker BP har publisert ganske store årsregnskap hvor 8,7% og 4,46% omhandler standarden. Forskjellen kommer av at Equinor oppgir flere detaljer.

Figur 8: Relativ kompleksitet energisektoren

Observerbare faktorer som jeg tror spiller inn på kompleksiteten ved implementering av standarden er størrelse, diversitet og omfang. Vektene i diagrammet er designet for å gi

pålitelige mål, men inntrykk. Selskapene i sektoren har ikke de vesentligste omfang av leieavtaler, men trolig mer diversitet.

Figur 9: Valg energisektoren

Samtlige av selskapene i sektoren har benyttet seg av den modifiserte implementeringsmetoden og unntatt innregning av avtaler med kort varighet eller lav verdi. BW Offshore har presentert standarden med fem linjer i balansen da de også presenterer størrelser for finansiell utleie. Equinor har valgt å bake leieavtalene inn blant de eide eiendelene, og kompenserer for dette med en mer omfattende presentasjon i noter. BW Offshore opplyser ikke om utskilling av ikke leie -komponenter som eneste i sektoren. Aker BP opplyser ikke om «Grandfathering», og har som eneste i sektoren hatt en omfattende bruk av retrospektiv bruksrett måling. For å oppsummere inneholder sektoren stor variasjon i valgte løsninger.

5.5.2 Andre betraktninger

I intervjuet med respondenten fra Equinor kommer det frem at implementeringsprosessen har vært krevende og uoversiktlig (moving-target). Det har vært engasjert ressurser på tvers av konsernet og problemstillingene har stadig endret seg. Fokuset har vært på å sikre etterlevelse av den nye standarden som ikke synes å være verken nødvendig eller en forbedring, foruten at

det nå er mer kontroll på selskapets leieavtaler. Den største utfordringen var IT-systemer som sikret fullstendighet, trolig er dette er koblet sammen med leieavtalenes omfang og kompleksitet samt leiekomponenters bruk i utviklingsaktiviteter.

BW Offshore hadde i regnskapsåret mer enn 2,5 ganger så mye finansiell utleie som bruksrett eiendeler, ifølge IASB vil dette trolig gjøre implementeringen av standarden lettere. Likevel henviser posten «Administrative expenses» i resultatregnskapet til noten om leieavtaler, som gjør det påfallende å tro at selskapet hadde betydelige implementeringskostnader.

I alle Equinors vurderinger har etterlevelse av standarden vært kritisk. Dette kommer frem i selskapets håndtering av lisens-operator problematikken hvor selskapet ikke avveier IFRIC's tolkning mot den bransjebestemte løsningen. Aker BP på sin side opplyser om at de har valgt å nettoføre lisens-operator forpliktelser dersom det finnes en direkte kobling mellom leieavtalen og lisensen. Det virker for meg at en slik kobling mellom en anskaffelse og dens formål vil være lett tilgjengelig, og at en slik løsning er nærmere bransjeløsningen enn IFRIC's føringer.

Når det kommer til utskilling av ikke-leie komponenter virker terskelen for dette ganske høy. Utskilling av klare serviceelementer som vedlikehold og mannskap gjøres når det handler om ganske betydelige summer. Respondenten fra Equinor forklarer at leieavtaler hvor utskilling er gjort er det av hensyn til konsistens med kontrakter som bare inneholder ikke leie - komponenter, og hvor serviceelementene kunne utgjøre så mye som halvparten til en tredjedel av kontraktssummen.

IASB's uttalte grense for leieavtaler med lav verdi synes overkjørt av selskapenes egne vesentlighetsvurderinger når selskapene er av relativt store.

Equinor velger å ikke vise leieavtaler på egne linjer i balanseoppstillingen selv om bruksrett-eiendeler og leieforpliktelser utgjorde 3,4% og 3,7% av eiendeler og egenkapital/gjeld, dette er ett valg som skiller seg ut.

Alle selskap i sektoren benytter seg av den modifiserte retrospektive implementeringsmetoden. Aker BP skiller seg ut ved at de benytter seg av den modifiserte retrospektive metoden for sammenligningsperioder, men likevel innregner bruksretteiendeler retrospektivt som om standarden alltid har vært gjeldende. Dette medfølger en forsinket «front loading» som blir ført mot perioden og øker gjeldsgraden mer enn hva alternativet hadde gjort, likevel opplyses det om at standarden ikke har hatt betydelig effekt på egenkapitalen.

Respondenten fra equinor presiserer at de faktiske effektene av standarden på størrelser var mindre enn brukerne av regnskapet ville anta på bakgrunn av informasjon gitt etter IAS 17. Og at leiekontrakter vil bli benyttet som før på ett operasjonelt grunnlag, men det vil antagelig bli noen endrede juridiske formuleringer i kontrakter. Det opplyses i regnskapet om at Aker BPs resultatregnskap har ingen vesentlig effekt av standarden, da leieobjekter hovedsakelig benyttes i utviklingsaktiviteter som blir aktivert.

6 Forbrukssektoren

6.1.1 Kapittelinnledning

Forbrukssektoren leverer varer og tjenester til forbrukere. Sektoren er omfatter 7 selskaper med næringer som ofte påvirkes av konjunktursvingninger (Oslo børs, 2020).

6.2 SATS

Kilde: Årsregnskapet (SATS ASA, 2020)

SATS ASA beskriver seg selv som Nordens ledende treningskjede med 248 sentere. Konsernet har leieavtaler på områdene lokaler til treningsentre, kontorer, utstyr og kjøretøy. På balansedagen 2019 utgjorde bruksrett-eiendeler 55% og leieforpliktelser 53,7% av eiendeler og egenkapital og gjeld.

6.2.1 Kvalitativ analyse av årsregnskapet

Det konsoliderte årsregnskapet inneholder totalt ca. 23.388 ord, hvor standarden er behandlet i hovednoten «Note 12 Leases», «Note 2 Basis of preparation» og «Note 30 New IFRS standards». Til sammen utgjør behandlingen av IFRS 16 15,5% av regnskapet.

Konsernet er veldig detaljert i beskrivelser som beregning av marginal lånerente, effekter av implementeringen på resultatstørrelser og sensitivitetsanalyse for opsjoner. Det opplyses ikke om noen særlige problemstillinger, og det er synlig i effektanalysen at konsernet hadde elementer av finansielt klassifiserte leieavtaler før implementering.

I balansen presenteres utslagene av standarden med linjene «Right-of-use assets» og «Leasehold improvements» blant varige driftsmidler, og «Lease liability» post blant både langsiktig og kortsiktig gjeld.

Ved diskontering benyttes den implisitte renten når den er lett tilgjengelig og den marginale lånerenten når den ikke er det, sistnevnte er tilfellet i tilnærmet alle leieavtaler. Beregningen av marginal lånerente tas med utgangspunkt i hver enkel enhets alternative lånevilkår. Det er ikke opplyst om hva som er gjennomsnittlig marginal lånerente, men ved å gjøre en motsatt diskontering av forfallsanalysen for år 1 $-(900/940)$ kan vi ta utgangspunkt i at den er 4,25%.

Leieavtaler med lav verdi og kort varighet blir unntatt balansen, men det opplyses ikke om størrelsen av disse. Det vises heller ikke til ytterligere vesentlighetsvurderinger. Konsernet skiller ut ikke leie -komponenter.

Konsernet har valgt å implementere IFRS 16 etter en full retrospektiv metode. Dette er gjort ved at regnskapet og sammenligningstall er ført opp som om standarden alltid har vært gjeldende. Bruksrett-eiendeler måles til nåverdien leieforpliktelsen hadde ved startdato, og lineært avskrevet over det korteste av brukstid og leieperiode.

Selskaper opplyser ikke om at de har benyttet unntakene for revurdering av kontrakter (grandfathering). Ledelsen vurderer hvorvidt opsjoner med «rimelig sikkerhet» blir benyttet innen ett år før opsjonstidspunktet. Ut ifra forfallsanalysen er 50% av konsernets leieforpliktelser møtt i år 3.

I den tabellariske oppstillingen av effekter vises det at utsatte skattefordeler stiger med 71 millioner NOK i 2018 og 82 millioner NOK i 2019, som følge av IFRS 16 implementeringen. Implementeringseffekten på -299 millioner NOK ble ført mot egenkapitalen.

6.3 Gyldendal

Kilde: Årsregnskapet (Gyldendal ASA, 2020)

Gyldendal ASA har som mål å skape og formidle verdier innenfor kultur og kunnskaps-feltet og har virksomhet på områdene forlag, bokhandel, publisasjon av ordbøker og leksika, distribusjon og logistikk, og bokklubber.

Leieavtaler omfatter husleie i datterselskapene under ARK Bokhandel AS. Bruksrett-eiendeler og leieforpliktelser utgjør på balansedagen 2019 24,2% og 24,6% av eiendeler og egenkapital/gjeld.

6.3.1 Kvalitativ analyse av årsregnskapet

Det konsoliderte årsregnskapet inneholder totalt ca. 12.862 ord. Hovednoten «Note 10: Leieavtaler» og «Note 1 Regnskapsprinsipper» utgjør 5,9% av det konsoliderte årsregnskapet.

Effekten standarden har på størrelser og nøkkeltall forklares punktvis i «Note 1 Regnskapsprinsipper» og tabellarisk i «Note 3: Segmentinformasjon». Tilsynelatende driver ikke konsernet med utleie eller fremleie -aktiviteter.

I balanseoppstillinger er standarden presentert under «Rett til bruk eiendeler», «Leieforpliktelse» og «Leieforpliktelse – kortsiktig». Ved diskontering viser selskapet til en konserndefinert gjennomsnittlig marginal lånerente på 3%.

Konsernet har valgt en modifisert retrospektiv metode og «bruker utelukkende informasjon» fra implementeringsperioden. Konsernet opplyser om at «samtlige leiekontrakter» er gjennomgått for å sikre fullstendighet.

Bruksrett-eiendeler innregnes til nåverdien av de diskonterte leieforpliktelsene på implementeringstidspunktet. Det opplyses ikke om utskilling av ikke leie -komponenter. Jeg kan ikke finne informasjon om leieavtaler med lav verdi og kort varighet, sannsynligvis fordi konsernet ikke har slike avtaler.

Forfallsanalysen til leieforpliktelsene som er presentert i hovednoten gir grunnlag for å anta at 50% av nåværende leieforpliktelsene er gjort opp i år 3. Implementeringseffektene, herunder skattemessige, er presentert både punktvis og tabellarisk.

6.4 Europris

Kilde: Årsregnskapet (Europris ASA, 2020)

Europris ASA beskriver seg selv som Norges største lavpris butikkjede, og har ett variert sortiment av blant annet klær, mat og kjøkkenutstyr.

Konsernet er leietaker, og har avtaler som gjelder operasjonelle aktiviteter som logistikk-sentere, butikklokaler, kjøretøy og utstyr. Konsernet hadde på balansedagen 2018 finansielle leieavtaler på 4,622 millioner NOK. På balansedagen 2019 utgjorde bruksrett-eiendeler 32,9% og leieforpliktelse 33% av eiendeler og egenkapital og gjeld.

6.4.1 Kvalitativ analyse av årsregnskapet

Det konsoliderte årsregnskapet består av totalt ca. 12.537 ord. Hovednoten «14 Leases» og behandlingen i «NOTE 1 ACCOUNTING PRINCIPLES» utgjør til sammen 16 8,3% av det konsoliderte årsregnskapet.

Det informeres om at opsjoner er vanskelig å vurdere da praksis er at det fremforhandles nye avtaler med bedre vilkår ved leieperiodens slutt.

I balansen er IFRS 16 representert ved «Right-of-use assets», «Lease liabilities» og «Current lease liabilities». Leieforpliktelser måles til nåverdi av fremtidige leiebetalinger diskontert på en vektet gjennomsnittlig inkrementell lånerente fra 2,15% til 2,84% Konsernet benytter seg av unntakene for leieavtaler med lav verdi og kort varighet, og bruker etterpåklokskap ved vurdering av leieperioder og opsjoner.

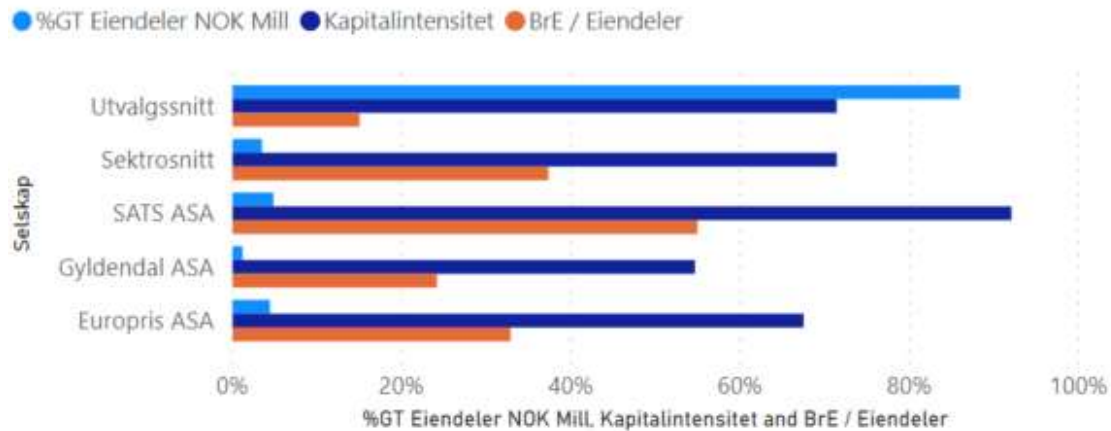
Kontrakter dekomponeres slik at hver separer bare avtale blir behandlet individuelt. Jeg kan ikke se noen opplysninger om utskilling av ikke leie -komponenter og forutsetter at leieavtalene ikke inneholder betydelige tjenestelementer.

Konsernet benytter seg av en modifisert retrospektiv metode uten omarbeiding av sammenligningstall. Kontrakter som var inngått før implementering vurderes ikke etter ny definisjon (grandfathering). Avtaler som tidligere var klassifisert som operasjonelle blir innregnet til nåverdien av leieforpliktelsene. Leieavtaler som var klassifisert som finansielle blir videreført etter IFRS 16 ved implementering. Ved å benytte forfallsanalysen i hovednoten beregnes 50% av nåværende leieforpliktelser til å være innfridd i løpet av år 4.

6.5 Forbrukssektoren – Forskjeller og likheter

6.5.1 Kvantifiserbare data

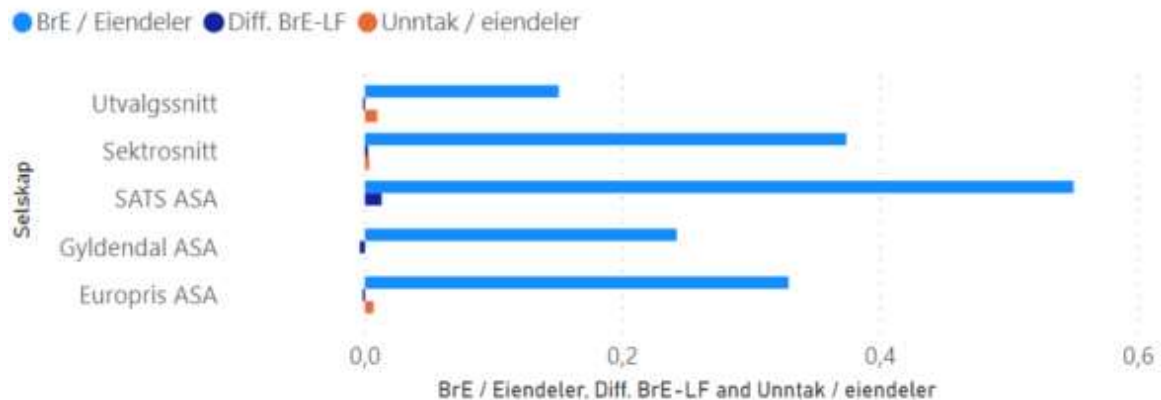
Relativ størrelse

Figur 10: Relativ størrelse forbrukssektoren

Selskapenes størrelse varierer fra 2 til 8 milliarder NOK, og har en kapitalintensitet på 54% til 92%. Sektoren har ett relativt store balansmessige utslag av standarden fra 24% til 55% av totale eiendeler, som igjen har sin effekt på kapitalintensiteten.

Effekter

Figur 11: Effekter forbrukssektoren

SATS har som eneste i utvalget en positiv differanse mellom bruksretteeiendeler og leieforpliktelse. Dette skyldes aktivert påkostning i forbindelse med leieobjektene som vi finner igjen i regnskapslinjen «leasehold improvements» som mer enn overgår tapet som ble innregnet ved implementering. Unntakene virker ikke å ha vært vesentlige i sektoren etter hva som er opplyst om. Antageligvis da selskapene har lite omfang av leieavtaler med lav verdi eller kort varighet.

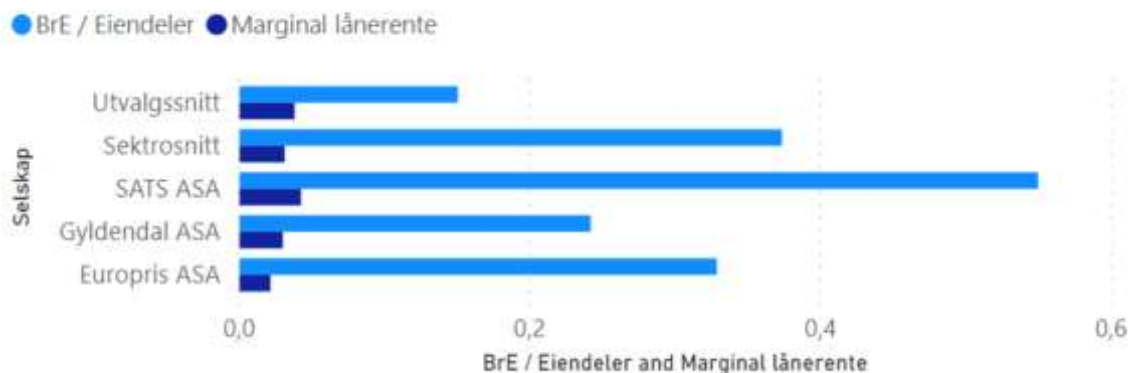
Bevegelser

Figur 12: Bevegelser forbrukssektoren

På bakgrunn av opplysningene gitt antar jeg at halvparten av leieforpliktelsene forfaller innen år tre til fire. Årets avskrivninger varierer fra 17% til 27%, høyest hos Gyldendal som også har den laveste tilgangen av nye avtaler gjennom året. Det merkes at SATS og Europris har gjennom året hatt sammenlignbare bevegelser i avskrivninger og tilgang av leieavtaler, som gir meg ett inntrykk av at leieavtaler fortsatt er en populær finansieringsløsning selv om standardens effekter er betydelige.

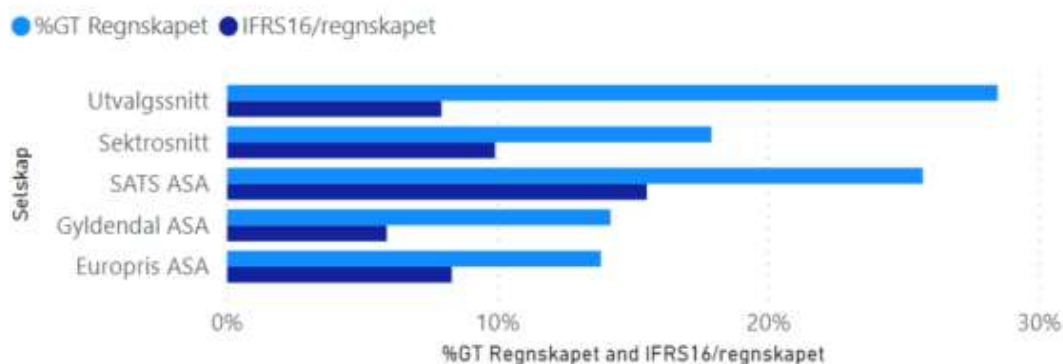
Diskontering

Figur 13: Diskontering forbrukssektoren

Gjennomsnittlig marginal lånerente ligger mellom 2,15% og 4,25% og kan forklares i at sektoren i stor grad benytter leieavtaler på eiendom til butikklokaler og lignende. Renten er høyest hos SATS som også leier en god del utstyr.

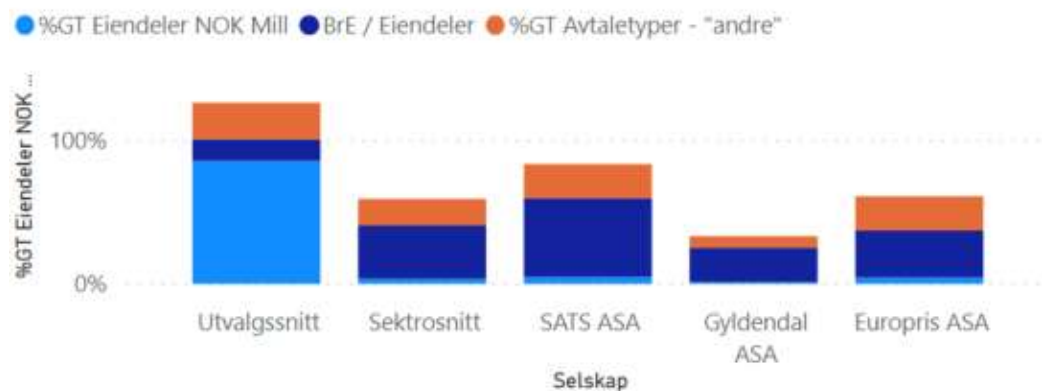
Relativ regnskapsmessig behandling

Figur 14: Relativ regnskapsmessig behandling forbrukssektoren

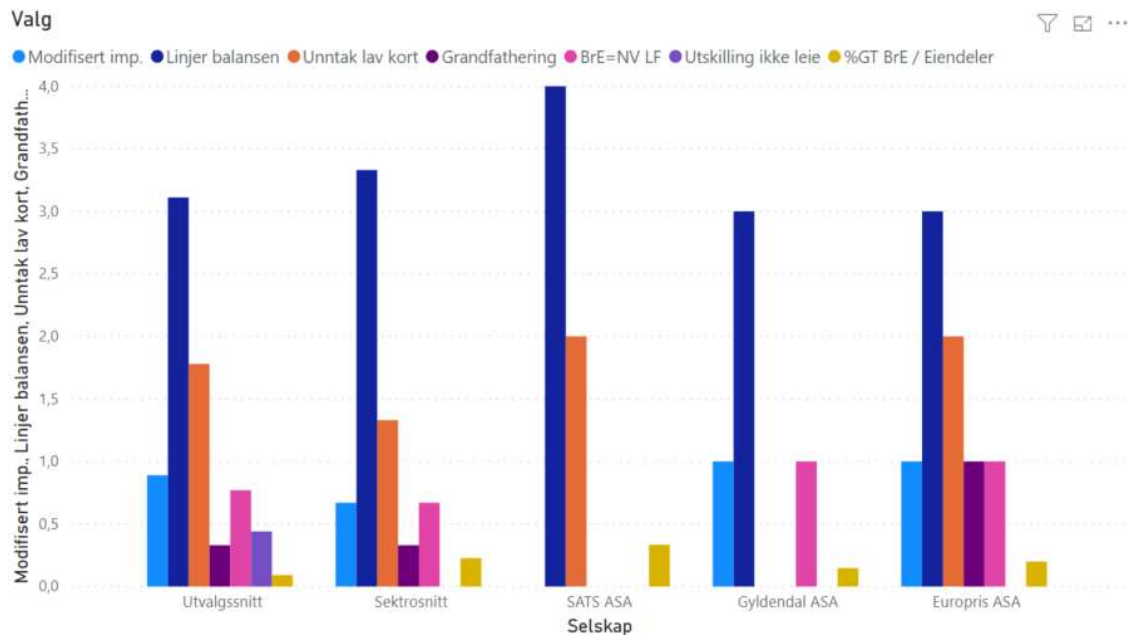
Ved at standarden medfører betydelige utslag gir den også ett større behov for regnskapsmessig behandling. Den relative regnskapsmessige behandling har vært høyest hos SATS som implementerte standarden fullt retrospektivt, og dermed gir økte opplysninger for hvilke endringer dette har medført og har større omfang av pro-forma informasjon.

Relativ kompleksitet

Figur 15: Relativ kompleksitet forbrukssektoren

Selskapene i sektoren har hatt store utslag av standardendringen som følgelig gjør implementeringen mer kompleks. Samtidig er selskapene ikke de største på markedsplassen, og leieavtalene er antageligvis mindre diverse.

Figur 16: Valg forbrukssektoren

SATS har som eneste i utvalget implementert standarden fullt retrospektiv, og flere av forenklingene som grandfathering og modifisert bruksrettmåling er da ikke tilgjengelig. Ingen av selskapene i sektoren opplyser om at de har utskilt noen ikke leie -komponenter fra leieavtalene. Presentasjon i balansen blir gjort på den «vanlige» tre linjers måten, og SATS har i tillegg en linje for påkostninger. Europris har benyttet seg av samtlige av unntak og forenklingene. Og Europris opplyser ikke om unntak, grandfathering eller utskilling av ikke leie -komponenter. Der er også i denne sektoren stor variasjon av valgte løsninger.

6.5.2 Andre betraktninger

Av leieavtaler benytter Gyldendal seg bare av husleie. Selskapet opplyser også om at samtlige kontrakter er blitt gjennomgått for å sikre fullstendighet ved implementering. Effektene er ryddig presentert både punktvis og tabellarisk, og det aner meg at implementeringen har vært ukomplisert.

SATS opplyser i årsregnskapet om at hvorvidt opsjoner med rimelig sikkerhet blir benyttet vurderes innen ett år før opsjonstidspunktet, som slår meg som ett merkverdig prinsippvalg. Europris informerer om at opsjonsvurderinger er vanskelige da praksis er at det

fremforhandles gunstigere avtaler ved leieperiodes slutt, spørs her om dette substansmessig kan sammenstilles med en «rimelig sikker» opsjon som standarden ikke fanger opp.

I tillegg til bruksrett-eiendeler har SATS inkludert en egen linje for «leasehold improvements» i balansen. SATS har utvalgets klart mest ekstremene balanseutvidelse som følge av standarden med bruksrett-eiendeler som utgjør 55% av totale eiendeler. Det kan spekuleres i om effekten av standarden også er grunnen til at konsernet som eneste i utvalget har valgt å benytte seg av en full retrospektiv implementeringsmetode med omarbeidelse av sammenligningstall. Implementeringsmetoden fører med seg en forsinket front loading på hele 299 millioner som føres mot egenkapitalen.

7 Konsumsektoren

7.1.1 Kapittelinnledning

Konsumsektoren består av produsenter og distributører av mat og andre «ikke-varige» produkter. Konsumvarer er mindre sensitive for konjunktursvingninger (Oslo børs, 2020). Sektoren består av 11 selskap, og er dominert av sjømatprodusenter, og utvalget inneholder tre av disse. Dette er selskapene som før analysen slo meg som de mest sammenlignbare.

7.2 Mowi

Kilde: Årsregnskapet (Mowi ASA, 2020)

Mowi ASA er en internasjonal sjømatprodusent som opererer ut fra 25 land. Konsernet deler virksomheten sin inn i gruppene oppdrett, for, salg og markedsføring.

Den største gruppen av leieavtaler relaterer seg til transport, andre store grupper er eiendom og bygg, og maskiner og utstyr. Bruksrett-eiendeler og leieforpliktelser utgjorde 6,6% av eiendeler og egenkapital og gjeld på balansedagen 2019.

7.2.1 Kvalitativ analyse av årsregnskapet

Det konsoliderte årsregnskapet inneholder ca. 24.653 ord. Standarden behandles i hovednoten «Note 29 Leases» som består helhetlig av en tabellarisk informasjon, avsnitt om standarden i

«Note 2 Significant accounting policies» og «Note 34 New IFRS standards». Til sammen er implementeringen av IFRS 16 ca. 4,8% av det konsoliderte årsregnskapet.

Regnskapet er ryddig, og det meste er tabellarisk oppstilt. Savner likevel en del opplysninger om blant annet reklassifisering og finansiell utleie. Det opplyses ikke om noen særlige problemstillinger. Konsernet oppgir en inntekt fra framleie på 5,4 millioner EUR. Finansielle leieavtaler etter IAS 17 per årsslutt 2018 beskrives som ubetydelige.

I Balanseoppstillinger vises effektene standarden har på leietaker -aktiviteter på egne linjer ved «Right-of-use assets», «Non-current leasing liabilities» og «Current leasing liabilities».

Nåverdien av leieforpliktelsene diskonteres på en marginal lånerente basert på LIBOR (London InterBank Offered Rate) for hver underliggende enhet og en lokasjonsspesifikk margin. Den vektete gjennomsnittlige lånerenten var 3,1%. Leieavtaler med kort varighet eller lav verdi er ikke innregnet, også avtaler som utgår i løpet av de første 12 måneder standarden er anvendt blir kostnadsført direkte. Dette utgjorde til sammen 62 millioner EUR i 2019. Det opplyses ikke om utskilling av ikke leie -komponenter som gir ett inntrykk av at dette ikke er gjort. Det oppgis heller ikke ytterligere vesentlighetsvurderinger.

Konsernet benytter en modifisert retrospektiv implementeringsmetode uten omarbeiding av sammenligningstall. På implementeringstidspunktet er bruksrett-eiendeler og leieforpliktelser oppført med lik størrelse.

Det er ingen informasjon om at «grandfathering of contracts» er benyttet, som trolig gjør at alle identifiserbare leieavtaler er innregnet. Konsernet innregner en bruksrett-eiendel som er lik nåverdien av leieforpliktelsen. Ifølge forfallsanalysen er 50% av konsernets leieforpliktelser forfalt i 2021 som gir år 2.

7.3 Lerøy

Kilde: Årsregnskapet (Lerøy Seafood Group ASA, 2020)

Lerøy Seafood Group ASA er sjømatprodusent med segmentinndelingene villfangst, havbruk, og bearbeiding, salg og distribusjon

Konsernet har vesentlige leieavtaler på områdene eiendom og bygg, båter, og anlegg, maskiner, inventar og utstyr o.l. På balansedagen 2019 representerte bruksrett-eiendeler 7,88%, og leieforpliktelser 7,6%, av eiendeler og egenkapital/gjeld.

7.3.1 Kvalitativ analyse av årsregnskapet

Det konsoliderte årsregnskapet består av 32.530 ord. Hovednoten «Note 9 Leieavtaler», behandling i «Note 1 Regnskapsprinsipper» og «Note 27 Nye IFRS standarder» utgjør en behandling av IFRS 16 på 6,9% av det konsoliderte årsregnskapet.

Regnskapet fremstår svært detaljert med tanke på hva som gjelder IFRS 16 og implementeringen. Regnskapet inneholder blant annet tabeller om type leieavtale-part, virkninger på nøkkeltall og faktisk betalte leiekostnader, men likevel er ikke all relevant informasjon like lett tilgjengelig. Det opplyses ikke om noen spesielle problemstillinger.

Konsernet har hatt leieavtaler som tidligere ble klassifisert som finansielle leieavtaler, disse blir videreført etter IFRS 16. Implementeringen medfører at «nærmest alle» leiekontrakter nå balanseføres. Det opplyses om at utleieaktiviteter er uvesentlige.

I hovdenoten forklares det detaljert hvor i balanseoppstillingen, resultatregnskapet og kontantstrømmen man ser effektene av regnskapsføringen, og det er stort omfang av tabellarisk informasjon.

I balanseoppstillingen er bruksrett-eiendeler presentert på egen linje som «Bruksretteiendeler». Leieforpliktelser er presentert på to linjer blant langsiktig gjeld, «Leieforpliktelser ovenfor kredittinstitusjoner» «Leieforpliktelser ovenfor andre enn kredittinstitusjoner», og inngår i «Kortsiktig del av langsiktig gjeld» under kortsiktig gjeld.

Konsernet benytter en marginal gjennomsnittlig lånerente på 4% ved diskontering. Det innregnes ikke leieavtaler med kort varighet eller lav verdi i balansen. Leieavtaler er av lav verdi dersom den underliggende eiendelen har lavere verdi enn 50.000 NOK. Konsernet har kontrakter på brønnbåter som inneholder mannskap og andre ikke leie -komponenter. De skilles ut for denne klassen av underliggende eiendeler.

Konsernet benytter seg av den modifiserte retrospektive implementeringsmetoden uten omarbeiding av historiske sammenligningstall. Det er ikke opplyst om at konsernet benytter seg av «grandfathering of contracts».

Bruksrett-eiendeler som ikke tidligere var balanseført innregnes basert på nåverdien av leieforpliktelsene diskontert på konsernets marginale lånerente, justert for forskuddsbetalinger og påløpte kostnader. Det opplyses ikke om unntak for avtaler som utgår innen 12 måneder fra implementering.

Jeg finner ingen forfallsanalyse eller informasjon som gjør det mulig å uttale seg om konsernets leieperioder.

7.4 SalMar

Kilde: Årsregnskapet (SalMar ASA, 2020)

SalMar ASA er internasjonal produsent og leverandør av oppdrettslaks med virksomhetsområdene yngel og smolt, oppdrett, slakt og foredling, og salg og distribusjon.

Konsernet oppgir at de vesentligste leieavtalene er på kontorer, anlegg, båter, maskiner og utstyr. Ved årsslutt 2019 utgjorde bruksrett-eiendeler 3,17% av totale eiendeler, og leieforpliktelser 3,5% av egenkapital/gjeld.

7.4.1 Kvalitativ analyse av årsregnskapet

Det konsoliderte årsregnskapet inneholder totalt ca. 21.558 ord. Hovednoten «Note 6 Leieavtaler», implementeringen av leieavtaler behandlet i «Note 1 Regnskapsprinsipper» og «Note 33 Nye og endrede standarder» utgjør til sammen 6,7% av regnskapet.

Regnskapsmessig behandling av implementeringen av IFRS 16 fremstår som enkel og godt forklart. Det er ikke redegjort for noen vesentlige problemstillinger. Konsernet hadde tidligere finansielle leieavtaler som i tråd med IAS 17 ble balanseført under varige driftsmidler og langsiktig gjeld. Utgående balanse 2018 for finansielle leieavtaler etter IAS 17 var 315.627 NOK. Konsernet hadde ingen utleieaktivitet i 2019.

Bruksrett-eiendeler og leieforpliktelser er presentert på egne linjer i balansen under varige driftsmidler, langsiktig gjeld og forpliktelser, og kortsiktig gjeld. Ved leieavtalens begynnelse innregnes leieforpliktelsen til nåverdi av fremtidige leiebetalinger diskontert på konsernets marginale lånerente. Konsernets gjennomsnittlige marginale lånerente var på 3%.

Konsernet benytter seg av unntakene for korte leieavtaler og avtaler hvor underliggende eiendel har lav verdi. Leieavtaler med lav verdi betegnes som avtaler som medfører en forpliktelse på under 500.000 NOK årlig, og beløpte seg i 2019 til 77.834.000 NOK.

Ikke leie -komponenter skilles ut fra avtaler, dette gjelder «i all vesentlighet» mannskap og andre elementer tilknyttet brønnbåter og servicebåter.

Konsernet benytter seg av modifisert retrospektiv metode ved å ikke omarbeide sammenligningstall. Det virker da som at muligheten til å beholde eksisterende kontrakter

med «ikke identifiserte» leieavtaler utenfor balansen (grandfathering of contracts) ikke er benyttet.

Ved implementering måles bruksretteiendeler fra avtaler som tidligere var klassifisert som operasjonell leie basert på tilhørende leieforpliktelser. Bruksrett-eiendeler og leieforpliktelser på finansielle leieavtaler ble reklassifisert og videreført. Det er ikke opplyst om at unntaket for leieavtaler som utløper i løpet av 12 måneder fra implementering er benyttet.

Forfallsanalyse er presentert tabellarisk i «Note 2 Finansiell risikostyring», hvor det vises at 50% av nåværende leieforpliktelse forfaller i løpet av 2023 som vil si år 4.

7.4.2 Intervju

Intervju 26.05.2020 med konsernregnskaps-ansvarlig i SalMar. Respondenten hadde det overordnede ansvar for implementeringen av IFRS 16. SalMar har en liten administrasjon og ikke så stor økonomifunksjon.

Arbeidet med standarden begynte på våren 2019, først ved å se på effekter den kunne medføre. På høsten ble det samlet inn kontrakter og rundt september – oktober ble implementeringsarbeidet mer målrettet.

I implementeringen ble det hovedsakelig benyttet ressurser fra økonomiavdelingen, men de som var med på å forhandle kontraktene hadde også en rolle. Revisor ble benyttet som sparringspartner.

Erfaringer fra tidligere finansiell leasing etter IAS 17 gav ikke særlige fordeler da dette bestod av en leieavtale, videreforedlingsanlegget på Frøya. Av systemer og prosesser ble ett «share control» system tatt i bruk, som var gunstig da det var «enkelt og greit», kvalitetssikret av flere store konsulenthus, og fungerte godt til SalMars lite kompliserte kontrakter.

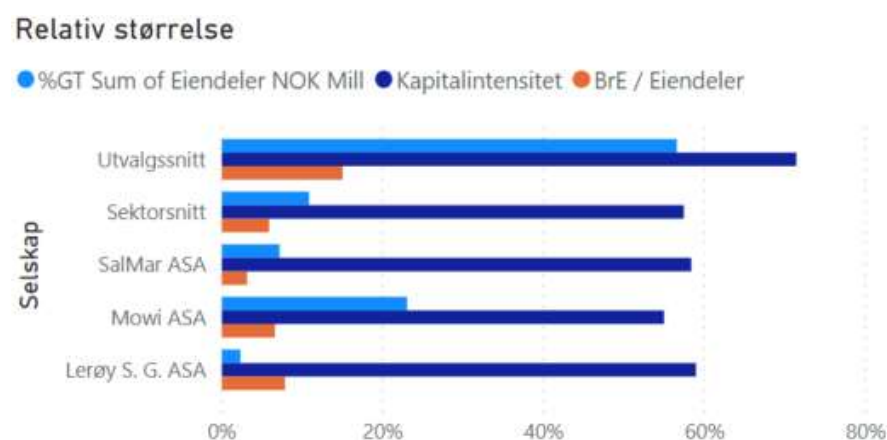
Implementeringsprosessen beskrives som en «skrivebords-øvelse» for å etterleve de nye kravene. Den største jobben var kartlegging av kontraktene, som ikke var særlig omfattende da selskapet bare hadde ca. 20 kontrakter som skulle balanseføres.

Effektene ble ikke sett på som betydelige da selskapet måles hovedsakelig på EBIT som standarden hadde en ubetydelig effekt på. Etterlevelse av rapporteringskrav på konsernnivå var den mest positive effekten.

Det ikke noen særlige regnskapsmessige utfordringer. Rundt 20 kontrakter ble implementert hvor fire kontrakter sto for halvparten av størrelsene. Det vanskeligste var vurderingene rundt utskilling av mannskap fra leieavtaler på brønnbåter. Noen diskusjoner var det rundt opsjøsvurderinger på enkelte kontrakter. Ellers var det en «spesiell» kontrakt, men denne ble ikke balanseført da den gikk under unntaket for avtaler som utløper innen 12 måneder fra implementeringsdato. Respondenten er ikke kjent med noen forretningsmessige effekter av standarden. Den har liten effekt på størrelser som har betydning for brukerne eller ledelsen.

7.5 Konsumsektoren – Forskjeller og likheter

7.5.1 Kvantifiserbare data

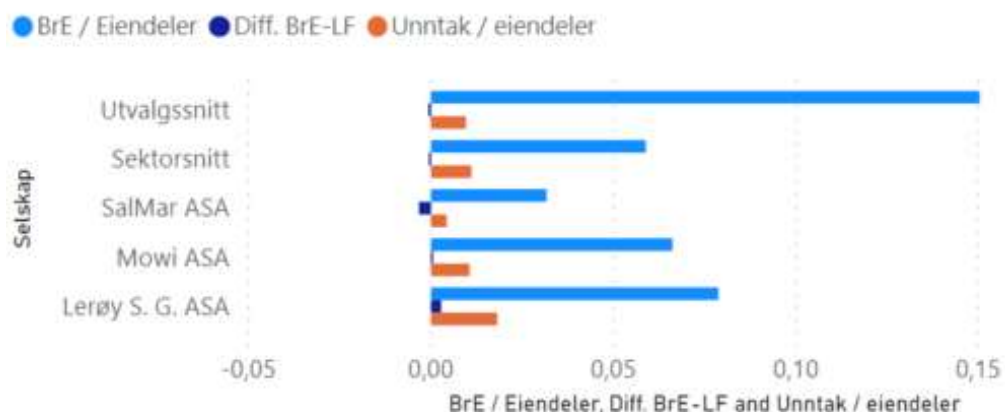

Figur 17: Relativ størrelse konsumsektoren

Størrelsesmessig varierer selskapene i sektoren fra Lerøy på 6 milliarder til Mowi på 58 milliarder NOK, og kapitalintensiteten ligger jevnt på rundt 57,5%. Standarden har medført

en vesentlig balanseutvidelse hvor bruksretteiendeler utgjør fra 3% til 8% av de totale eiendelene.

Effekter

Figur 18: Effekter konsumsektoren

Differansen mellom bruksretteiendeler og leieforpliktelser tilsvarer mellom negativ 0,3% og positiv 0,3% av totale eiendeler. Antageligvis kan den positive differansen hos Lerøy av forskuddsbetalinger eller påkostninger, men jeg finner ingen opplysninger om dette. Unntak som selskapene opplyser om tilsvarer mellom 0,43% og 1,82% av eiendelene.

Bevegelser

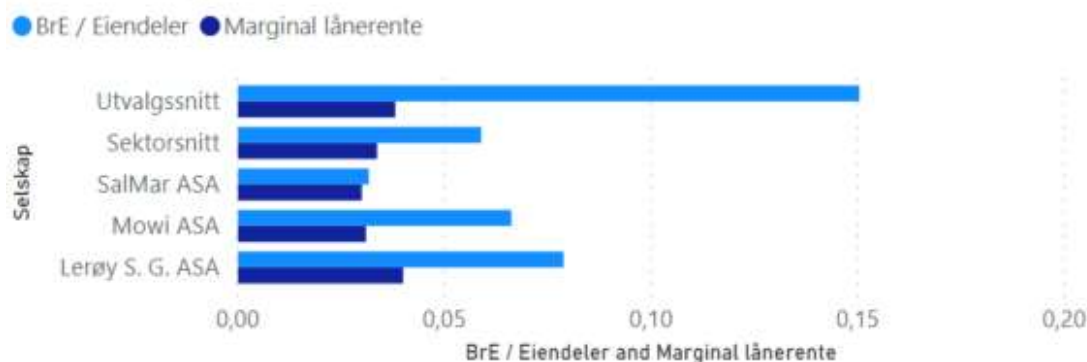

Figur 19: Bevegelser Konsumsektoren

Etter det jeg kan se har forfallsstrukturen hos selskapene mer variasjon en jeg hadde antatt om de ellers mer sammenlignbare selskapene, og i regnskapet til Lerøy kan jeg ikke finne gode

nok opplysninger til å danne en mening. Avskrivningene varierer fra 18% til 34% og tilgang delt på avskrivninger gir 29% til 108%.

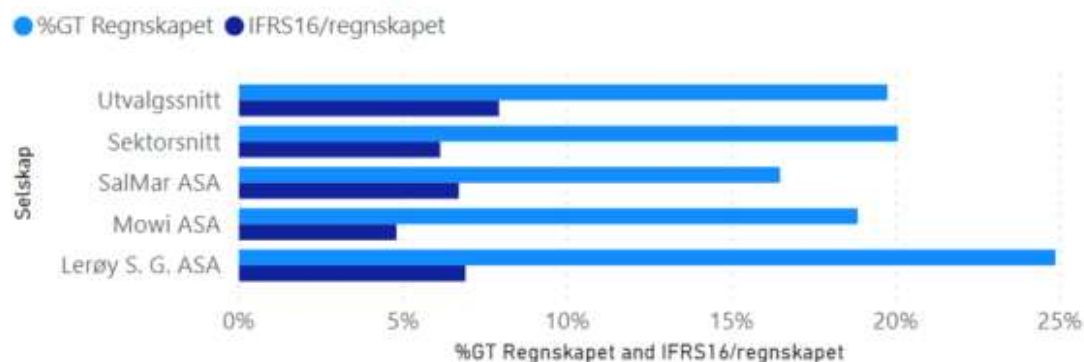
Diskontering

Figur 20: Diskontering konsumsektoren

Den gjennomsnittlige marginale lånerenten oppgitt varierer fra 3% til 4% som igjen gir meg inntrykk av sammenlignbarhet mellom selskap, avtaler og marked.

Relativ regnskapsmessig behandling

Figur 21: Relativ regnskapsmessig behandling konsumsektoren

Regnskapsmessig behandling av standarden utgjør ca. 5% til 7% av årsregnskapene, innholdet er mye av det samme og blir presentert på lik måte. Dette får meg til å spekulere i om selskapene har fulgt en lignende mal eller prosesslignende ved implementering.

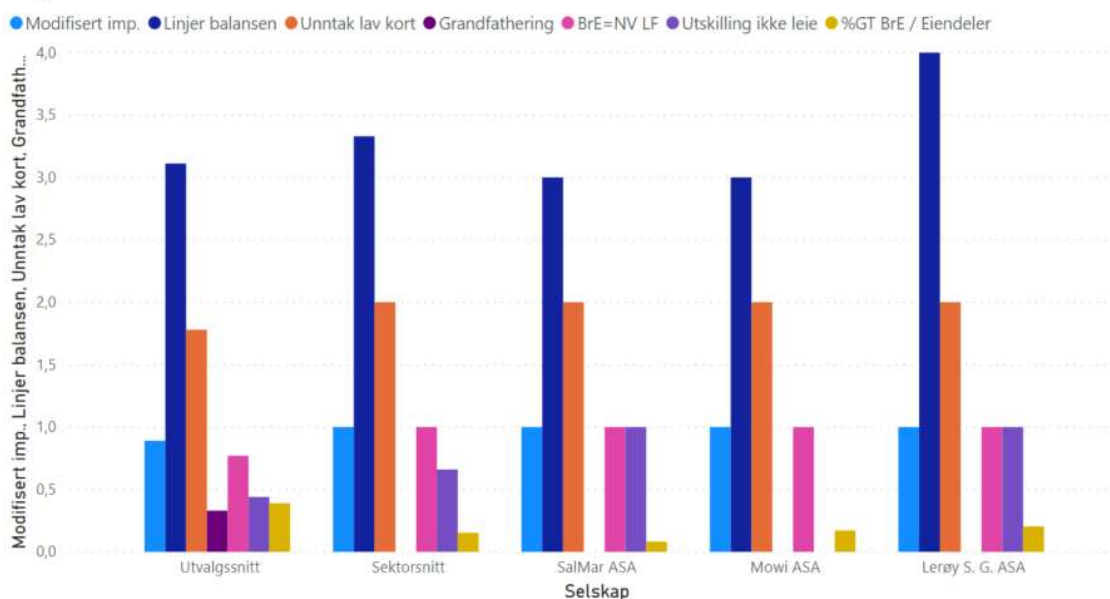
Relativ kompleksitet

Figur 22: Relativ kompleksitet konsumsektoren

Indikatorer for kompleksitet i implementeringen synes å være jevn og moderat for sektoren. Selskapene har en sammenlignbar andel av bruksretteiendeler og oppgir at de balansefører tre til fire forskjellige avtaletyper sett bort i fra «andre/utstyr».

Valg

Figur 23: Valg konsumsektoren

Samtlige av selskapene oppgir at de benytter unntakene for avtaler av kort varighet og lav verdi. Alle benytter seg av den modifiserte implementeringen, og måler bruksrett ut ifra leieforpliktelser ved implementeringstidspunktet. SalMar og Lerøy som er de to mindre selskapene har opplyst om at de skiller ut ikke leie -komponenter for enkelte underliggende

eiendelsklasser. Samtlige av selskapene har trolig også revurdert alle sine leiekontrakter etter ny definisjon.

7.5.2 Andre betraktninger

Respondenten fra SalMar forteller at de ikke startet med implementeringsarbeidet før på høsten 2019. Kontraktene var lite kompliserte og bestod av rundt 20 avtaler som ble balanseført.

Lerøy opplyser om at leieavtaler er av lav verdi dersom som den underliggende eiendelen har lavere verdi enn 50.000 NOK som er tilnærmet lik IASB's oppfordring. SalMar betrakter en leieavtale som av lav verdi dersom den samlede forpliktelsen er på under 500.000 NOK årlig. Selv om SalMar har mer enn tre ganger større bokverdi slår dette meg som ett stort sprik.

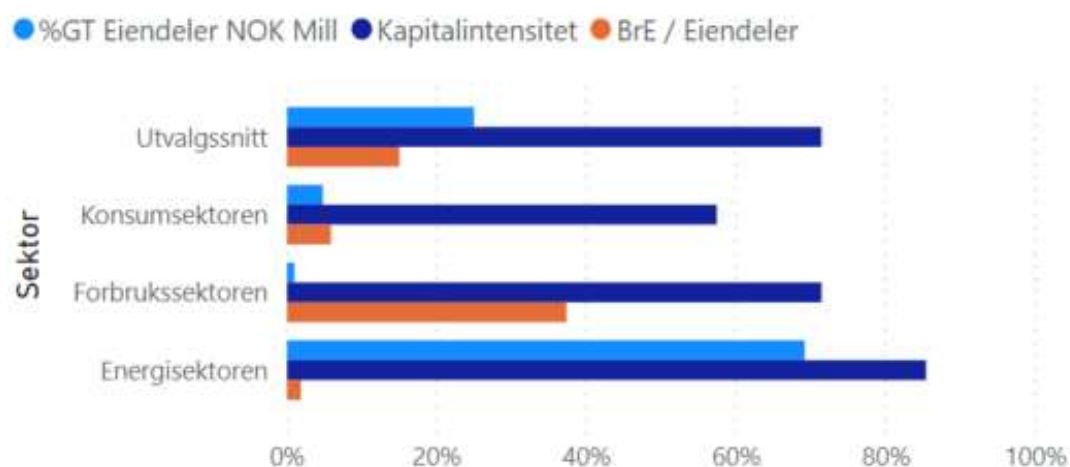
Utskilling av ikke leie-komponenter gjøres på brønnbåter og servicebåter som inneholder serviceelementer som mannskap hos Lerøy og SalMar. I Mowi's regnskap finner jeg ikke opplysninger angående dette. Respondenten fra SalMar mener utskilling av ikke leie-komponenter var det mest krevende med implementeringen.

Konsumsektoren inneholder større innslag av tabellarisk informasjon om leieavtaler. Lerøy har eksempelvis tabell hvor leieavtaler er inndelt etter type aktør på utleiepart, og i balansen er det presentert egen linje for «leieforpliktelser ovenfor kredittinstitusjoner».

8 Kryssanalyse

Utvalget varierer i balansestørrelse fra Gyldendal på 2 milliarder NOK til Equinor på over 1000. De største selskapene finnes i energisektoren hvor utvalget hadde en snittstørrelse på 392 milliarder, og de minste selskapene finnes i Forbrukssektoren hvor samtlige har under 10 milliarder i eiendeler.

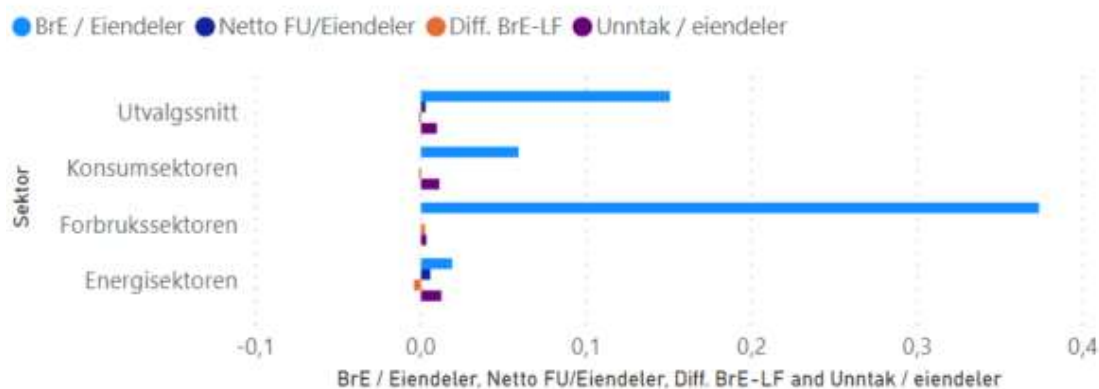
Relativ størrelse

Figur 24: Relativ størrelse snitt

Selskapene som har blitt sett på er forholdsvis kapitalintensive konsern som har fra 55% til 94% av sin kapital bundet til anleggsmidler. Standardens største effekt på dette finnes i utvalgene fra forbrukssektoren hvor bruksrett-eiendeler går inn som anleggsmidler og utgjør i snitt 37% av eiendeler. En mer beskjeden effekt finnes i utvalget fra energisektoren og konsumsektoren hvor bruksrett-eiendeler utgjør i snitt 1,88% og 5,89% av totale eiendeler. Dette treffer noe ulikt i forhold til IASB's mer representative undersøkelse som hvor sektorene snitter på konsum 4,3%, forbruk 21,4%, og energi 5,5%.

Effekter

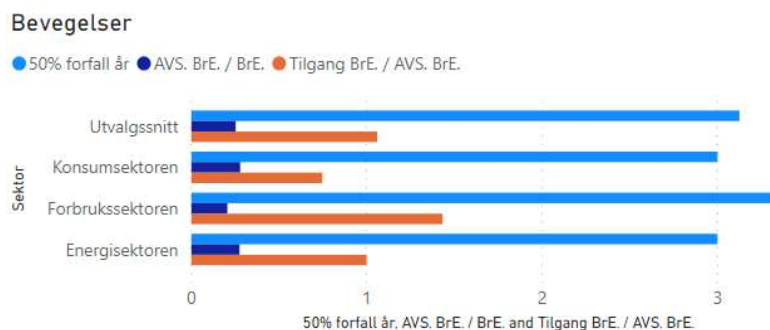

Figur 25: Effekter snitt

Størrelser på unntakene for leieavtaler med lav verdi eller kort varighet tilsvarer der størrelsene er oppgitt ett forhold til eiendeler fra 0,02% hos BW Offshore til 1,82% hos Lerøy. Dette om dersom ser bort i fra Aker BP hvor unntakene tilsvarer 3,3% av eiendelene. Det virker for meg som at samtlige av konsernene har benyttet seg av unntakene. Gyldendal opplyser ikke om dette, men det trenger de egentlig ikke gjøre det da de kun benytter seg av husleie som er lite sannsynlig er av lav verdi eller kort varighet.

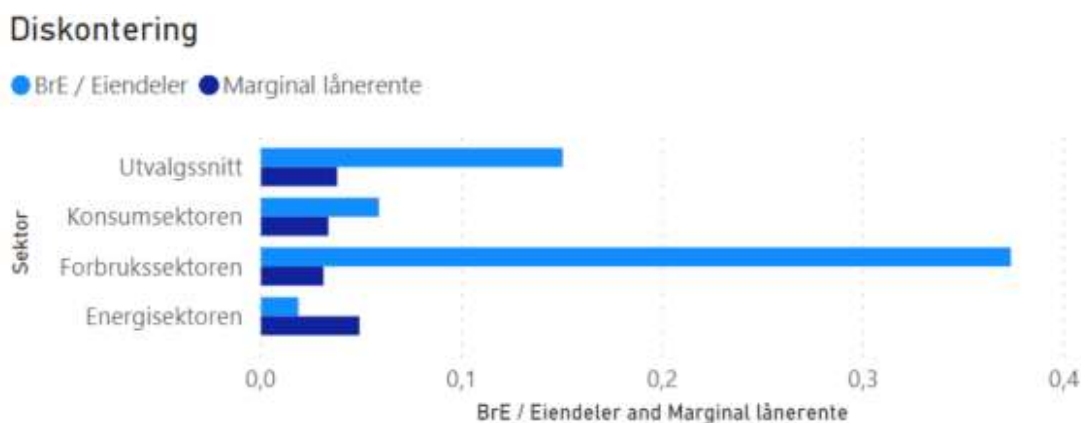
Av finansiell utleie er det bare BW Offshore som har noe betydelig mengde. Tanken om at selskapet har hatt en fordel av finansiell utleie ved implementering svekkes ved at posten for administrative kostnader refererer til leieavtaler.

Avskrivningene varierer fra 45% til 17% av bruksrett-eiendeler, høyest i energisektoren og lavest i forbrukssektoren. Jeg antar dette har med leieobjektene å gjøre og dermed leieperiode på produksjonsutstyr og lokaler, trolig er ikke økonomisk levetid særlig benyttet. Utvalgssnittet for tilgang i forhold til avskrivninger av bruksrett-eiendeler på 106% gir meg en indikasjon på at leieavtaler i alle fall ikke enda i mindre grad benyttes som følge av standarden.

Figur 26: Bevegelser snitt

Ifølge hva jeg kan hente ut av regnskapene angående forfall av leieforpliktelser ser det for meg ut som om halvparten av leieforpliktelsene typisk vil forfalle innen to til fire år med ett utvalgssnitt på 3,2 år.

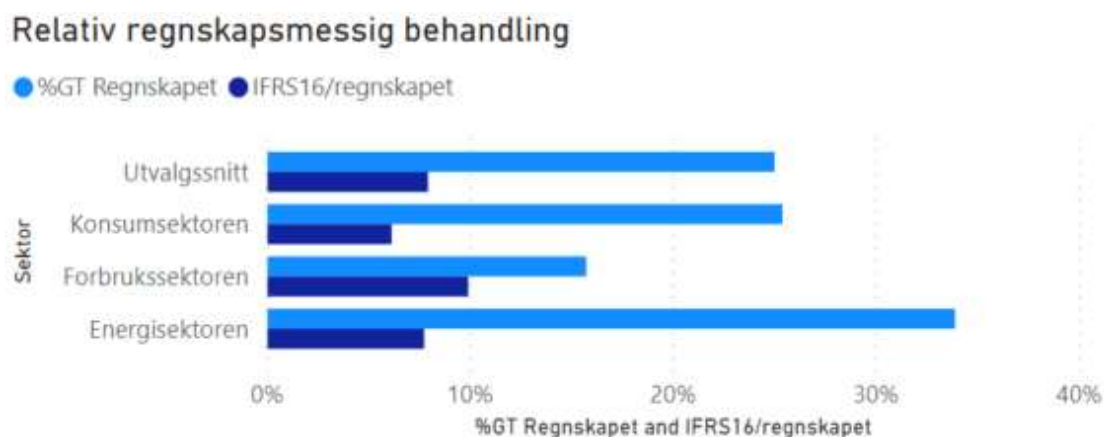

Figur 27: Diskontering snitt

Samtlige av selskapene benytter seg av den marginale lånerenten ved diskontering av leieforpliktelser også etter implementering. Enkelte opplyser at de har benyttet den implisitte lånerenten der den har vært lett tilgjengelig, som gjelder ett fåtall tilfeller. Den gjennomsnittlige marginale lånerente varierer fra 2,15% hos Europris til 6,70% hos Aker BP. At den er så lav hos Europris er at den er antagelig er beregnet ut fra ett alternativt lån på eiendom. Hvorfor den er så høy hos Aker BP har jeg ingen antagelser om, men en høyere marginal lånerente vil gi en lavere nåverdi av leieforpliktelser. At den er så høy hos Aker BP

kan muligens forklare hvorfor konsernet som det eneste i utvalget er tilbøyelig til så utstrakt bruk av retrospektiv bruksrettmåling.

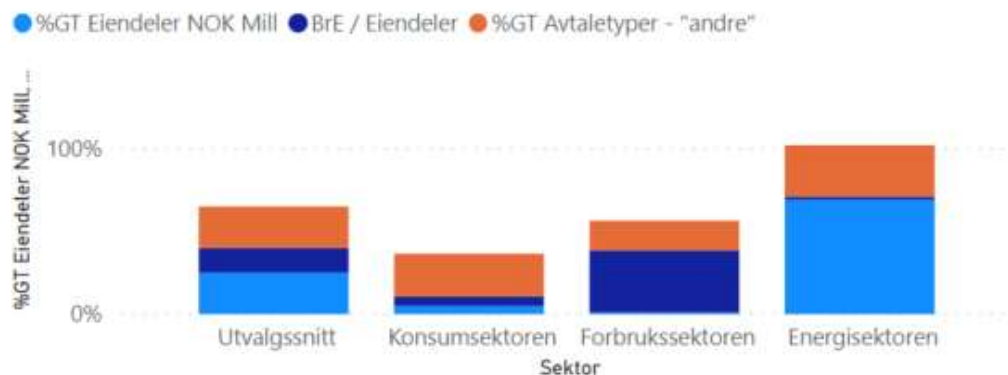
Når det kommer til omfanget av regnskapsmessig behandling av standarden finner jeg ingen tydelig korrelasjon men indikatorer på at mange faktorer spiller inn som størrelse, balanseutvidelse, diversitet, kompleksitet, bruk av forenklinger. Det peker seg ut at Aker BP som har minst relativ effekt av leieavtaler i balansen har minst relativ behandling av standarden i regnskapet, og selskapet som har størst relativ effekt av leieavtaler har mest behandling av den.

Figur 28: Relativ regnskapsmessig behandling snitt

Diversitet i typer avtaler, omfanget, involverte parter, aktivitet og kontraktens kompleksitet slår meg som de klareste kostnadsdriverne ved implementering. Mer kompliserte leieavtaler gir flere problemstillinger og mer ressurskrevende behandling, og øker kravene til IT-systemer. Det virker for meg som om dette har rammet energisektoren hardest.

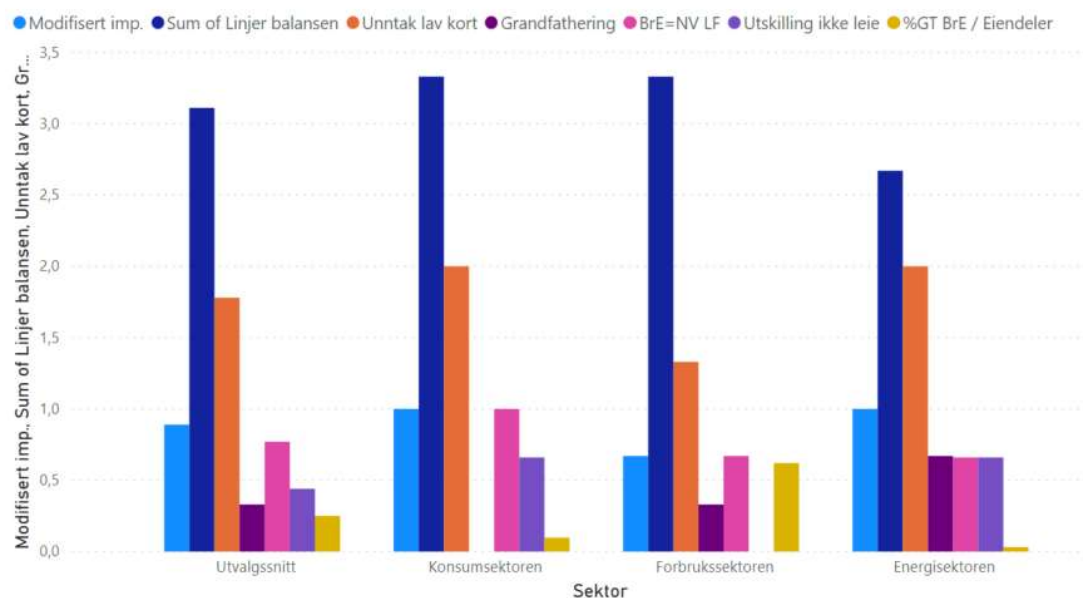
Relativ kompleksitet

Figur 29: Relativ kompleksitet snitt

Foruten om SATS har konsernene i utvalget benyttet seg av den modifiserte retrospektive implementeringsmetoden uten omarbeidelse av sammenligningstall. Trolig fordi kostnaden for dette er vurdert overgå nytten, bortsett fra hos SATS som også har det mest ekstreme tilfellet av standardens effekter blant utvalget.

Valg

Figur 30: Valg snitt

Hvordan leieavtaler der selskapet er leietaker blir presenter i balansen er i de fleste tilfeller en linje for bruksrett-eiendeler, og linjer for korte og langsiktige leieforpliktelser. Equinor har valgt å ikke tildele leieavtaler noen linjer i balansen og velger heller å gi mer informasjon i noter. Lerøy har valgt å presentere egen linje for langsiktige leieforpliktelser til kredittinstitusjoner, og SATS har egen linje for leasehold improvements.

To av selskapene i energisektoren og ett av selskapene i forbrukssektoren opplyser om at de har benyttet seg av implementeringsunntaket å ikke revurdere eksisterende kontrakter etter ny definisjon, såkalt grandfathering of contracts. De selskapene som har gått igjennom samtlige kontrakter er i sektorene der leieavtalene antageligvis er av mindre omfang eller kompleksitet. Bortsett fra Aker BP som ikke opplyser om at de har benyttet seg av det, men har den minste balanseeffekten av standarden og høyest andel av de samlede unntak benyttet.

Det kan virke som om terskelen for utskilling av ikke leie-komponenter er ganske høy, både på hvor betydelig del av kontraktssummen den utgjør og hvor tydelig serviceelementet er. To av tre selskap i energisektoren og konsumsektoren velger å skille ut ikke leie-komponenter i de klasser eiendeler som inneholder mannskap og vedlikehold når dette utgjør ganske store summer, ofte halvparten til en tredjedel av kontrakten. Ingen av konsernene i forbrukssektoren opplyser om at det er gjort.

Kun Equinor og SalMar opplyser om at de har gjort andre vesentlighetsvurderinger enn IASB's eksempel på 5.000 USD, men det virker påfallende å tro at de større selskapene også har gjort det. Kun Lerøy informerer om at de har brukt en tilnærmet lik vesentlighetsvurdering som IASB's eksempel.

9 Litteraturgjennomgang

Mye er skrevet om standardens effekter, dessverre er langt mindre sagt om effekten av de valgene som standarden byr på og hva som driver dem. Det kommer fram i en del tidsskrifter og publikasjoner at valgene kan ha en vesentlig effekt, og blir i de fleste tilfeller sett på som avveining mellom sammenlignbarhet og kostnadsreduksjon. I en spalte om aktuelle spørsmål

om IFRS i 2019 blir det reist en bekymring om at den utstrakte valgdgangen. Hovedsakelig fordi det kan gå ut over sammenlignbarheten mellom leieavtaler og selskaper, dersom ikke de samme valgene gjøres i samme bransje svekkes formålet med standarden (Steinar S. Kvifte, 2019). Det har blitt synlig i gjennomføringen av case arbeidet at det ikke følges noen norm om at selskaper i samme sektor har tatt de samme valgene, selv om enkelte elementer er å se mer av i enkelte sektorer. En studie gjort av selskaper notert i Sveriges implementering av IFRS 16 konkluderer på at kvaliteten på regnskapet, hovedsakelig transparens og sammenlignbarhet, er avhengig av hvor mye informasjon som er gitt om effektene. Og at det finnes sammenhenger mellom hvor god informasjon som er gitt og kost-nytte vurderinger, selskapets lønnsomhet, selskapsstyring, og den faktiske implementeringseffekten av nye standarder (Quach & Tu, 2020).

Glesaaen og Fjærvolls erfaringer med implementeringer er at den har vært omfattende, med en ressursbruk som i de fleste tilfeller var høyere enn forventet. Det trekkes frem at systemer var en utfordring, og de som valgte integrerte systemløsninger brukte en del ressurser på utvikling og kvalitetssikring. (Glesaaen & Fjærvoll, 2019).

KPMG åpner sin publikasjon om standardens valgdgang med at implementeringsvalg og forenklinger standarden byr på vil ha en ressursmessig effekt på implementeringsprosjektet og regnskapet i flere år. Og valgene som tas vil ha en betydelig effekt på balansestørrelser, resultatrender, ressurs og tidsbruk, og nødvendig informasjon som må innhentes (KPMG, 2018).

Kvifte sin oppfatning er at det store flertallet har valgt den modifiserte retrospektive implementeringsmetoden, hvor resultatet av dette er at informasjonen ikke er sammenlignbar og dermed er brukerne overlatt til seg selv ved utarbeidelse av trendanalyser (Steinar S. Kvifte, 2019). Glesaaen og Fjærvoll forteller at alle de har snakket har benyttet seg av samme metode (Glesaaen & Fjærvoll, 2019). Dersom den fullt retrospektive metoden skal benyttes kreves det det utstrakt historisk informasjon om blant annet diskonteringsrenter og vurderinger som ble gjort. Implementeringsmetoden er inkludert i standarden da enkelte selskaper hevdet at det var den eneste måten for å kunne gi virkelig sammenlignbar

trendinformasjon. Kvalitetstapet ved å benytte seg av den modifiserte metoden antas å øke ved utstrakt bruk av operasjonelle leieavtaler, og vil vedvare i flere perioder til alle leieavtaler ved implementering er utgått. De økte notekravene til en modifisert metode vil åpenbart medføre kostnader men langt færre enn hva en full retrospektiv metode vil, det er også risiko for å sette lys på hvor utilstrekkelig de tidligere opplysningene om leieavtaler var etter IAS 17 (KPMG, 2018).

Selskaper som velger den modifiserte retrospektive metoden har også muligheten til å innregne bruksrett-eiendeler etter en retrospektiv metode med implementeringsdatoens lånerente. Bruksrett-eiendeler vil da bli balanseført tilnærmet til om standarden alltid har vært gjeldende da den er nærmere historisk kost, som vil gi en god effekt på sammenlignbarhet av trenddata for de leieavtalene selskapene velger å innregne slik (KPMG, 2018).

Det finnes heller ikke noen klare fellesnevner for hvilke unntak og forenklinger som er gjort, men at mange har benyttet seg for unntakene for leieavtaler med kort varighet og lav verdi. Og serviceelementer som eksempel felleskostnader ikke har blitt skilt ut av balansen (Glesaaen & Fjærvoll, 2019). Dersom ett selskap velger å unnta leieavtaler for klasser av eiendeler med lav verdi og leieavtaler med kort varighet, vil det påvirke sammenlignbarheten med andre selskap men ikke for fremtidige perioder (KPMG, 2018).

IASB's 5.000 USD grense for vesentlighet blir ikke slavisk benyttet da selskapene gjør en ytterligere vurdering om med hensyn til utslagene på balansestørrelser, og større selskaper benytter således en større vesentlighetsgrense (Glesaaen & Fjærvoll, 2019).

I følge Glesaaen og Fjærvoll vil den marginale lånerenten overveiende bli benyttet etter implementering fordi den implisitte lånerenten sjelden kan beregnes. Ved beregning av den marginale lånerenten gjøres det forskjell på underliggende eiendel, hovedsakelig skillet mellom eiendom og andre eiendeler (Glesaaen & Fjærvoll, 2019).

Ved beregning av leieperiode har selskapene vært forsiktige med å inkludere opsjoner som er lengre enn rundt fem år frem i tid, men der «individuelle hensyn» tilsier det har forlengelsesopsjoner blitt inkludert i leieperioden (Glesaaen & Fjærvoll, 2019).

Dersom selskapet velger å revurdere kontrakter etter ny definisjon (grandfathering of contracts) vil dette kunne gi betydelig større kostnader da samtlige av kontraktene må gjennomgås. Hvor ressurskrevende dette er, og hvor stor påvirkning det har på regnskapets sammenlignbarhet, er avhengig av hvor store og diverse selskapets kontrakter er (KPMG, 2018).

10 Teoretisk diskusjon

10.1 Kommunikasjon og kvalitet

Effektiv formidling av ett budskap er vellykket når informasjonen er kommet fram. Hva som er kritisk i denne sammenheng er hva brukerne av årsregnskapet klarer å forstå, som igjen er avhengig av hva slags opplysninger som er gitt. Enheten har en mye større tilgang til informasjon som kontrakter og dokumenter om vurderinger og estimeringer av effekter og så videre. Dette skaper en informasjonsasymmetri i forhold til brukeren som må forholde seg til litteratur tilgjengelig om standarden, og hva og ikke minst når enheten velger å dele den informasjonen enheten ser som hensiktsmessig. Jeg har inntrykk av at regnskapsenhetene har ilagt stor vekt på fullstendighet og etterlevelse av standardens krav, og i mindre grad noe utvidet brukersyn. Som vi har sett er det store variasjoner i hvilken informasjon som er gitt utover det som er pålagt av standardsetter. I enkelte regnskap er størstedelen av behandlingen mer en oppsummering hovedlinjene i standarden, og valgene som er gjort og effektene av dem er ikke alltid like lett tilgjengelig. I noen av regnskapene er det større grad av tabellarisk presentasjon av effektene, og valgene redegjort for punktvis. Noen har også valgt å gi dypere forklaringer av problemstillinger og vurderinger.

Kvaliteten på den finansielle rapporteringen er avgjørende for å kunne vurdere finansiell stilling og fremtidig inntjening. Når implementering av IFRS 16 resulterer i at regnskapet inkluderer nye «papirstørrelser» for bruksrett-eiendeler og tilhørende avskrivninger vil

rapporteringskvaliteten bedres av informasjon hvilke ressurser disse er ment å representere, og hvilke som ikke er representert. Den utstrakte valgadgangen gjør informasjonsbehovet større for brukerne, som tenkelig vil sitte med en større usikkerhet når valgene skiller seg fra dem som er gjort hos selskap som man ønsker å sammenligne med. Jeg ser for meg at brukerne vil ha et behov for å forstå blant annet hva som er inkludert og hva som er unntatt og hvordan dette kan føre til skjevheter mellom selskapene.

10.2 Teoretiske betraktninger

Når fastlagte regler og prinsipper som inngår i ett «regnskapsspråk» endres er brukerne avhengige av at det gjøres på en måte som tilrettelegger for en forståelse av den økonomiske substansen i regnskapsenheten. Regnskapsstandarder og praktiseringen av dem er betinget av at de kan eksistere innenfor rammene av de overstående postulater, konsepter og prinsipper. IFRS 16 synes å bevege seg trygt innenfor de postulater som er en forutsetning for ett målrettet regnskap.

10.2.1 Konseptuelle perspektiver

Implementeringen av IFRS 16 medfører i de fleste tilfeller en vesentlig balanseutvidelse som i så måte var indirekte tilsiktet med endringene. Dette leder oss til balanseligningen $Eiendeler = Egenkapital + Gjeld$ hvor elementene i ligningen i en ofte vesentlig grad kan påvirkes av de valgene som gjøres ved implementering.

Eierteori viser oss at $Eiendeler - Gjeld = Egenkapital$ er en ligning av interesse. Dersom regnskapsenheten benytter seg av den modifiserte retrospektive implementeringsmetoden og måling av bruksrett-eiendeler basert på den nåværende leieforpliktelsen, vil den unngå å innregne ett tap mot egenkapitalen i åpningsbalansen. Den modifiserte metoden har helt klart vist seg å være det mest populære valget, men eierteori kan ikke uten videre antas å være det mest tungtveiende hensynet for det. Eierteori kan derimot være en mulig faktor som kan bidra til å forklare hvorfor bruksrett målingene i så utstrakt grad har tatt utgangspunkt i nåværende leieforpliktelser, uten at jeg har noe mer belegg for å hevde det enn det teoretiske.

Enhetsteori er ikke opptatt av hvordan kapitalsammensetningen blir påvirket, men kapitalens resultatmessige avkastning. Med dette utgangspunktet kan se for seg at standardens effekter er uønskede da en balanseutvidelse gir en lavere avkastningsgrad. Og i hvert fall på kort sikt medføre avskrivninger og renteelementer som gir større periodekostnader første del av leieperioden enn hva løpende kostnadsføring ville. Enhetsteori taler dermed for at man skal benytte seg av unntakene så langt det lar seg gjøre, men jeg tror ikke teorien byr på noe særlig forklaring i denne sammenheng da det er andre hensyn som veier mye tyngre.

10.2.2 Prinsipielle tilnærminger

Ifølge ett kostprinsipp skal en eiendel innregnes til verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet. Standarden hensyntar dette ved at bruksrett-eiendelen skal innregnes til historisk kost ved nåverdien av den diskonterte leieforpliktelsen når den underliggende eiendelen er tilgjengelig. Ved implementering vil innregning basert på de nåværende leieforpliktelser vil kunne falle lengre fra vederlaget på transaksjonstidspunktet, og dermed ha en svakere kobling til ett kostprinsipp som kommer an på hvor lang del av leieperioden som har løpt.

Ved planmessige avskrivninger som mønstrer fordeler, vanligvis lineære, og finansieringskostnader som ett renteelement, kan balanseførte leieavtaler sies å følge ett sammenstillingsprinsipp. De leieavtaler som selskapene velger å unnta vil kostnadsføres løpende kan også sies å følge enn sammenstilling, leien skal da kostnadsføres på en systematisk måte som best mulig mønstrer fordelene.

Det skal følges ett objektivitets og forsiktighets -prinsipp i alle de vurderinger hvor substansen av en leieavtale skal måles. Selskapet gjør sine vurderinger angående leieperiode, lånerente, dekomponering, opplysninger av effekter, tapskontrakter og så videre. Regnskapet skal gi informasjon som er bevisbasert og gir konsens, og dersom det er usikkerhet skal det minst gunstige estimatet tillegges større vekt.

I løpet av arbeidet med oppgaven har jeg fått inntrykk av at fullstendighet har vært ett fokus gjennom implementeringsprosessen. Dette ved i mange tilfeller bruke betydelige ressurser på

systemer som passer til selskaper med ulikt omfang og kompleksitet av leieavtaler og bruken av underliggende eiendeler. Det har i enkelte selskaper blitt satt ned tverrfaglige prosjektgrupper og store mengder kontrakter er blitt gjennomgått for å sikre fullstendighet. Ved utskilling av ikke leie -komponenter er det hovedsakelig gjort ut av ett fullstendighet og konsistens hensyn. Selskaper som velger å ikke revurdere kontrakter som tidligere ikke falt under definisjonen av leieavtale gjør dette på bekostning av fullstendighet, men for selskaper med stort omfang av diverse kontrakter vil dette være svært ressurskrevende.

Vesentlighetsprinsippet går ut på at selskapet ikke trenger å opplyse om det som er uvesentlig eller lager ufordelaktig «støy» rundt den informasjonen som gir brukernytte. Vesentlighet er knyttet til natur og omfang, og det gjøres individuelle vurderinger hos selskapene for hva som vil påvirke brukernes beslutninger. I hvor stor grad selskaper velger å opplyse om leieavtaler synes å kunne ha en sammenheng med selskapets størrelse, de balansemessige utslagene, kompleksiteten av leieavtalene og bruken av de leide eiendelene. IASB's anmodning om at en 5.000 USD nypris grense skulle veilede unntaket for leieavtaler hvor underliggende eiendel er av lav verdi, synes ikke å bli anvendt i stor grad mer enn som en minstegrense. Bare ett av selskapene i utvalget nevner en tilnærmet lik grense.

Uniformitet og sammenlignbarhet øker når enheter velger å behandle de samme regnskapsmessige løsningene for de samme utfordringene på en konsistent måte. Fra dette kan det reises en forventning om at selskaper med lignende egenskaper gjør lignende valg under implementeringen med hensyn på brukernytten det vil gi ved sammenligning, en slags bransjenorm. Ut ifra data jeg har gjennomgått kan jeg ikke si jeg har funnet noe håndfast som støtter dette. Jeg ser mer av enkelte valg i enkelte sektorer, men andre forklaringer er mer plausible for disse enn ett uniformitet og sammenlignbarhets -prinsipp.

10.3 IASB og det konseptuelle rammeverket

10.3.1 Målsetningen

Når det utformes nye regnskapsstandarder, skal det begrunnes i å gi nyttig informasjon til flest mulig av primærbrukerne. Primærbrukerne er definert som eksisterende og potensielle

investorer, långivere og andre kreditorer. Og som har rimelig kunnskap om forretninger og økonomisk aktivitet, og er nøysom når regnskapet gjennomgås. Implementeringen av IFRS 16 betinger brukeren å sette seg inn i de nye bestemmelsene, som tidligere la enklere noteopplysninger om leieavtaler etter IAS 17 til grunn i sine beregninger. Likevel tror jeg standarden er fordelaktig for brukernytten da langt flere opplysninger om selskapets leieavtaler nå er tilgjengelig, som vil gi brukeren mer informasjon selv om brukeren ikke setter seg inn i alle detaljene. Formålet om brukernyttig informasjon kan deles opp i kontroll og beslutning. Jeg tror at kontrollformålet i stor grad er avhengig av hvilke opplysninger som er gitt angående leieobjekter og deres bruk. Og beslutningsformålet støttes av opplysninger som størrelser, ressurser, effekter og forpliktelser.

10.3.2 Kvalitetskravene

Brukernyttig finansiell rapportering skal være relevant og tro gjengitt. Det som kan påvirke brukernes beslutninger er relevant, da der er vesentlig og har en prediktiv eller bekreftende nytte. Informasjon om selskapers leieavtaler er høyst relevant informasjon for de fleste selskaper da de medfører ressurser og forpliktelser av vesentlig verdi. En diskusjon om vesentlighet er gitt under prinsipielle tilnærminger over. Tro gjengivelse av leieavtaler finnes når informasjonen gitt reflekterer substansen i selskapets leieaktivitet på en måte som er fullstendig, nøytral og feilfri. Karakteristikk som forbedrer brukernytten ytterligere er sammenlignbarhet, verifiserbarhet, tidsriktighet og forståelighet.

10.3.3 Diskusjon om sammenlignbarhet

Mye av meningen med standarden var økt sammenlignbarhet mellom selskap, men sammenlignbarheten er videre påvirket av mange faktorer. De fleste selskap har valgt en modifisert implementeringsmetode som vil vanskeliggjøre utforming av trendanalyser. Og som muliggjør en rekke forenklingsmuligheter som gir variasjoner i tro gjengivelse og svekker sammenlignbarhet mellom enheter. Ved implementering skal den marginale lånerenten benyttes for eksisterende avtaler, og ved leieavtaler inngått etter implementering skal avtalens implisitte rente benyttes når den er lett tilgjengelig. Som vi har sett i årsregnskapene og litteraturgjennomgang er den implisitte renten sjelden lett tilgjengelig. Jeg tror ikke dette skaper noe vesentlig forskjell da det trolig ikke er noe særlig sprik mellom renten selskapet hadde fått ved ett alternativt kjøp og avtalens implisitte rente, med mindre

den er kunstig og i så fall hadde svekket sammenlignbarhet. En marginal lånerente vil også øke sammenlignbarheten med selskap som lånefinansierer tilsvarende eiendel. Leieperioden virker som det største elementet som inngår i beregningene av leieforpliktelsen og bruksrett-eiendelen, som vi har sett er selskapene restriktive med å innregne forlengelsesopsjoner da standardens instruksjoner om rimelig sikkerhet for benyttelse vurderes som en høy terskel. Så lenge selskaper i samme bransje gjør lignende vurderinger rundt de underliggende eiendeler vil dette øke sammenlignbarheten mellom selskap som velger leieavtaler som finansieringsform, men ikke i like stor grad med dem som eier. SATS opplyser at opsjoner blir revurdert innen ett år før de kan benyttes. Dersom slike prinsippvalg og opplysningene om dem ble en bransjenorm ville det gitt regnskapet økt sammenlignbarhet, både mellom selskap og perioder.

10.3.4 Kostnad / nytte

Kostnadsbesparelse er grunnlaget for den utstrakte valgadgangen. Dersom brukernytten av finansiell informasjon vurderes å ikke rettferdiggjøre kostnaden ved å utarbeide den kan det begrense kvaliteten på den finansielle rapporteringen. Følgelig er da brukerne som har behov for denne informasjonen overlatt til seg selv og må gjøre utregninger for egen regning.

10.3.5 Forventinger

IASB hadde forventinger om at implementeringskostnadene stort sett ville relatere seg til etablering av systemer og prosesser, finne diskonteringsrenter, kommunisering og utdanning. Og at kostnadene ville være avhengig av omfanget av leieavtaler, kompleksiteten og eksisterende systemer for finansiell leie. Nytteten av IFRS 16 var forventet å bli betydelig økt kvalitet i form av mer tro gjengivelse av finansiell stilling, transparens til gjeldsgrad og total kapital, og sammenlignbarhet.

Mye av dette kan jeg nå si meg enig i. De klareste kostnadsdriverne synes for meg å være omfang, diversitet og kompleksitet. Etablering av IT-systemer har for mange vært svært ressurskrevende og tett koblet til kompleksiteten av leieavtalene som skal behandles. Diskonteringsrenter har i mange årsregnskap fått betydelig plass, men ikke i like ofte nevnt

som noen særlig problemstilling. Mer enn dette tror jeg gjennomgang av kontrakter og fastsetting av leieperiode kan ha vært mer ressurskrevende.

11 Forsknings spørsmål

11.1 Variasjoner av implementeringsmetoder og forenklinger

11.1.1 Implementeringsmetode

Implementeringen av IFRS 16 har i de fleste tilfeller vært ressurskrevende og i store trekk avhengig av selskapers omfang og kompleksitet av leieavtaler. Den fullt retrospektive implementeringsmetoden kan sies å være den eneste metoden som sikrer tro gjengivelse, sammenlignbarhet, og konsistens, men er uhyre mer ressurskrevende. Den modifiserte retrospektive implementeringsmetoden er svært ressursbesparende da den ikke krever omarbeidelse av sammenligningsperioder og åpner for flere forenklinger. Den gir likevel en styrket tro gjengivelse og høyst relevant informasjon ved at leieavtaler med tilhørende bruksrett og forpliktelser blir balanseført. Men relevans, konsistens og sammenlignbarhet svekkes da historiske sammenligningstall ikke er lett tilgjengelig.

Bare ett av selskapene i utvalget har benyttet seg av den fullt retrospektive implementeringsmetoden. SATS hadde på balansedagen 2019 bruksrett -eiendeler som utgjorde 55% av selskapets totale eiendeler, hvor leieavtalene bestod av husleie, utstyr og kjøretøy. Det slår meg at faktorer som kan forklare valget er den utstrakte bruken av leieavtaler gir brukerne behov for informasjon som ikke hadde vært rettferdiggjort av en modifisert tilnærming, og leieavtalenes lite komplekse art gjør det mer gjennomførbart. Resten av utvalget benyttet den modifiserte metoden, og som vi også har sett i litteraturgjennomgangen er det den klart mest benyttede implementeringsmetoden.

11.1.2 Bruksrett måling

Dersom selskap velger den modifiserte retrospektive implementeringsmetoden kan selskapene velge å måle bruksrett -eiendeler for klasser av eiendeler basert på leieforpliktelser ved implementering, eller etter leieforpliktelsen historisk retrospektivt som om standarden alltid var gjeldende men med implementeringsdatoens lånerente. Den kvalitetsmessige forskjellen

her hviler på tro gjengivelse av bruksrett -eiendeler og avskrivninger, hvor en sistnevnte ligger nærmere historisk kost og vil også gi mer konsise sammenligningstall i periodene fremover.

Kun Aker BP opplyser om at de har en utstrakt bruk av historiske bruksrett beregninger. Forklaringer på dette kan være at de har det minste balansemessige utslaget av standarden, som kanskje kan bety at omfanget er lite av de avtalene som vurdert relevante for balanseføring, som gjør arbeidet mindre. Andre forklaringer kan være høye marginale lånerenter eller at leiekostnader hovedsakelig aktiveres i utviklingsaktiviteter. Aker BP er det selskapet som skiller seg ut på flest områder i den kvantitative analysen, og jeg kan ikke slå i bordet med noen særlig forklaring på hvorfor.

At det ikke har vært mer utstrakt bruk av denne mer historiske bruksrettmålingen er kanskje det som har forbauset meg mest under studien. Jeg vil tro at en kostnad – nytte vurdering ville tilsi at den burde brukes der den kan, og mest i de klasser av underliggende eiendeler hvor leieobjektene er av stor verdi og lav kompleksitet som eiendom. Jeg vil tro de mest plausible forklaringene for dette er porteføljevise nåverdiberegninger, sammenlignbarhet til andre selskaper og en avers holdning mot å innregne ett tap i åpningsbalansen.

11.1.3 Regnskapsmessig behandling og prestasjon i balanseoppstillingen

Den regnskapsmessige behandlingen av standarden er avgjørende for brukernytten ved at muliggjør en forståelse av hva endringen innebærer, effektene av dem og valgene som er tatt. Regnskapsmessig behandling av standarden har fått en relativ plass på 4,5% til 15,5% i de konsoliderte regnskapene. Det er mange mulige faktorer som mulig kan spille inn. Det som er klart er hva standarden krever om opplysninger, som øker ved bruk av de forenklingmulighetene og unntakene standarden byr på. Det ser også ut som standarden har blitt mer utdypet i de regnskapene der den har hatt størst balanseutslag på. Jeg ser også at kompleksitet av leieavtalene gjør at det gis mer forklaringer om vurderinger og problemstillinger.

Vanligvis er standarden hos leietakere presentert på en linje for bruksrett og to linjer for kortsiktig og langsiktig gjeld. Enkelte har også inkludert flere linjer, og Equinor har valgt å ikke vise effektene på egne linjer men har informasjonen lett tilgjengelig i notene. Hvordan standarden blir presentert i balanseoppstillingen virker å være gitt av en vesentlighetsvurdering.

11.1.4 Unntakene

Unntaket for eiendeler hvor underliggende eiendel er av lav verdi og avtaler med kort varighet er benyttet hos samtlige av selskapene i utvalget, foruten Gyldendal som opplyser om at de bare har leieavtaler på eiendom. Unntakene for lav verdi er hovedsakelig gitt av selskapers generelle vesentlighetsvurdering og varierer fra 50.000 NOK nypris hos Lerøy til hytter hos Equinor. Unntakene skal kostnadsføres på en måte som mønstrer fordelene. Forskjellen mellom å løpende kostnadsføre og å balanseføre leieavtaler med under 12 måneders varighet blir sjeldent betydelig da jeg ser for meg at renteelementet ville vært lite. Det kan derimot være misvisende å klassifisere de akkumulerte størrelsene som driftskostnader dersom de er vesentlige.

I litteraturgjennomgangen ble det nevnt at unntaksbruken er benyttet av mange og vil påvirke sammenlignbarheten mellom selskapene, men ikke for fremtidige perioder. Jeg er i god tro på at selskapene er best egnet til å ta slike vurderinger og har ikke belegg for å hevde at dette påvirker brukernytten i stor grad. De fleste selskapene i utvalget har også opplyst om hvor store unntakene ble i aggregat, som gjør det mulig for brukerne å gjøre utregninger med hensyn på unntakene.

11.1.5 Utskilling av ikke leie -komponenter

Leiekontrakter skal dekomponeres og ikke leie -komponenter skal skilles ut, men standarden åpner for at selskapene kan velge å ikke utskille for underliggende klasser av eiendeler. I løpet av analysene har jeg fått inntrykk av at utskilling av ikke leie -komponenter er ressurskrevende. Ut ifra beskrivelsene av underliggende eiendeler som blir dekomponert og skilt ut later det til en høy terskel for hvor betydelige summer og klare serviceelementer ikke - leie komponentene utgjør, og jeg finner støtte for dette i intervjuene. I

litteraturgjennomgangen ble det nevnt at serviceelementer som felleskostnader ikke blir skilt ut.

Dersom betydelige ikke leie-komponenter blir balanseført vil det svekke tro gjengivelse, og jeg har inntrykk av at hensynet til nøytralitet og konsistens styrer ressursbruken på problemstillingen. Forhåpentligvis vil fremtidige kontrakter kunne hensynte denne problemstillingen og gjøre dette arbeidet enklere

11.1.6 Grandfathering of contracts

Adgangen til å ikke revurdere kontrakter etter ny definisjon er ment å være kostnadsbesparende, men vil gå ut over tro gjengivelse, fullstendighet og sammenlignbarhet. Dersom ett selskap ikke benytter seg av denne forenklingen vil de måtte gå igjennom samtlige kontrakter som kan være veldig ressurskrevende dersom selskapet har ett stort omfang av diverse kontrakter. Dersom ett selskap har leieavtaler etter IAS 17 som ikke faller under definisjonen i IFRS 16 kan dette være en motivasjon til å likevel ikke benytte seg av adgangen, men jeg tror ikke dette gjelder så mange. Hovedtrekkene for selskaper som benytter seg av grandfathering of contracts har jeg inntrykk av er høyere kompleksitet og omfang.

11.1.7 Leieperiode

I litteraturgjennomgangen så vi til erfaringer om at forlengelsesopsjoner lengre frem enn fem år bare ble vurdert som «rimelig sikkert» dersom individuelle hensyn tilsa det. Dette virker riktig i forhold til mine funn som viste at halvparten av utvalgets leieforpliktelser gikk til forfall om mellom 2 og 4 år. Da det ser ut til å være en slags konsens for opsjonsvurderinger kan man tro at sammenlignbarheten for leieperioder er god mellom selskaper som benytter leieavtaler som finansieringsform.

11.2 Observerbare faktorer

Jeg har funnet indikatorer på at ressursbruken av mange er opplevd som høyere enn forventet. Utgiftene knyttes i hovedsak til utvikling og implementering av systemer, og gjennomgang av kontrakter. Jeg har inntrykk av de klareste kostnadsdriverne var kompleksitet, diversitet, omfang, selskapsstørrelse og bruken av leieobjektet.

Komplekse leieavtaler kan gi en mer krevende gjennomgang med hensyn på standardens krav i forhold til vurdering av rettigheter, dekomponering, utskilling av leiekomponenter, garantier, variable kostnader, restverdi og så videre. Selskap som har mange diverse avtaler vil også bruke flere ressurser ved gjennomgang, spesielt ved implementering da muligheten for å porteføljevise målinger ikke er like tilgjengelig. Lignende avtaler skal behandles konsist, som gjør etablering av rutiner og systemer mindre krevende. Omfanget av leieavtaler har gjerne det mest plausible forholdet til økt ressursbruk og kan sees fra omfang av leie som finansiering for anleggsmidler, og omfang av leie i aggregerte størrelser. Da de større selskapene har en større ressurstilgang er fokuset på kvalitet i regnskapet og vesentlig rapportering høyere. Jeg har derfor inntrykk av den regnskapsmessige behandlingen samvarierer både med standardens balansemessige utslag og balansesum totalt. Bruken av leieobjektet, spesifikt når underliggende eiendelens bruk skifter mellom utviklings og produksjons -aktiviteter, er muligens en problemstilling som også har vært vanskelig å systematisere.

I det store og hele virker det som etterlevelse og fullstendighet har preget implementeringsarbeidet. Holdninger til standarden har vært vanskelig å finne igjen i regnskapet annet en kvalitet i forklaringer og omfang. Inntrykk fra intervjuene er beskrivelser som en uoversiktlig prosess, og som en ukomplisert konsernjustering. Jeg har inntrykk av at holdninger er svakere hvor det kreves en sterkere ressursbruk som drøftet over, da det virker som det sitter langt inne å ikke benytte seg av de ressursbesparende unntakene som drøftet under.

Alt tyder på at vurderinger i hovedsak er gjort av hensyn til vesentlighet ut ifra ett kost/nytte perspektiv hvor enheter vurderer hva som er vesentlig for brukerne av regnskapet, sett i

forhold til hvor ressurskrevende det vil være å produsere og hva som er tilstrekkelig i forhold til en tro nok gjengivelse. I de fleste tilfeller vil det ikke være hensiktsmessig å utarbeide elementer som er av ubetydelige størrelser og omfang. Som for eksempel utskilling av mindre felleskostnader og avtaler med kort varighet i selskap som i alt det vesentlige har leieavtaler på av lengre varighet. Hvor stor plass ett ressurs hensyn tar har jeg inntrykk av at er videre koblet mot selskapets størrelse, og mot leieavtalenes balansemessige utslag.

De forretningsmessige effektene av IFRS 16 har ikke vært like lett å hente ut. Vi vil de neste regnskapsperioder se en stor del forsinket og ordinær «front loading» av kostnader, spesielt da selskaper ikke i noe stor grad har benyttet seg av retrospektive målinger. De få selskapene som har benyttet seg av retrospektive målinger har måttet innregne ett tap i åpningsbalansen som i mange tilfeller har vært betydelig. Den nye kostnadsstrukturen vil også medføre skattemessige konsekvenser. Jeg har inntrykk av at leieavtaler hovedsakelig er operativt begrunnet, og vil bli benyttet i like stor grad fremover. Jeg tror også at den juridiske utformingen av kontrakter vil bli bedre tilpasset standarden, med tanke på eksempelvis dekomponering og avtaler mellom felleskontrollerte virksomheter.

11.3 Tendenser og tilfeldigheter

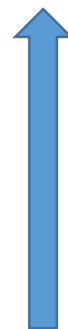
Hva som er vurdert som de riktige valgene varierer og er høyst situasjonsbestemt. Jeg har derfor valgt å vise mine inntrykk sektorvis etter hovedtrekkene jeg ser tendenser til og hvordan de har virket inn på de valgene jeg tror har mest innflytelse på implementeringseffektene. Dokumentanalysene har vist god variasjon i praksis innenfor sektorene, men jeg har hatt vanskeligheter med å sette fingeren på hva som kan begrunnes som tilfeldig. Grunnet ett lite utvalg med store variasjoner hvor få selskap har tatt helt like valg, er det videre basert på de inntrykk jeg har tilegnet meg gjennom arbeidet med oppgaven og er å betrakte som en oppfatning.

11.3.1 Energisektoren

Energisektoren er preget av store internasjonale selskaper med komplekse leieavtaler, hvor de leide ressursene i stor grad går med til utviklingsaktiviteter. Kompleksiteten av avtalene har

ført til problemstillinger som har trengt tverrfaglig behandling, bransjesamarbeid og spørsmål tatt opp av IFRIC. Sektoren har det minste balanseutslaget blant utvalget.

	Full retro. imp.	Avtaler lav verdi Revurdere kontrakter	Høy kostnad
	Mod. retro. imp. Hist. retro. bruksrett Utskilling ikke leie	Avtaler kort varighet Bruksrett=Leieforpliktelse	Moderat kostnad
	Regnskapsmessig behandling		Lav kostnad
Betydelig nytte	moderat nytte	Uvesentlig nytte	

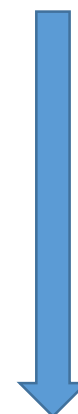
Figur 31: Kost/nytte matrise energisektoren

Ingen av valgene har en veldig betydelig effekt da leieavtaler utgjør en forholdsvis liten andel av eiendelene. Dermed vil jeg påstå at de forskjellige valgenes effekter dras mot høyre i matrisen. Leieavtalenes kompleksitet gjør implementeringsprosessen mer ressurskrevende og skaper ett større behov for forklaringer i den regnskapsmessige behandlingen. Spriket i nytte mellom en full retrospektiv metode og en modifisert metode rettfærdiggjør ikke ressursene som kreves og jeg vurderer det til det samme nivå av nytte. Utskilling av ikke leie - komponenter gjøres der det utgjør betydelige summer Og avtaler av lav verdi og kort varighet har lav nytte da de samlet sett er uvesentlige (unntatt Aker BP) og unntagelse er normen. Bruksrett -eiendeler innregnet etter leieforpliktelser svekker kvaliteten noe. Leieavtalenes kompleksitet og diversitet drar kostnadene oppover i matrisen da gjennomgang av kontrakter og etablering av systemer vil være mer ressurskrevende.

11.3.2 Forbrukssektoren

Utvalget fra forbrukssektoren har alle fått betydelige balanseutvidelser som følge av standarden. Leieavtalene består hovedsakelig av eiendom og andre mindre kompliserte avtaler.

			Høy kostnad
Full retro. imp. Hist. retro. bruksrett	Mod. retro. imp.	Utskilling ikke leie	Moderat kostnad
Regnskapsmessig behandling	Bruksrett=Leieforpliktelse	Avtaler lav verdi Avtaler kort varighet Revurdere kontrakter	Lav kostnad
Betydelig nytte	Moderat nytte	Uvesentlig nytte	

Figur 32: Kost/nytte matrise forbrukssektoren

De store balansmessige utslagene krever en større skjønnsmessig regnskapsmessig behandling og en mer tro gjengivelse av informasjonen som da den her er mer vesentlig for selskapets interessenter. Dermed dras valgene lengre til venstre i matrisen. Utskilling av ikke leie -komponenter vurderes som av lav nytte da de trolig ikke utgjør noen betydelige summer. Jeg tror heller ikke selskapene i sektoren har noen vesentlige leieavtaler av lav verdi, kort varighet, eller som ikke var leieavtaler etter IAS 17. Jeg har inntrykk av at det er lite omfang av leieavtaler som ville falt under kategoriene som også trekker dem kostnadmessig ned i matrisen. Avtalenes mindre kompliserte og diverse art drar også de øvrige valgene nedover i matrisen da gjennomgang av kontrakter er mindre ressurskrevende.

11.3.3 Konsumsektoren

Utvalget fra konsumsektoren har hatt balansmessige utslag av standarden som kan betraktes som vesentlige. Likevel har jeg inntrykk av omfanget av leieavtaler ikke kan sies å være veldig stort, men at de er av betydelig verdi og få avtaler er komplekse.

Full retro. imp.			Høy kostnad
Utskilling ikke leie	Mod. retro. imp. Hist. retro. bruksrett	Avtaler lav verdi Avtaler kort varighet	Moderat kostnad
	Bruksrett=Leieforpliktelse Regnskapsmessig behandling	Revurdere kontrakter	Lav kostnad
Betydelig nytte	Moderat nytte	Uvesentlig nytte	

Figur 33: Kost/nytte matrise konsumsektoren

For enheter med vesentlige leieavtaler vil den fullt retrospektive implementeringsmetoden klart hatt kvalitetsmessige fordeler, men ressursbruken ville også økt betydelig og er derfor ikke benyttet. Om inntrykkene mine er riktig er avtalene av mindre omfang, men av høy verdi. Da vil også en mer grundig gjennomgang og valg som gir økt kvalitet være hensiktsmessig. Selskapene fra sektoren har også vist enkelte avtaler hvor ikke leie - komponenter er av en betydelig verdi og utskilles. Min oppfatning av ett mindre omfang av leieavtaler drar valgene nedover i matrisen da gjennomgangen er mindre ressurskrevende.

12 Konklusjon

«Hvordan er IFRS 16 blitt implementert blant selskaper notert på Oslo børs?»

Min erfaring er at IFRS 16 er blitt implementert med en stor variasjon av valgte løsninger. Det later til at etterlevelse av standardens krav og fullstendighet av de leieavtaler som skal balanseføres har vært førende, og at valgte løsninger er mer tilfeldige enn hva jeg først så for meg. Jeg har inntrykk av at unntak og forenklinger i stor grad er benyttet der de har en effekt og kan rettfærdiggjøres. Vurderingene skal gjerne være forankret i brukernytte og vesentlighet på ett konseptuelt nivå, i praksis tror jeg at ressurs hensynet har vært en tung motvekt mot kvalitative egenskaper. Standardsettere søker med endringene de gjør etter en mer homogen

praksis, men valgadgangen IFRS 16 kommer med åpner ett lite rom for forskjeller som er benyttet veldig individuelt. Det ble gitt relativt god tid fra standarden ble utgitt i 2016 til den har vist seg i årsregnskapene. Implementeringen av IFRS 16 har truffet og blitt løst ulikt på selskapene og sektorene jeg har tatt for meg.

12.1 Avsluttende kommentarer

12.1.1 Brukernytten av balanseførte leieavtaler

Bruksrett-eiendeler målt med utgangspunkt i leieforpliktelsen på implementeringstidspunktet vil ikke kunne være særlig sammenlignbar med leieavtaler iverksatt etter implementering.

Leieforpliktelsen derimot tror jeg er av høy brukernytte og kanskje den klareste forbedringen med standarden, i alle fall på kort sikt. Brukernytten vil øke de neste tre til syv perioder. Når leieavtaler inngått etter implementering, eller endringer i avtalene, erstatter de avtalene som var iverksatt før implementering. Da vil vi se at standardens hensikt om transparens og sammenlignbarhet samt konsistens øke betraktelig. Jeg tror også at hensynet til sammenlignbarhet vil føre til større utstrekning av bransjenormer.

12.1.2 Standardsetting

Valgadgangen IFRS 16 byr på kan utgjøre vesentlige forskjeller i sammenlignbarhet hos selskaper som i utgangspunktet spiller etter like betingelser. Hensikten å øke transparens og sammenlignbarhet ved å fjerne muligheten til klassifikasjon som operasjonell leieavtale svekkes ved at man fortsatt kan velge vekk leieavtaler på bakgrunn av unntak og forenklinger.

Ett spørsmål som hadde vært spennende å se nærmere på er om en mer innskrenket valgadgang og gradvis overgang ved å tillate selskaper å beholde klassifikasjoner for allerede eksisterende avtaler ville vært mer hensiktsmessig (grandfathering of leases). Selv om dette ikke hadde gitt en betydelig transparens til gjeldsgrad i første omgang, ville det vært svært ressursbesparende ved at samtlige leieavtaler ikke behøvdtes gjennomgått på kort tid. Og ville muligens økt sammenlignbarhet for selskap med samme avtaler, aktiviteter og bransjetilknytning. Samt flyttet mer fokus fra etterlevelse og fullstendighet til øvrige kvalitative karakteristikk.

Litteraturliste

- AKER BP ASA. (2020). *AKERBP ANNUAL REPORT 2019*. Retrieved from www.akerbp.com
- Bernhoft, A.-C., Kvifte, S. S., & Røsok, K. O. (2018). *IFRS i Norge : en håndbok* (8. utg. Anne-Cathrine Bernhoft, Steinar Sars Kvifte, Kjell Ove Røsok (red.). ed.). Bergen: Fagbokforl.
- Brønn, P. S., & Arnulf, J. K. (2014). *Kommunikasjon for ledere og organisasjoner*. Bergen: Fagbokforl.
- BW Offshore Limited. (2020). *BW OFFSHORE ANNUAL REPORT 2019*. Retrieved from www.bwoffshore.com
- Canadian Finance & Leasing Association, C. (2007). The History of Leasing. Retrieved from https://www.cfla-acfl.ca/CLEO/Reference_Materials/CLEO_Chapter-History_of_Leasing-v1-Dec07.pdf
- Easterby-Smith, M., Thorpe, R., Jackson, P., & Jaspersen, L. J. (2018). *Management and business research* (6th ed. ed.). Los Angeles, Calif: SAGE.
- Eisenhardt, K. M. (1989). Building Theories from Case Study Research. *The Academy of Management Review*, 14(4), 532-550. doi:10.2307/258557
- Equinor ASA. (2020). *equinor 2019 Årsrapport*. Retrieved from www.equinor.com
- Europris ASA. (2020). *EUOPRIS ASA ANNUAL REPORT 2019*. Retrieved from www.europris.no
- Glesaaen, T., & Fjærvoll, S. (2019). IFRS 16 – erfaringer og veien videre. *Revisjon og regnskap*, 8/19. Retrieved from <https://www.revregn.no/i/2019/8/rr08-2019-1741>

- Gyldendal ASA. (2020). *2019 ÅRSRAPPORT*. Retrieved from <https://www.gyldendalasa.no/Investorinformasjon/AArsrapporter>
- IASB, t. I. A. S. B. Retrieved from <https://www.ifrs.org/about-us/>
- IASB, t. I. A. S. B. (2016a). *IFRS 16 Effects Analysis*. IFRS Foundation
Retrieved from <https://cdn.ifrs.org/-/media/project/leases/ifrs/published-documents/ifrs16-effects-analysis.pdf>
- IASB, t. I. A. S. B. (2016b). *IFRS 16 Leases*. IFRS Foundation Retrieved from <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-16-leases/>
- IASB, t. I. A. S. B. (2018). *Conceptual Framework for Financial Reporting*. IFRS Foundation
Retrieved from <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/conceptual-framework/>
- Johannessen, A., Christoffersen, L., & Tufte, P. A. (2011). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag* (3. utg. ed.). Oslo: Abstrakt forl.
- Johnsen, A., Kvifte, S. S., Kvaal, E., & Gjesdal, F. (2006). *Internasjonale regnskapsstandarder*. Oslo: Cappelen akademisk forl.
- KPMG. (2018). Leases transition options. Retrieved from <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2018/11/leases-transition-options-2018.pdf>
- Kristoffersen, T. (2012). *Årsregnskapet : en grunnleggende innføring* (3. utg. ed.). Bergen: Fagbokforl.
- Kvifte, S. S. (2019). IFRS i 2019-regnskapet. *Revisjon og regnskap, 8/19*. Retrieved from <https://www.revregn.no/i/2019/8/rr08-2019-1741>

- Kvifte, S. S., Johnsen, A., & Den Norske, r. (2008). *Konseptuelle rammeverk for regnskap* (2. utg. ed.). Oslo: Den norske revisorforening.
- Lerøy Seafood Group ASA. (2020). *ÅRSRAPPORT 2019*. Retrieved from WWW.leroyseafood.com
- Mowi ASA. (2020). *Integrated Annual Report 2019*. Retrieved from <https://mowi.com/>
- Oslo børs. (2020). Retrieved from <https://www.oslobors.no/>
- PwC. (2016). *Ny IFRS-standard for regnskapsføring av leieavtaler Endelig er standarden klar, er du?* Retrieved from <https://www.pwc.no/no/publikasjoner/ifrs/regnskapsforing-av-leieavtaler.pdf>
- Quach, V., & Tu, L. (2020). *Implications of Accounting Standard Changes for Financial Reports: An Exploratory Study of the Transition to IFRS 16*. (Master Degree). University of Gothenburg, Retrieved from <http://hdl.handle.net/2077/65394>
- Riahi-Belkaoui, A. (2004). *Accounting theory* (5th ed. ed.). London: Thomson learning.
- Robinson, T. R., Robinson, T. R., & Cope, A. T. (2015). *International financial statement analysis* (3rd ed. ed.).
- SalMar ASA. (2020). *ÅRSRAPPORT 2019*. Retrieved from www.salmar.no
- SATS ASA. (2020). *SATS ANNUAL REPORT 2019*. Retrieved from www.satsgroup.com
- Yin, R. K. (2018). *Case study research and applications : design and methods* (6. utgave. ed.). Los Angeles: SAGE.

Vedlegg

Vedlegg 1: Mal intervjuguide

Innledning (ca.5 min)

1. Presentasjon av meg og oppgaven
2. Takke for bidrag
3. Spørre om lydopptak
4. Anonymitet og rett til å avbryte intervjuet

5. Hva har vært din rolle i implementeringer av IFRS 16?

Kompetanse og ressursbruk (ca. 10 min)

1. Når begynte dere arbeidet med standarden?
2. Hvilke forskjellige ressurser har det krevd?
3. Har dere måttet innhente kompetanse?
4. Hvordan har dere gått frem med det?
5. Hvordan har du opplevd tilgjengeligheten på ressurser og kompetanse?
6. Besitter dere nå kompetanse og ressurser for å etterleve standarden tilfredsstillende?

Holdninger og konsekvenser (ca. 10 min)

1. Hvordan har implementerings prosessen vært?
2. Hvilke positive effekter ser du?
3. Har de positive effektene vært like synlige gjennom prosessen?
4. Hva har vært det mest krevende?
5. Dukket det opp uventende utfordringer underveis?
6. Med tanke på prosessen, hvilke erfaringer sitter tyngst nå?

Regnskapsmessige utfordringer, valg og vurderinger (ca. 10 min)

1. Hvordan har arbeidet med det regnskapsfaglige vært?
2. Hvilke utfordringer har vist seg under regnskapsproduksjonen?
3. Hvilke hensyn har dere vektlagt under valg og vurderinger?
4. Har det vært problematisk å tolke begrepene i standarden (intern uenighet)?
5. Har dere benyttet de implementerings-forenklingene som er tillat?
- Ser du noen konsekvenser av dette?
6. Hvilken vesentlig effekter har standarden på regnskapet og nøkkeltallene deres nå og fremover?
- Hva er konsekvensene av denne effekten? (positiv/negativ)

Forretningsmessig / strategisk påvirkning (ca. 10 min)

1. Hvilke fordeler har standarden gitt leasing som finansieringsform?
2. Hvilke bakdeler har standarden gitt leasing som finansieringsform?
3. Kan du si noe om de forretningsmessige konsekvensene av standarden?
4. Vil dette påvirke kontraktenes utforming?
5. Hvis ja, hva vil være motivasjonen bak kontrakts-endringene?
6. Hvordan tror du standarden kan påvirke dere og deres kunders atferd ift. lease eller kjøp?

Vedlegg 2: Variablene

1. Konsolidert enhet	-Navn regnskapsenhet
2. Eiendeler NOK Mill	- Balansesum i norske millioner kroner
3. Kapitalintensitet	- Anleggsmidlers andel av totale eiendeler
4. BrE / Eiendeler	- Bruksrett -eiendeler andel av totale eiendeler
5. Netto FU/Eiendeler	- Netto fordringer fra finansiell utleies andel av totale eiendeler
6. Diff. BrE-LF	- Differansen mellom bruksrett -eiendeler og Leieforpliktelser i prosentandel av totale eiendeler
7. AVS. BrE. / BrE.	- Periodens avskrivninger av bruksrett -eiendeler delt på bruksrett -eiendeler
8. Tilgang BrE. / AVS. BrE.	- Periodens tilgang av bruksrett -eiendeler delt på Periodens avskrivninger av bruksrett -eiendeler
9. Regnskapet	- Ca. antall ord i det konsoliderte årsregnskapet i word
10. IFRS16/regnskapet	- Ca. antall ord i avsnitt om IFRS 16 delt på Totalt antall ord
11. Unntak / eiendeler	- Oppgitt sum av samlede unntakt delt på totale eiendeler
12. Marginal lånerente	- Gjennomsnittlig marginal lånerente benyttet
13. Linjer balansen	- Antall egne linjer i balanseoppstillingen om leieavtaler
14. Avtaletyper - "andre"	- Antall oppgitte leieavtaletyper minus «andre»
15. BrE=Nv LF	- 1 dersom bruksrett -eiendel beregnet ved nåverdi av Leieforpliktelser på implementeringstidspunktet
16. Unntak lav kort	- Unntak for leieavtaler av lav verdi eller kort varighet
1 for hver og 2 om begge er benyttet
17. Utskilling ikke leie	- 1 dersom selskap har skilt ut ikke leie -komponenter for En klasse av underliggende eiendeler
18. Modifisert imp.	- 1 dersom selskap har benyttet seg av den modifiserte Retrospektive implementeringsmetoden
19. Grandfathering	- 1 dersom selskapet opplyser å ikke ha revurdert Kontrakter som ikke klassifisert leie etter ny definisjon
20. 50% forfall år	- T+ antall perioder for forfall av halvparten av

Nåværende leieforpliktelser basert på forfallsanalyser
eller lignende informasjon

Vedlegg 3: Kvantifiserbare data Energisektoren

Konsolidert enhet	Equinor ASA	BW O. Limited	Aker BP ASA	Snitt	Utvalgssnitt
Eiendeler NOK Mill	kr 1 036 629	kr 29 582	kr 107 355	<i>kr 391 188</i>	kr 141 364
Kapitalintensitet	79,01 %	83,03 %	94,12 %	85,39 %	71,41 %
BrE / Eiendeler	3,40 %	0,65 %	1,59 %	1,88 %	15,04 %
Netto FU/Eiendeler	0,00 %	1,70 %	0,00 %	0,57 %	0,28 %
Diff. BrE-LF	-0,28 %	-0,03 %	-0,97 %	-0,43 %	-0,07 %
AVS. BrE. / BrE.	29,27 %	45,00 %	8,51 %	27,59 %	25,42 %
Tilgang BrE. / AVS. BrE.	72,83 %	19,19 %	208,00 %	100,01 %	106,03 %
Regnskapet	38803	26105	40205	35037,67	25843,444
IFRS16/regnskapet	8,74 %	10,00 %	4,46 %	7,73 %	7,92 %
Unntak / eiendeler	0,37 %	0,02 %	3,30 %	1,23 %	0,96 %
Marginal lånerente	3,10 %	4,95 %	6,70 %	4,92 %	3,81 %
Linjer balansen	0	5	3	2,67	3,111111111
Avtaletyper - "andre"	4	5	3	4	3,222
BrE=NV LF	1	1	0	66 %	77 %
Unntak lav kort	2	2	2	100 %	89 %
Utskilling ikke leie	1	0	1	66 %	44 %
Modifisert imp.	1	1	1	100 %	89 %
Grandfathering	1	1	0	67 %	33 %
50% forfall år	3	3	3	3	3,125

Kvantifiserbare data energisektoren

Vedlegg 4: kvantifiserbare data Forbrukssektoren

Konsolidert enhet	Gyldendal ASA	Europris ASA	SATS ASA	<i>Snitt</i>	Utvalgssnitt
Eiendeler NOK Mill	kr 1 978	kr 7 316	kr 7 988	<i>kr 5 761</i>	kr 141 364
Kapitalintensitet	54,67 %	67,51 %	92,06 %	<i>71,42 %</i>	71,41 %
BrE / Eiendeler	24,19 %	32,87 %	54,98 %	<i>37,35 %</i>	15,04 %
Netto FU/Eiendeler	0,00 %	0,00 %	-	<i>0,00 %</i>	0,28 %
Diff. BrE-LF	-0,40 %	-0,18 %	1,30 %	<i>0,24 %</i>	-0,07 %
AVS. BrE. / BrE.	27,41 %	17,30 %	17,33 %	<i>20,68 %</i>	25,42 %
Tilgang BrE. / AVS. BrE.	46,68 %	187,77 %	195,53 %	<i>143,33 %</i>	106,03 %
Regnskapet	12862	12537	23338	<i>16245,67</i>	25843,444
IFRS16/regnskapet	5,90 %	8,30 %	15,50 %	<i>9,90 %</i>	7,92 %
Unntak / eiendeler	0,00 %	0,67 %	-	<i>0,33 %</i>	0,96 %
Marginal lånerente	3,00 %	2,15 %	4,25 %	<i>3,13 %</i>	3,81 %
Linjer balansen	3	3	4	<i>3,33</i>	3,111111
Avtaletyper - "andre"	1	3	3	<i>2,33</i>	3,222
BrE=NV LF	1	1	0	<i>67 %</i>	77 %
Unntak lav kort	0	2	2	<i>67 %</i>	89 %
Utskilling ikke leie	0	0	0	<i>0 %</i>	44 %
Modifisert imp.	1	1	0	<i>67 %</i>	89 %
Grandfathering	0	1	0	<i>33 %</i>	33 %
50% forfall år	3	4	3	<i>3,33</i>	3,125

Vedlegg 5: Kvantifiserbare data Konsumsektoren

Konsolidert enhet	SalMar ASA	Mowi ASA	Lerøy S. G. ASA	<i>Snitt</i>	Utvalgssnitt
Eiendeler NOK Mill	kr 17 986	kr 57 606	kr 5 840	<i>kr 27 144</i>	kr 141 364
Kapitalintensitet	58,36 %	54,97 %	58,95 %	<i>57,43 %</i>	71,41 %
BrE / Eiendeler	3,17 %	6,62 %	7,88 %	<i>5,89 %</i>	15,04 %
Netto FU/Eiendeler	0,00 %	-	-	<i>0,00 %</i>	0,28 %
Diff. BrE-LF	-0,33 %	0,01 %	0,28 %	<i>-0,01 %</i>	-0,07 %
AVS. BrE. / BrE.	33,73 %	32,26 %	17,94 %	<i>27,98 %</i>	25,42 %
Tilgang BrE. / AVS. BrE.	29,10 %	107,85 %	87,35 %	<i>74,77 %</i>	106,03 %
Regnskapet	21558	24653	32530	<i>26247</i>	25843,444
IFRS16/regnskapet	6,70 %	4,80 %	6,90 %	<i>6,13 %</i>	7,92 %
Unntak / eiendeler	0,43 %	1,06 %	1,82 %	<i>1,11 %</i>	0,96 %
Marginal lånerente	3,00 %	3,10 %	4,00 %	<i>3,37 %</i>	3,81 %
Linjer balansen	3	3	4	<i>3,33</i>	3,11111111
Avtaletyper - "andre"	4	3	3	<i>3,33</i>	3,222
BrE=NV LF	1	1	1	<i>100 %</i>	77 %
Unntak lav kort	2	2	2	<i>100 %</i>	89 %
Utskilling ikke leie	1	0	1	<i>66 %</i>	44 %
Modifisert imp.	1	1	1	<i>100 %</i>	89 %
Grandfathering	0	0	0	<i>0 %</i>	33 %
50% forfall år	4	2	-	<i>3</i>	3,125